

IEC
1 9 0 7 - 2 0 0 7

DISCURSOS
I CRÒNICA
DEL CENTENARI

DISCURSOS I CRÒNICA DEL CENTENARI

PUBLICACIONS DEL CENTENARI

Estoig 1

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Discursos i crònica del Centenari*

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Directori dels membres (1907-2007)*

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Directori de les societats filials (1907-2007)*

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Discursos de les festes anuals i de les inauguracions de curs (1914-2006)*

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Catàleg de publicacions (1907-2006)*

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Materials audiovisuals del Centenari*

Estoig 2

Francesc VALLVERDÚ (cur.), *Commemoració del centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906)*

Albert BALCELLS (coord.), *Els Països Catalans i Europa durant els darrers cent anys*

Josep Enric LLEBOT, Joan GIRBAU, Xavier ROSELLÓ, Joan Antoni SOLANS, Manuel RIBAS PIERA, Lluís JOFRE i Francesc SERRA (cur.), *Cicle de Conferències sobre les Ciències Experimentals i la Tecnologia a les Terres de Parla Catalana al Segle XX*, vol. I, *Ciències i tecnologia*

Lluís GARCIA I SEVILLA, Josep CARRERAS, Jacint CORBELLA, Antoni ROCA ROSELL i Oriol CASASSAS (cur.), *Cicle de Conferències sobre les Ciències Experimentals i la Tecnologia a les Terres de Parla Catalana al Segle XX*, vol. II, *Ciències biològiques*

Ricard TORRENTS (cur.), *Deu testimonis del segle XX, deu lliçons per al segle XXI. Curs d'alts estudis sobre cultura, política i societat*

Francesc VALLVERDÚ (cur.), *Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX: Balanç de la situació i perspectives de futur*

DISCURSOS I CRÒNICA DEL CENTENARI

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BARCELONA, 2013

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Discursos i crònica del centenari

ISBN 9788499651620

I. Institut d'Estudis Catalans

1. Institut d'Estudis Catalans — Centenaris, etc. 2. Discursos Catalans

061.22(467.1)

© dels autors dels discursos

© 2013, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició, maig de 2013

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Serveis Editorial de l'IEC

Disseny gràfic: Maria Casassas

Compost per Binorama, SCP

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-162-0

Dipòsit legal: B-11239-2013

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot redistribuir, copiar i reutilitzar, sempre que no hi hagi afany de lucre i que s'hi facin constar els autors. Aquesta autorització és sens perjudici dels drets derivats d'usos legítims o altres limitacions reconegudes per la llei. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/es/legalcode.ca>.

Les condicions damunt dites es refereixen, sobretot, als aspectes següents:

- **RECONeixEMENT EXPLÍCIT.** Cal fer constar els crèdits de l'obra de la manera especificada pels autors o per l'Institut d'Estudis Catalans.
- **NO COMERCIALIZACIó DE L'OBRA.** Aquesta obra no es pot utilitzar, en cap cas, amb finalitats comercials.
- **TERMES DE LA LICÈNCIA.** En reutilitzar o redistribuir l'obra, cal especificar ben clarament els termes de la llicència d'ús concedida.
- **ALTRES PERMISSOS.** Els titulars dels drets d'explotació poden concedir permissos que depassin els termes d'aquesta llicència.

TAULA

DISCURSOS DEL CENTENARI DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Cerimònia d'inauguració del Centenari (Palau de la Música Catalana, Barcelona, 16 d'octubre de 2006)	
Salvador Giner, president de l'Institut d'Estudis Catalans, <i>Passat, present i futur de l'Institut d'Estudis Catalans</i>	9
Joan Massagué i Solé, membre de l'IEC, <i>Oncologia a principis del segle XXI</i>	19
Antoni Riera i Melis, vicepresident de l'IEC i president de la Comissió Executiva del I Centenari de l'IEC, <i>Discurs</i>	29
Carmen Calvo, ministra de Cultura, <i>Discurs</i>	33
Pasqual Maragall, president de la Generalitat de Catalunya, <i>Discurs</i>	35
Conferència commemorativa de la data de la signatura de l'acord de creació de l'IEC (Seu de l'IEC de la Casa de Convalescència, Barcelona, 18 de juny de 2007)	
Albert Balcells i González, membre de l'IEC, <i>Cent anys d'història de l'Institut d'Estudis Catalans</i>	37

Acte inaugural de l'exposició «L'Institut d'Estudis Catalans, 1907-2007. Un segle de cultura i ciència als Països Catalans» (Seu de l'IEC de la Casa de Convalescència, Barcelona, 12 de setembre de 2007)	
Salvador Giner, president de l'Institut d'Estudis Catalans, <i>Discurs inaugural</i>	57
Acte de cloenda del Centenari (Seu de l'IEC de la Casa de Convalescència, Barcelona, 23 de gener de 2008)	
Salvador Giner, president de l'Institut d'Estudis Catalans, <i>Discurs</i>	61
Antoni Riera i Melis, vicepresident de l'IEC i president de la Comissió Executiva del I Centenari de l'IEC, <i>Discurs</i>	67
Antoni Serra i Ramoneda, membre de l'IEC, <i>L'aportació de les ciències socials al coneixement</i>	75
 CRÒNICA DEL CENTENARI DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS	
Cronologia dels actes del Centenari	87

DISCURSOS DEL CENTENARI
DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Passat, present i futur de l'Institut d'Estudis Catalans

Discurs llegit el 16 d'octubre de 2006 en la cerimònia d'inauguració del Centenari al Palau de la Música Catalana de Barcelona

SALVADOR GINER

President de l'Institut d'Estudis Catalans

És un privilegi i un alt honor dirigir-vos la paraula en ocasió de l'obertura solemne de les celebracions que, durant els propers setze mesos, s'esdevindran en commemoració dels cent anys d'existència de l'acadèmia nacional catalana, l'Institut d'Estudis Catalans.

L'Institut fou fundat el dia 18 de juny del 1907, per inspiració d'Enric Prat de la Riba, aleshores president de la Diputació de Barcelona. Hem volgut fer coincidir aquesta commemoració amb l'obertura del present curs acadèmic, com correspon a una institució com la nostra, i també, molt conscientment, perquè fou l'any 1906 que se celebrà el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, una fita crucial per a la cultura de la nostra nació i per al seu redreçament moral i material. El Congrés no fou un esdeveniment totalment deslligat de la fundació, poc després, de l'Institut. Tampoc no ho fou, uns pocs anys abans, del primer Congrés Universitari Català, que el 1903 havia proposat un programa de modernització i catalanització de l'ensenyament superior.

Senyores i senyors, al món, tota cultura nacional, pràcticament sense excepcions, posseeix una acadèmia per a aixopugar la seva comunitat científica i humanística, així com per a fomentar l'avenç del coneixement i garantir-ne la justa participació a escala internacional. A casa nostra, Enric Prat de la Riba fou conscient de la mancança d'aquesta institució cabdal. Aplegà un nombre de savis patriotes per tal de crear-la. Ho féu fins i tot abans que es constituís la Mancomunitat de Catalunya. La seva visió era la d'una acadèmia catalana que reunís totes les disciplines, que s'orientés essencialment vers tasques de recerca, que protegís el patrimoni històric i arqueològic del país, i que prengués cura de l'immens tresor que representa la llengua catalana en tots els territoris on es parla. El nou Institut, doncs, no havia d'ésser solament un lloc adient per al diàleg permanent entre els científics i acadèmics del país, sinó també una institució capdavantera en el terreny del coneixement i la cultura científica i humanística a casa nostra.

La nostra commemoració, avui, s'orienta a rememorar un passat que cal qualificar, sense embuts, de gloriós, però també a celebrar un present curull de realitzacions importants, així com un esdevenidor que hom albira plenament digne del que ha estat fins ara l'Institut d'Estudis Catalans per al país. Permeteu-me, doncs, que, amb tota brevetat, i com escau en una ocasió com la present, recordi alguns esdeveniments i algunes vicissituds de la història centenària de l'acadèmia catalana.

Quan va ser creat, l'Institut d'Estudis Catalans fou definit pel Dictamen acord de la Diputació barcelonina com un centre d'estudis que té per objecte «la superior investigació científica de tots els elements de la cultura catalana». Posteriorment, el Reial decret del 1976 reconeix l'Institut com una «corporació acadèmica, científica i cultural que té per objecte l'alta recerca científica i principalment la de tots els elements de la cultura catalana», reconeixement fet també per la Generalitat de Catalunya l'any 1989. Així mateix, en l'article primer de la part dispositiva del Reial decret damunt dit es declara que l'àmbit d'actuació de l'Institut s'estén a totes les terres de llengua i cultura catalanes. Des de l'any 1922, d'altra banda, l'Institut és membre de ple dret de la Unió Acadèmica Internacional, amb la qual manté fins avui una relació d'estretíssima i activa col·laboració. No en va, un home clau de l'Institut, Lluís Nicolau d'Olwer, fou elegit, el 1934, president de la Unió Acadèmica.

L'Institut fou un dels millors fruits engendrats pel nou esperit cultural i patriòtic que, al tombant del segle XX, inspirà tota una excepcional generació de catalans. Eren gent que maldava per superar, tot modernitzant Catalunya, la fase romàntica del nacionalisme vuitcentista, sense perdre gens llurs ideals. El nou esperit que els empenyia rebé el nom de Noucentisme. Els ideals que els impulsaven eren el racionalisme, el classicisme, la sobrietat i la seriositat intel·lectual posats al servei del país. Els inspirava el que m'agradaria qualificar de «nacionalisme universalista», és a dir, un nacionalisme català plenament obert a la cultura dels temps, en peu d'igualtat amb el propi dels altres pobles, lliure de tota mena de localisme estret. El fervent desig patriòtic de donar al país el lloc que li corresponia dins l'àmbit

cultural i científic dels països europeus esperonava tant els teòrics com els homes d'acció del Noucentisme, que eren sovint els mateixos. Llurs ideals, però, només es podien realitzar mitjançant la creació d'un marc institucional adient.

Filla directa del moviment cultural i polític noucentista, inspirada pels anhels de claredat, rigor, ordre, internacionalisme i modernitat —en un mot, pel nacionalisme universalista i modernitzador—, l'acadèmia catalana fou creada finalment el mes de juny del 1907. A més del seu impulsor polític, Enric Prat de la Riba, els noms dels vuit homes que la constituïren en el primer moment mereixen ésser recordats ací, avui, un per un: foren Guillem M. de Brocà i de Montagut; Jaume Massó i Torrents; Antoni Rubió i Lluch, primer president de l'Institut; Miquel dels Sants Oliver i Tolrà; Joaquim Miret i Sans; Josep Puig i Cadafalch; Pere Coromines i Montanya, i Josep Pijoan i Soteras, primer secretari de l'Institut.

En els anys immediatament anteriors, mentre se'n preparava la creació, alguns d'aquests homes, juntament amb d'altres, ja havien iniciat l'elaboració doctrinal del que havia d'inspirar l'acadèmia catalana. Així, Eugeni d'Ors, en els seus escrits publicats al diari *La Veu de Catalunya*, havia fet explícits els principis d'aquesta doctrina. Posteriorment, també com a secretari de l'Institut, els donà un nou impuls. Empesos per Prat, tant ell com Pijoan ja havien establert contactes universitaris i acadèmics a l'estranger. Pijoan, en particular, havia estudiat a Itàlia. A més, des del 1904, establí una ferma amistat amb Francisco Giner de los Ríos i la Institución Libre de Enseñanza de Madrid. Hi havia una íntima afinitat entre les tasques renovadores i modernitzadores d'ambdues institucions. Es trobaren unides per un desig de coneixement mutu, de diàleg dins el respecte, i fins i tot per la fraternitat i per l'entusiasme per reformar a fi de bé l'alta cultura en llurs àmbits respectius de competència. No sorprèn pas que ambdues institucions fossin destinades a patir sengles persecucions pels règims repressius que havia de patir més tard tot Espanya.

No és adient, senyores i senyors, que esmerci l'estona que tinc a la meva disposició presentant ací, fil per randa, la història de l'acadèmia catalana. Permeteu-me, doncs, que tan sols n'esmenti alguns esdeveniments rellevants. L'abundor dels fets farà que només en pugui triar uns quants.

Tot reflectint el seu tarannà emprenedor, el seu desig d'anar per feina, al cap de només dos mesos d'haver estat fundat, l'Institut organitzà una importantíssima expedició per a rescatar els tresors romànics del Pirineu català, al Pallars i a la Ribagorça, que avui són, sans i estalvis, al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Aquella embranzida de les activitats inicials molt aviat exigí una ampliació de l'acadèmia. El 1911 es crearen tres grans seccions: la d'Història i Arqueologia, la de Ciències i la Filològica. I, sense dilació, les Oficines Lexicogràfiques, que dirigia Pompeu Fabra, posaven llur tasca normalitzadora de la llengua al servei del poble que la parlava. Aviat atorgaren a la nostra filologia i lexicografia el prestigi internacional que s'ha mantingut fins avui.

Conscient de la tasca de complementar la migrada situació de la recerca científica i tècnica a Catalunya amb la seva pròpia, l'Institut fundava el Servei Meteorològic de Catalunya i, tot seguit, el Cartogràfic. Altres serveis, com ara el Servei Tècnic del Paludisme, o el del Mapa Geològic, s'anaren creant un rere l'altre. Mentrestant, l'Institut havia posat els fonaments de la Biblioteca de Catalunya, que finalment fundà l'Institut mateix amb aquest nom, la qual obrí la seva seu l'any 1914. Un cop creades aquestes institucions essencials per a qualsevol país normal, i fins llavors totalment absents a casa nostra, l'Institut les anava posant a les mans de la nació catalana en un procés continu del que podríem anomenar «transferències patriòtiques».

Una d'aquestes creacions transferides mereix un esment especial. L'Institut participà intensament en la promoció dels Estudis Universitaris Catalans, fills del Congrés Universitari Català del 1903, prou consolidats vers el 1912. Els Estudis Universitaris tenien per objectiu explícit la millora del nivell de la recerca i de l'ensenyament superior a Catalunya. Més endavant, l'Institut, amb una decisiva intervenció del membre August Pi i Sunyer, creà, el 1923, els Cursos Monogràfics d'Alts Estudis i Intercanvi, on participaren destacats científics estrangers, com ara Albert Einstein.

Puig i Cadafalch, Pere Coromines i el mateix Pi i Sunyer, homes d'inclinacions polítiques ben diferents, romanien units per a impulsar el rigor pedagògic i la vinculació de l'Institut a un projecte d'alts estudis que jutjaven necessari davant l'escandalosa migrada dels recursos a la disposició de la Universitat barcelonina. Tanmateix, la proclamació de la República i la de l'autonomia catalana els permeteren fer un immens pas endavant. No fóra acurat dir que la creació de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'any 1932, fou exclusivament deguda a l'Institut d'Estudis Catalans, però sí que ho és dir que l'Institut fou decisiu en la creació d'una universitat com aquella, plena d'empenta, d'exigència pedagògica i de solvència científica. Pompeu Fabra mateix en presidí el Patronat, i Pere Bosch i Gimpera, un altre membre eminent de l'Institut, en fou el rector. Amb aquella magnífica creació universitària culminava tota una època de construcció institucional, cultural i científica que representa un dels episodis més esplèndids de la història moderna d'aquest país.

A més de les aportacions científiques catalanes en tots els camps que, sortides de l'Institut, començaven a trobar el ressò internacional que mereixien, l'Institut tenia encomanada una tasca específica fonamental. Fou una tasca per la qual ha estat sempre conegut i amb la qual l'identifica sempre la nostra ciutadania.

L'Institut d'Estudis Catalans és també l'acadèmia de la llengua catalana, de la qual té cura al més alt nivell científic, lexicogràfic i lingüístic. És reconeguda com a tal per totes les institucions acadèmiques i científiques del món, i per tots els lingüistes d'arreu, a més d'ésser-ho oficialment i explícita per un conjunt de governs de diversos països, incloent-hi el de la Generalitat de Catalunya.

Aquesta missió és pròpia de l'Institut d'ençà que es va crear. Fou promoguda per homes com ara mossèn Antoni M. Alcover, inspirador del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, el 1906, i un dels creadors de la Secció Filològica de l'Institut, l'any 1911. El savi mallorquí fou el pare del monumental *Diccionari català-valencià-balear*, iniciat el 1926. També hi fou vinculat des del primer moment Pompeu Fabra, el gran lingüista que ordenà la nostra llengua moderna, que en bastí els elements definitius de la normativa. Tot havent participat en el mateix Congrés Internacional, Fabra treballà en una *Gramàtica de la llengua catalana*, que veié la llum el 1912, un any després de la fundació de la Secció Filològica. L'any següent, el 1913, Fabra impulsà la publicació de les *Normes ortogràfiques*, per les quals avui ens regim. El 1932 foren adoptades amb entusiasme pels escriptors i editors valencians, en les que anomenem *Normes de Castelló*.

Joan Coromines, autor del vast *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* i de l'*Onomasticon Cataloniae*, dues obres que l'han situat entre els grans savis mundials de la lexicografia i la lingüística de tot el segle xx, abans d'esdevenir membre de la Secció Filològica havia treballat bastant de temps a les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut, al costat de Pompeu Fabra. L'Institut, avui, a través de la Secció Filològica, continua la tradició que encetaren homes com ells, amb el mateix sentit de la responsabilitat i el mateix suport de tota la comunitat universitària i científica dels Països Catalans i del món acadèmic internacional.

Tasques de l'abast de les esmentades fins ací, senyores i senyors, no podrien haver-se realitzat al llarg del temps sense una constant reordenació i revitalització interna de l'acadèmia catalana. L'especialització obligà a la formació, l'endemà de la fundació, del que esdevindria la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut, i ben aviat d'una de filològica i d'una altra de ciències, el 1911. Per tal d'assolir aquestes fites i d'altres de semblants amb la necessària eficàcia, l'Institut s'anà constituint a través de la seva història com una acadèmia única i alhora plural. Avui aplega cinc seccions: la Històrico-Arqueològica, la Filològica, la de Ciències Biològiques, la de Ciències i Tecnologia i la de Filosofia i Ciències Socials, amb membres numeraris, emèrits i corresponents procedents majoritàriament de tots els territoris de llengua i cultura catalanes. L'Institut d'Estudis Catalans és, doncs, una acadèmia d'acadèmies.

Les cinc grans seccions no exhaureixen, ni de bon tros, les seves activitats ni el seu abast. Des del 1913 fins avui, l'Institut ha anat creant una xarxa de societats filials que en possibiliten la tasca i en multipliquen l'eficàcia. Així, la Societat Catalana de Biologia fou una de les primeres, creada el 1912, mentre que en un cas, el de la Institució Catalana d'Història Natural, fundada el 1899, trobem la incorporació a l'Institut d'una associació científica fins i tot anterior a la institució mateixa. Mercès a la creació de societats filials —actualment n'hi ha vint-i-sis—, l'acadèmia catalana ha aconseguit esdevenir quelcom més que una institució closa, circumscrita als seus membres. Científics, erudits i amants del coneixement en els més

diversos camps hi troben aixopluc i mitjans per al conreu dels seus interessos diversos. Des de l'economia fins a la botànica, des de la literatura fins a la matemàtica, des dels estudis hebraics fins a la sociologia, les societats filials de l'Institut duen una vida activa i de recerca. No solament hi troben aixopluc i llocs per a congregar-se i conduir les tasques que tenen encomanades, sinó que l'Institut posa a l'abast llur un ampli ventall de serveis que els faciliten la missió i, alhora, els dona una forta projecció social i científica.

Amb modèstia que ens escau, cal afirmar que les societats filials, que apleguen més de vuit mil sis-cents membres i en molts casos estan directament vinculades a associacions internacionals en les especialitats pròpies de cadascuna, fan de l'Institut d'Estudis Catalans una acadèmia força remarcable i original, profundament vinculada a tota la comunitat erudita i científica del nostre àmbit cultural i lingüístic. Una de les nostres dèries, com a acadèmia al servei de la nostra nació, és difondre el coneixement superior, així com fomentar constantment el coneixement públic de la ciència. No podríem aconseguir-ho sense la col·laboració dels nombrosos membres de les societats filials, sense llur activitat constant en aquesta tasca cívica.

L'Institut d'Estudis Catalans és un ens privat de dret públic el tarannà del qual no és ni serà mai partidista, tot i que té com a principi essencial el més pregon arrelament al seu país i a la seva cultura. Precisament per això, el capteniment d'aquesta institució és universalista, racional i vinculat al progrés del coneixement objectiu. No hi ha cap contradicció entre l'arrelament i la fidelitat a una comunitat nacional, lingüística i cultural i aquesta manera d'entendre el nostre lloc en l'univers de la modernitat dins el present procés constant de mundialització en què tothom és immers. Ans al contrari, com en el cas de la biodiversitat, que cal que la humanitat preservi, la cura i el foment de la diversitat cultural i del pluralisme de les idees, és un objectiu que hem de tenir en compte els ciutadans, els governs i les institucions d'alta cultura. Cada poble, cada llengua i cada cultura duen en llur si llavors distintes, interpretacions diverses del món, que cal mantenir. De la mútua pol·linització en sortiran més enriquiments i més abundoses solucions. En canvi, de l'homogeneïtzació i l'agonia de les cultures, sobretot de les que són petites, només en surt un empobriment de la humanitat. Cada volta que mor un univers lingüístic, una ètnia, una comunitat nacional, s'empobreix la humanitat sencera, i no solament el poble que ho pateix. És, doncs, conjuminant una pregona arrel catalana amb una vocació fraterna i universal cap als anhels genèrics de la humanitat que l'Institut d'Estudis Catalans troba la raó d'ésser com a acadèmia dedicada al conreu de l'alta cultura i al foment del coneixement científic.

Hom diria que, amb aquests fins admirables, pacífics i humanitaris, una institució com l'Institut no hauria d'haver sofert mai greus dificultats. Malauradament, hi ha dos períodes en els quals la persecució política obscurantista es va desfermar damunt l'acadèmia catalana. La dictadura imposada pel general Primo de Rivera, a partir del 1923, demostrà una particular obstinació contra les coses de Catalunya, fins al punt d'ofegar les activitats de l'acadè-

mia en tots els terrenys i d'anul·lar-ne o desfigurar-ne les creacions: la Biblioteca de Catalunya, per exemple, fou rebatejada amb el nom de Biblioteca Central de la Diputació Provincial, denominació i adscripció que recolliria el règim franquista posterior; les subvencions econòmiques a l'Institut foren retirades completament.

L'adveniment de la Segona República i l'autonomia de Catalunya permeteren un esplèndid període, tot i que breu, de recuperació en tots els fronts: les publicacions científiques, la recerca i l'activitat lingüística normativa es reprengueren espectacularment, empeses també per les il·lusions retrobades per un poble essencialment democràtic i civil com és, per fortuna, el nostre.

La vigília de la proclamació de la Segona República, essent president de l'Institut Josep Puig i Cadafalch, l'Ajuntament de Barcelona li lliurà a perpetuïtat l'esplèndida seu de la Casa de Convalescència i l'Hospital de la Santa Creu, on es troben encara avui l'Institut i la Biblioteca de Catalunya, respectivament. La Diputació i la Mancomunitat, la Generalitat després, i en aquell moment l'Ajuntament del Cap i Casal de Catalunya li van donar el bo i millor. De la mateixa manera, durant els anys de persecució i adversitat, prohoms molt significatius —com ara Rafael Patxot i Francesc Cambó— es feren càrrec d'algunes despeses elementals de funcionament i d'existència. Algunes entitats, per exemple la Unió Acadèmica Internacional, li donaren suport moral sense reserves durant els pitjors moments. Diversos membres de l'Institut, com ara Lluís Nicolau d'Olwer o Ramon Aramon i Serra, ocuparen llocs d'alta responsabilitat a la Unió precisament durant anys d'adversitat.

En nom de tota la corporació acadèmica catalana que m'honoro de presidir, declaro el nostre agraïment més pregon a totes aquestes institucions, nacionals i internacionals, i als representants de la societat civil que ens han fet costat en els moments més durs i difícils per a Catalunya i per a la seva acadèmia.

Malauradament, la Guerra Civil espanyola obrí la fase més fosca, heroica i difícil de la història de l'Institut. Tot i que les activitats durant aquell període tràgic gairebé no minvaren, la prohibició, el desmantellament i, fins i tot, la destrucció física del patrimoni que patí l'Institut tan aviat com Barcelona caigué en mans de l'exèrcit enemic de la República, el mes de gener del 1939, el condemnaren a una aparent desaparició. Molts membres eren forçats a l'exili, d'altres eren sotmesos a judicis polítics, d'altres sucumbien a les estretors i a les privacions de la repressió. El nostre record emocionat i inesborrable, senyores i senyors, el nostre tribut moral per a aquelles víctimes de la barbàrie, roman per sempre en les nostres ments i els nostres cors. Fidels, a més, a la nostra vocació europea i universal, recordem també la de tants savis que durant aquells anys negres patiren persecució per part dels règims totalitaris que feriren la vida civilitzada arreu del món.

En plena repressió política anticatalana, en condicions d'una inimaginable adversitat, diversos membres de l'Institut el reconstruíren clandestinament, si més no per donar fe que existia. Entre d'altres, cal retre homenatge a membres tan destacats com ara Josep Puig i

Cadafalch, Eduard Fontserè i Carles Riba, per llur coratge i patriotisme. En aquell moment, l'any 1942, fou nomenat secretari general Ramon Aramon i Serra, que romangué en el càrrec fins al 1989. Aramon, amb abnegació i una extraordinària integritat i constància, guià i representà l'Institut durant els anys de persecució i clandestinitat, i també durant els anys de reconstrucció. Sempre més, junt amb els noms que he esmentat, i els de Pompeu Fabra, Pere Bosch i Gimpera i altres membres eminents morts a l'exili, Ramon Aramon i Serra mereix el nostre homenatge, avui que celebrem el Centenari de l'acadèmia nacional. El nostre deute amb tots ells és ingent.

Tampoc no podem deixar d'esmentar el nom d'entitats que donaren suport a l'Institut en aquells llargs anys de foscor, com ara la Benèfica Minerva o Òmnium Cultural.

Celebrem els primers cent anys de l'acadèmia en plena fase d'expansió i aprofundiment de les seves activitats. Amb quatre seus estables —a Alacant, Castelló, Lleida i Perpinyà—, a més de la de Barcelona. Amb nous laboratoris per a la recerca científica, com ara el Centre de Recerca Matemàtica, instal·lat a Bellaterra, o la catalogació informatitzada de l'ús del sòl al Principat i a les Illes Balears. Amb un creixement força considerable pel que fa a les publicacions. Amb la digitalització dels materials i la plena participació a la xarxa Internet i a les telecomunicacions. Amb nous programes de recerca i d'ensenyament. Amb una estretíssima col·laboració amb el món universitari de tots els Països Catalans, palesa en treballs i publicacions conjunts de tota mena, com ara *La ciència en la història dels Països Catalans*, que hem començat a publicar juntament amb la Universitat de València.

Tot això és molt, però no és prou. L'Institut malda avui per ampliar la difusió internacional de les obres que publica i els resultats de la recerca que duu a terme, tant pel que fa a la presència a la xarxa Internet com pel que fa a la participació efectiva als fòrums del món. Ja hem fet passos definitius en aquest terreny, com és la coordinació, per encàrrec de la Unió Acadèmica Internacional, d'un projecte multidisciplinari i multicontinental de gran abast. Aquesta presència reforçarà la nostra funció com a acadèmia de referència, com a node clau dins la xarxa universal de les institucions com la nostra. Tanmateix, la dèria de l'Institut per fer palesar la seva presència, activa i respectada, arreu ha d'ésser reforçada amb escriu amb la nostra ferma voluntat d'ésser encara més coneguts per la ciutadania de casa nostra. Per això, els nostres esforços de descentralització —evidenciats per les diverses seus territorials tot just esmentades— es manifesten i es manifestaran amb activitats científiques i acadèmiques regulars a totes les contrades dels Països Catalans.

La tasca de treballar alhora portes endins i portes enfora només es pot perfeccionar si, a més, les nostres autoritats ens tenen en compte com a institució científica de referència per a totes les qüestions d'interès estratègic que afectin Catalunya. L'Institut, per la seva natura mateixa, està en condicions ideals per a emetre dictàmens, publicar «llibres blancs» i fer anàlisis objectives sobre els problemes més diversos. Així, ja hem elaborat, recentment, a petició de la Generalitat, un vast informe sobre els efectes del canvi climàtic al nostre país.

També produïm regularment un voluminós report sobre l'estat de la recerca a Catalunya. L'Institut mateix elaborà i aprovà no fa gaire un dictamen sobre l'estat i les perspectives de l'ús social de la llengua catalana, aquest cop a iniciativa pròpia.

Des d'aquesta tribuna em permeto dirigir-me directament a les autoritats ací presents per a oferir els considerables recursos de capital humà i científic que teniu al vostre abast per via de l'Institut. Demaneu-nos, doncs, les anàlisis objectives i rigoroses que calguin sobre els temes estratègics de cada moment. Per a les tendències de la població, els efectes de les migracions, l'estat de l'economia, l'esdevenidor de la nostra comunitat lingüística, la sanitat, i tantes altres qüestions, vitals per a tothom, hem de menester propostes científicament solvents, independents, més enllà de tota ideologia i partidisme. Un bon govern ha de confiar en la seva acadèmia nacional. Hi ha de confiar de la mateixa manera que aquesta confia plenament en el Govern legítim que han triat els ciutadans.

Pel que fa a la llengua, l'Institut, amb la voluntat de complir els compromisos relacionats amb la codificació de la llengua catalana per a tots els territoris on es parla, continuarà la seva activitat com a autoritat normativa amb la fermesa i la solvència científica que li són pròpies.

Pel que fa a la funció com a acadèmia nacional catalana, l'Institut es mantindrà com a referent per als poders públics a l'hora d'emetre dictàmens i informes sobre aspectes estratègics per al futur de Catalunya.

En aquest sentit, em plau dir-vos, senyores i senyors, que l'Institut ha encetat un procés de pregona discussió interna que, mitjançant un pla estratègic, el durà a definir i dissenyar la funció de la nostra corporació acadèmica dins la ciutadania a la qual serveix com a nucli de coneixement científic en el món del segle XXI, on la ciència i el coneixement seran cada cop més decisius en un proper esdevenidor.

Per això, tot pensant en l'aprovació i la promulgació d'una propera llei de la ciència, em permeto recordar al Parlament que caldria que, en el text legal, l'Institut d'Estudis Catalans hi figurés d'una manera adient amb la categoria que posseeix a tots els nivells. Cal, doncs, que el Parlament i la Generalitat sàpiguen incloure'l en la llei amb totes les atribucions que li corresponen, no solament per al bé de l'Institut, sinó, damunt de tot, per al bé de la nostra societat i per a l'avenç del coneixement i l'alta cultura de la nació a la qual serveix.

L'Institut d'Estudis Catalans ha entrat en el segle XXI i en la seva segona centúria amb una nova empremta, sabent què vol i cap on va. Cap on anem. L'anima un esperit digne del seu passat. Esperonat per aquest passat, l'Institut guaita avui vers el futur. El món modern depèn cada cop més de la ciència i del coneixement objectiu en tots els camps, i per aquest motiu la nostra acadèmia ha entrat en una nova fase expansiva, com a lloc d'encontre de les nostres institucions universitàries i de recerca, com a veritable àgora de la comunitat científica catalana on millor es desenvolupa la conversa racional i crítica amb què progressa el coneixement, com a plataforma transversal per al coneixement cívic de la ciència i la cultura.

Parlo de fets, de projectes en marxa, de possibilitats reals i d'una voluntat d'anar per feina al servei del país que no es perd en vagues intencions i bells mots.

Tot això no fóra possible avui sense l'estreta col·laboració entre les persones que pertanyen a l'Institut com a acadèmics o estudiosos de tots els camps, d'una banda, i l'estol esplèndid de treballadors contractats, becaris i professionals que col·laboren amb la casa, d'una altra. És cabdal que en una celebració com la del Centenari hi hagi una referència explícita a la funció que ha exercit el personal de l'Institut durant el darrer segle d'història. Els membres del personal són part indestriable de la nostra acadèmia. Permeteu-me que, malgrat la meua condició de company seu, i només com a *primus inter pares*, els agraeixi des d'ací la lleialtat, la identificació amb l'Institut i, sobretot, el just orgull que sentim tots per llur participació en la tasca comuna. Sense ells l'Institut no fóra el que és, ni seria demà el que ara, afortunadament, està esdevenint.

L'Institut d'Estudis Catalans inicia avui la celebració del seu primer centenari. Ho fa, significativament, amb una conferència d'un dels seus membres de més renom científic al món internacional de la recerca, el doctor Joan Massagué, que ens parlarà del càncer. Hem triat la seva persona i el tema del seu discurs per a ensenyar al món quines són les preocupacions, humanitàries, universalistes, científiques i frateres, de la nostra acadèmia. L'Institut d'Estudis Catalans celebra avui els cent anys de vida amb ànim emprendedor, ambició, patriòtic, científic i de servei. El mateix esperit de la generació que el creà.

L'Institut ha servit Catalunya, la seva cultura, la seva llengua i la seva ciència amb eficàcia i patriotisme, sense defallir mai. Em plau assegurar-vos que ho continuarà fent amb el mateix capteniment, amb la mateixa determinació i amb la mateixa convicció.

Oncologia a principis del segle XXI

Conferència inaugural del Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans al Palau de la Música Catalana de Barcelona, el 16 d'octubre de 2006

JOAN MASSAGUÉ I SOLÉ
Membre de l'IEC

La recerca oncològica recent ens ha revelat secrets prèviament impenetrables sobre l'origen i el desenvolupament dels tumors. Els nous medicaments que han sorgit d'aquest progrés han convertit en indolents algunes formes de càncer que anteriorment eren letals. Però els beneficis clínics, tot i ser tangibles, són encara mínims. Què cal, doncs, per a dominar el càncer en les properes dècades? Cal, clarament, una integració més estreta entre els investigadors que treballen al laboratori i els experts clínics. Però per a materialitzar la promesa actual calen, sobretot, actituds socials, culturals i polítiques que facilitin la incorporació de l'ètica científica a la vida quotidiana i als interessos nacionals.

Dos principis de segle

A principis del segle XX, quan Prat de la Riba i els seus col·legues debatien la idea de crear l'Institut d'Estudis Catalans, els oncòlegs de l'època mantenien també el seu propi debat. El dels oncòlegs era sobre l'aspecte més preocupant del càncer, és a dir, la dispersió del tumor a òrgans vitals, el feno-

men anomenat *metàstasi*. Intrigat pel comportament desigual dels diversos tumors en aquest sentit, el cirurgià britànic Stephen Paget havia proposat recentment la teoria de «la llavor i el sòl». Al seu entendre, les cèl·lules malignes disseminades d'un tumor (les «llavors») colonitzen aquells teixits (els «sòls») que els són propicis gràcies a compatibilitats mútues. Per exemple, Paget imaginava que els tumors de mama produeixen metàstasis en els ossos i el fetge, més que no pas en la melsa, perquè la medul·la òssia i el teixit hepàtic deuen oferir condicions òptimes per a la multiplicació de les cèl·lules de càncer de pit. Aquesta visió, tanmateix raonable, va topar ben aviat amb antagonistes. L'oncòleg James Ewing, de l'Hospital Memorial de Nova York, refutava les idees de Paget amb un argument de pes. La distribució de les metàstasis depèn principalment de les rutes de disseminació del tumor, deia Ewing. Així, els tumors de còlon produeixen metàstasis principalment en el fetge, perquè el fetge és el primer òrgan visitat per la circulació sanguínia de procedència intestinal. Per a Ewing, la mecànica de cèl·lules tumorals atrapades en els capil·lars sanguinis era una realitat més palpable que no pas els factors del sòl imaginats per Paget. El debat s'havia atiat, i ha evadit tota resolució fins que, un segle més tard, hem vist que tots dos, Paget i Ewing, tenien raó!

Armats amb el fruit de diverses dècades d'inversió en recerca, els oncòlegs de principis del segle XXI estan aclarint de manera accelerada els misteris del càncer. En paral·lel amb l'adquisició de nous coneixements, han sorgit tècniques de diagnosi que permeten identificar la presència de tumors quan encara es troben en estat incipient i es poden eliminar amb més facilitat. Les millores progressives en els mètodes clàssics d'intervenció —cirurgia, radioteràpia i quimioteràpia— han reduït considerablement la mortalitat en certes formes de càncer. Els medicaments que s'anomenen col·lectivament *quimioteràpia*, que són efectius però pateixen de manca d'especificitat, han començat a ser substituïts, o almenys complementats, per medicaments de disseny específicament dirigits contra falles concretes del procés tumoral. Els primers èxits d'aquestes noves teràpies, el llibre genètic obert per la recent seqüenciació del genoma humà i, en general, la convergència de diverses disciplines contra el càncer són elements notables que formen part d'un horitzó present ple d'oportunitats formidables. Trobem les arrels d'aquest procés en l'arrencada de l'oncologia molecular durant la dècada de 1970 i la inversió feta per certs governs, filantrops i indústries en aquest repte científic.

Eclosió de l'oncologia molecular

Els avenços en biologia sovint provenen de l'estudi de casos extrems, de rareses biològiques. El cas extrem de sarcomes aviaris transmesos en pollastres pel virus descobert per Peyton Rous a Nova York a principis del segle XX va donar lloc, dècades més tard, als descobriments de John Michael Bishop i Harold Elliot Varmus sobre l'origen dels *oncogenes* o gens causants

de càncer. Va resultar que els oncogens són versions alterades de gens altrament normals del nostre genoma. Amb aquests descobriments, seguits de molts altres de similars, quedava establert que el càncer és una malaltia derivada d'alteracions en el nostre propi genoma, és a dir, el càncer és una malaltia de base genètica.

Naturalment, que el càncer tingui una base genètica no vol dir necessàriament que el càncer sigui una malaltia heretable. L'herència de fortes predisposicions a certs càncers és un fet conegut, però un fet rar en la població humana. La gran majoria de mutacions oncogèniques causants de tumors en humans no són heretades, sinó adquirides accidentalment en unes quantes cèl·lules entre els bilions que constitueixen el nostre organisme. Les nostres cèl·lules poden adquirir mutacions de manera accidental per l'exposició a agents externs químics (per exemple, el fum de tabac) o físics (per exemple, la radiació solar ultraviolada). També es poden adquirir mutacions oncogèniques per errors comesos per les mateixes cèl·lules durant el procés de copiar una vegada i una altra el seu genoma quan es multipliquen per mantenir vius els nostres teixits.

Tant si són adquirides per l'efecte d'agents externs, per errors interns o per transmissió hereditària, les mutacions oncogèniques constitueixen la base del càncer. Per tant, els oncòlegs del darrer quart del segle XX es van abocar a l'escrutini dels càncers en l'àmbit molecular. La identificació dels gens mutats i de les proteïnes alterades que aquests gens codifiquen va esdevenir l'obsessió col·lectiva d'aquest camp. Aquests esforços han revelat el paper de moltes d'aquestes molècules en els processos tumorals, així com la seva funció normal en els nostres teixits sans. Inevitablement, aquests nous coneixements han començat també a produir beneficis clínics, un exemple dels quals és el cèlebre cas del Gleevec.

El petit gran triomf del fàrmac Gleevec

Les leucèmies són malalties canceroses de les cèl·lules de la sang. N'hi ha de moltes classes segons el tipus de cèl·lula sanguínia que afecten i segons les mutacions oncogèniques que les originen. Una de les leucèmies més greus, fins fa poc incurable, és la leucèmia mieloide crònica o CML (*chronic myeloid leukemia*). La diagnosi de la CML està basada en la presència del cromosoma Filadèlfia en les cèl·lules canceroses. Aquest cromosoma aberrant va ser descrit l'any 1960 per un grup d'oncòlegs d'aquella ciutat, que van advertir que les cèl·lules de la CML presentaven una dotació normal de vint-i-tres parells de cromosomes, però que el cromosoma 22 tenia una forma estranya. Aquesta alteració era deguda a una barreja del material genètic amb el cromosoma 9. Amb l'adveniment de la tecnologia molecular durant els anys vuitanta, es va descobrir que aquesta «translocació» entre cromosomes tenia com a resultat la formació d'un gen híbrid, el producte del qual és la proteïna BCR-ABL, formada pel «cap» de la proteïna normal BCR i la «cua» de la proteïna normal ABL. Normalment,

l'ABL funciona com una proteïna enzimàtica que controla la divisió cel·lular de manera equilibrada. Però, en el context anormal del producte de fusió BCR-ABL, la porció ABL adquireix una activitat desmesurada i provoca la multiplicació incessant de les cèl·lules precursors dels glòbuls blancs: tenim una leucèmia.

De manera gradual però efectiva, els esdeveniments van transformar aquests productes de la recerca de laboratori en curació gairebé miraculosa. A mitjan anys noranta, els químics d'una companyia farmacèutica van trobar que un dels seus productes de síntesi era actiu contra la BCR-ABL en el tub d'assaig. En tractar-se d'una leucèmia poc freqüent (menys d'un centenar de casos diagnosticats anualment a Catalunya), el possible nou remei tenia poques perspectives de mercat. Malgrat tot, l'entusiasme d'investigadors externs va convèncer la companyia de tirar endavant les proves clíniques del fàrmac en pacients el 1999. Els resultats van demostrar alta efectivitat contra la CML i baixa toxicitat, la qual cosa va forçar que l'any 2001 s'aprovés immediatament el nou fàrmac, ara conegut com a Gleevec.

Un dels grans temors en el tractament del càncer és que qualsevol residu de tumor que quedi després del tractament pugui adquirir resistència al medicament i pugui expandir-se de nou, ara amb impunitat. De fet, succeeix així en els malalts de CML després d'un o dos anys de tractament amb Gleevec. Però la recerca i el coneixement han triomfat de nou. Preveient el possible problema, els investigadors han determinat els mecanismes de resistència i ja han descobert, han provat i han posat en pràctica clínica una segona generació de fàrmacs que protegeix contra la resistència al Gleevec. Al mateix temps, el Gleevec ha trobat noves indicacions en altres càncers fins ara incurables, com per exemple un tipus determinat de tumor gàstric. I el mercat del Gleevec no és tan petit com semblava: les vendes anuals avui superen els 2.000 milions d'euros.

Malgrat aquesta història encoratjadora, hem de dir que el cas del Gleevec representa l'excepció i no la norma en la lluita contra el càncer. La majoria dels tumors tenen una biologia molt més complicada que la CML i, per tant, exigeixen una estratègia terapèutica més difícil. La CML és originada per una única alteració oncogènica, la formació de l'oncògen BCR-ABL. En canvi, molts altres tipus de càncer, incloent-hi els càncers més comuns, són resultat de l'acumulació progressiva de mutacions en diferents gens d'una mateixa cèl·lula. Al contrari del BCR-ABL, la majoria dels oncògens no causen càncer per si mateixos. Múltiples mecanismes de control i vigilància sobre el comportament de les nostres cèl·lules asseguren l'eliminació d'aquelles cèl·lules que manifesten conductes sospitoses. Per a caure en un estat obertament oncogènic, les nostres cèl·lules han d'acumular múltiples mutacions que permetin burlar tots aquests mecanismes de control. És molt difícil que una cèl·lula sana arribi a tornar-se cancerosa. Però, quan hi arriba, aquesta cèl·lula esdevé un delinqüent complex i perillós. Les següents consideracions de caire sociològic ajudaran a veure-ho.

Sociologia cel·lular: urbanitat, terrorisme i càncer

Fa centenars de milions d'anys, alguns organismes unicel·lulars van decidir d'agrupar-se en colònies més o menys organitzades. Viure en societat tenia més avantatges a l'hora de fer front a les hostilitats de l'entorn, però la convivència exigia renunciar a certs graus de llibertat. Per exemple, resultava socialment inacceptable que una cèl·lula de la comunitat es dividís o es mogués al seu aire. Aquestes decisions depenien del consens de les veïnes, que, per mitjà de consignes moleculars, influïen en la conducta de la cèl·lula pel bé comú. El diàleg entre les cèl·lules que es constituïa d'aquesta manera s'ha anat desenvolupant i enriquint al llarg de milions d'anys. Una bona part dels nostres vint-i-cinc mil gens es dediquen a aquesta tasca. Molècules conegudes com a *hormones, factors de creixement, receptors, mediadors* o *reguladors* constitueixen la xarxa d'informació i resposta que manté l'ordre entre les cèl·lules dels nostres teixits. Entendre com funciona aquesta xarxa per tal de controlar la divisió cel·lular és un tema fascinant i un dels grans objectius de la recerca.

Un altre gran objectiu és esbrinar com fracassa el diàleg entre les cèl·lules en el càncer. Bàsicament, el càncer és el resultat de les alteracions genètiques en unes quantes cèl·lules que les porten a desobeir les normes essencials d'urbanitat. Les cèl·lules canceroses es comporten d'una manera cada vegada més desafortunada. Fan mal ús dels estímuls de proliferació i desatenen les pautes de moderació. La interacció amb les veïnes esdevé obertament antisocial i delictiva. No respecten l'acció policíaca del sistema immunitari. Acaben per trencar les barreres físiques que encapsulen el tumor i es llancen a la comesa sinistra que ha de sembrar de cèl·lules tumorals l'organisme sencer. D'aquesta sembra sorgeixen colònies tumorals en òrgans vitals: metàstasis. Com terroristes a distància, aquestes colònies representen la culminació de l'evolució antisocial de les cèl·lules canceroses, que són altament letals. Combatre les metàstasis és, doncs, un gran repte en la lluita contra el càncer. Ara bé, contràriament al procés del Gleevec contra la CML, si es volen combatre les metàstasis caldran combinacions de molts fàrmacs aplicats de manera personalitzada segons el perfil de la malaltia en cada pacient.

Metàstasis

Continua sent un enigma com s'escampen els tumors i com provoquen la mort, però no pas perquè no s'hi faci prou atenció. Durant més d'un segle, els biòlegs que estudien el càncer han mantingut la tesi que les metàstasis són resultat de la combinació de les cèl·lules tumorals circulants amb els teixits de destí permissius. Tanmateix, dècades d'escrutini de les bases moleculars del càncer s'han centrat sobretot en les causes de la transformació oncogènica i l'emergència incipient del tumor, sense endinsar-se en la qüestió més complexa de quins són

els passos que segueixen les cèl·lules tumorals cap a la metastasi: com interaccionen amb el seu microentorn, com entren en la circulació i com colonitzen un òrgan distant. De manera progressiva, però, en tot l'àmbit ha quallat la realitat que els tumors són alguna cosa més que una massa de cèl·lules transformades. S'ha fet evident un renovat interès sobre el problema de les metastasis, i per un bon motiu: la metastasi és la causa del 90 % de les morts per tumors sòlids.

La metastasi és un problema complex de biologia cel·lular complicat per un problema agut de la genètica. Les lesions metastàtiques es desenvolupen a causa de l'adaptació de les cèl·lules tumorals genèticament inestables a un entorn no receptiu. Aquesta adaptació implica la selecció de trets favorables de les cèl·lules canceroses i el reclutament necessari de trets similars en l'estroma colonitzat. La capacitat que té el tumor de generar cèl·lules que tinguin aquest comportament requereix una transformació oncogènica exhaustiva, però que es pot produir quan el tumor és encara minúscul. L'origen i la naturalesa d'aquests trets són temes difícils d'esbrinar, però finalment, gràcies als avenços recents des del punt de vista conceptual i tecnològic, s'han obert les portes per a resoldre'ls. Un dels marcs conceptuals que ha permès aquests avenços es basa en Darwin i en el seu plantejament sobre l'evolució.

L'evolució darwiniana dels tumors

Un dels conceptes subjacents del nostre estudi és que la metastasi prové de l'evolució d'una població de cèl·lules canceroses genèticament modificades sota la pressió selectiva d'un entorn que imposa unes normes molt estrictes sobre el comportament cel·lular. Bàsicament, això explica per què un tumor pot alliberar milions de cèl·lules diàriament a la circulació, encara que només una minoria aconsegueix de colonitzar un òrgan distant. El fet que el procés metastàtic sigui tan poc eficient implica que els teixits sans es comporten amb hostilitat envers les cèl·lules tumorals invasores. Això no és pas sorprenent. El genoma d'un organisme altament desenvolupat com el nostre procura que es mantingui l'ordre en els seus teixits. Per a arribar a la metastasi, les cèl·lules canceroses han d'incomplir, per tant, moltes normes i evitar moltes barreres que s'han anat sofisticant al llarg de centenars de milions d'anys d'evolució de l'organisme. Per tant, podem considerar la metastasi com un procés evolutiu darwinianà, configurat per la selecció de llinatges de cèl·lules canceroses genèticament heterogènies dins l'ecosistema altament desenvolupat d'un organisme.

La cascada biològica de la metastasi involucra passos concrets: la pèrdua d'adhesió cel·lular, l'increment en la capacitat motora i invasiva, l'entrada en la circulació, la sortida cap a un altre teixit i, finalment, la colonització de l'òrgan distant. El treball pioner d'Isaiah J. Fidler en la dècada de 1970 a partir de l'anàlisi experimental de les metastasis va demostrar que només uns clons minoritaris dins de poblacions de cèl·lules d'un tumor tenien la

capacitat de produir metàstasis. Això implicava que les cèl·lules en cada lesió metastàtica provenien d'una cèl·lula excepcional que havia migrat d'un tumor primari i que havia aconseguit d'adquirir els trets necessaris per a generar amb èxit el procés metastàtic.

Els avenços tecnològics recents permeten la validació d'aquests conceptes a partir de l'anàlisi de mostres clíniques. El fet de poder perfilar molecularment el càncer a partir del genoma ens ha permès d'entendre més bé els tumors primaris que formen les metàstasis. Les anàlisis per microxip han posat de manifest que els gens que s'expressen en els tumors primaris tenen una alta correlació amb la possibilitat d'una recidiva metastàtica a la llarga. Un resultat recent d'aquest treball és la identificació d'alteracions específiques que permeten que les cèl·lules tumorals formin metàstasis en òrgans concrets, com ara les metàstasis del càncer de mama en els ossos i en els pulmons. Aquestes observacions ens permeten reconsiderar com, quan i on les cèl·lules canceroses adquireixen els trets genètics que causen metàstasis, i com l'activitat d'aquests gens es podria impedir amb combinacions de fàrmacs nous o existents.

Sobre l'origen de les espècies de metàstasis

Els tumors primaris no distribueixen metàstasis en els òrgans d'una manera arbitrària. Després d'analitzar les manifestacions canceroses secundàries en una sèrie d'autòpsies de víctimes del càncer de mama, Paget, el 1889, va proposar que les cèl·lules canceroses disseminades, o «llavors», només colonitzen microentorns d'òrgans, o «sòls», que siguin compatibles amb el seu creixement. L'observació clínica de pacients de càncer dóna suport a la noció que els esquemes circulatoris, tan afavorits per Ewing durant la dècada de 1920, per si mateixos no expliquen enterament que hi hagi indrets preferits per a les metàstasis. Per exemple, el càncer de mama sistèmic sovint produeix metàstasis en els pulmons, els ossos, el fetge i el cervell, tot i que aquests òrgans no tenen una connexió circulatoria directa amb els teixits del pit. El càncer de pròstata avançat té un patró més selectiu de recurrència metastàtica, ja que els ossos en són l'indret predominant, mentre que els òrgans viscerals, com ara els pulmons o el fetge, rarament hi estan implicats. Els melanomes oculars produeixen metàstasis, amb una concreció sorprenent, en el fetge, i els sarcomes, en els pulmons.

Quins són els determinants moleculars i cel·lulars d'aquests tropismes metastàtics tan singulars? Avenços recents estan començant a aclarir les bases moleculars i cel·lulars d'aquest aspecte cabdal de la metàstasi. Actualment, es considera que hi ha almenys dos tipus de determinants que afecten el creixement metastàtic en un indret concret. En primer lloc, cal que s'hagi iniciat un nínxol premetastàtic viable en l'òrgan de destí que faciliti la supervivència inicial de les cèl·lules tumorals quan arribin a aquest òrgan altrament no receptiu. Subseqüentment, la cèl·lula metastàtica invasora ha de manifestar les funcions necessàries per a colonitzar el nou indret.

Si ens fixem en el fet que teixits com ara la medul·la òssia, el pulmó i el cervell tenen una composició molt diferent des del punt de vista estructural i cel·lular, podem concloure que aquests teixits exerceixen pressions selectives molt diferents contra les cèl·lules canceroses que provenen d'un tumor de mama distant. La conseqüència lògica d'aquest plantejament és que les cèl·lules que produeixen metastasis en òrgans diferents han de ser representants d'espècies metastàtiques diferents encara que provinguin originalment del mateix tumor. Cada espècie metastàtica ha de tenir els atributs necessaris per a sobreviure i prosperar en l'entorn que li correspon: els ossos, els pulmons o el cervell.

Les condicions diferents de les diverses illes Galápagos van seleccionar evolutivament espècies diferents de pinsà, tal com va assenyalar Darwin amb tant d'encert. Les diverses espècies de metastasis en els diversos teixits podrien ben bé haver estat seleccionades per un procés similar. Si acceptem aquesta premissa, podem imaginar l'aplicació pràctica següent. Imaginem una malalta que pateixi un estat avançat de càncer de mama amb lesions metastàtiques en diversos òrgans. Aquestes metastasis alliberen de manera constant cèl·lules tumorals a la circulació, cèl·lules que es van congregant en el líquid de l'espai pleural que envolta el pulmó. De fet, una complicació típica en un estat avançat del càncer de mama és una àmplia acumulació de líquid pleural, que cal drenar. El líquid drenat, que normalment es descarta, pot servir com a font de cèl·lules metastàtiques per a l'estudi. D'acord amb la nostra lògica, aquestes cèl·lules representen una mescla de les diverses espècies metastàtiques procedents de diversos òrgans del pacient. Utilitzant tècniques de laboratori, podríem desitriar d'aquestes cèl·lules les que produeixen metastasis en els ossos, les que en produeixen en els pulmons o les que ho fan en el cervell. A partir d'aquests materials podríem descobrir els gens i les funcions que permeten que cada un d'aquests grups de cèl·lules pugui colonitzar un òrgan concret.

De fet, actualment es duen a terme amb èxit experiments com aquests. El fet d'aïllar i comparar les diverses cèl·lules metastàtiques d'un mateix pacient fa que puguem discernir els gens i les funcions que permeten les metastasis en òrgans concrets. Com que aquests gens són mediadors de la metastasi, proporcionen al mateix temps dianes per a intervencions farmacològiques. Contra aquests gens o els seus productes podríem desenvolupar nous fàrmacs o aplicar fàrmacs ja existents en unes combinacions dictades pels resultats d'aquesta recerca.

El futur de la lluita contra el càncer

L'entusiasme de la present crònica d'avenços contra el càncer no ens ha de fer oblidar que els beneficis clínics d'aquests desenvolupaments són encara molt modestos. De fet, devem una bona part del progrés recent en oncologia clínica a un ús més sofisticat de la quimioteràpia clàssica i a la millora de la cirurgia, la radioteràpia i les tecnologies de visualització dels

tumors. També hi ha progrés en l'ús del propi sistema immunitari amb noves vacunes que previnguin les infeccions víriques que predisposen al càncer: vacunes contra el virus del papil·loma per a prevenir el càncer cervical i contra el virus de l'hepatitis B per a prevenir el càncer de fetge. Les campanyes contra el tabac fan reduir la incidència del càncer de pulmó i les mamografies i les colonoscòpies permeten una detecció precoç i un tractament més eficaç dels càncers de mama i de còlon. Aquests mètodes continuaran sent els mitjans principals de prevenció i de control del càncer en els pròxims anys.

En quin punt del camí ens trobem per a arribar a entendre les bases genètiques i biològiques de tots els càncers? Diria que en tres dècades de recerca oncològica moderna hem après probablement el 20 % del que hauríem de saber. Ara bé, això no vol dir que ens calguin dotze dècades més per a tota la resta! Com que l'adquisició de coneixement rellevant és un procés progressiu, hauríem d'haver acabat d'aquí a tres dècades. I quan podrem controlar de manera satisfactòria els tipus principals de càncer? Aquesta és una pregunta més difícil de respondre. Si per «controlar» el càncer entenem tenir el mateix nivell de control que exercim sobre les malalties infeccioses en els països industrialitzats, llavors assolirem aquest objectiu a mitjan segle. De tota manera, com la majoria de malalties infeccioses, el càncer és un subproducte de la vida, i com més temps visquem, més càncers tendiran a acumular els nostres organismes. Catalunya i Espanya en conjunt s'enfronten a les mateixes realitats demogràfiques que la resta del món industrialitzat. Una esperança de vida més alta comportarà una incidència més alta de càncer en la població.

Cal que la nostra societat, pel propi interès nacional, estigui ben preparada per a fer front a aquestes realitats. En l'àmbit de la recerca, hem arribat al punt en què els avenços més significatius són el resultat del treball en equip entre els experts clínics i els científics que treballen als laboratoris. Si estan aïllats els uns dels altres, tal com passa fins i tot en moltes de les institucions de recerca capdavanteres, aquests dos grups tenen menys capacitat de treure profit de les oportunitats de la recerca oncològica moderna. Cal desenvolupar una nova cultura de recerca integrada per a arribar a un nivell de competència que pugui generar, al seu torn, oportunitats reals d'interacció entre els sectors acadèmics i industrials.

Les limitacions cròniques de lideratge, de recursos i de gestió de la recerca en el nostre país han gaudit darrerament de millores notòries. Però aquestes millores encara han d'assolir el nivell de desenvolupament públicament reconegut com a necessari per a obtenir els dividends de la inversió que s'hi ha fet. Per a molts sectors incipients és vital que es doni l'orientació encertada als esforços nacionals en la recerca i la innovació. Per exemple, el desenvolupament de la indústria farmacèutica i l'accés públic a una millor assistència oncològica són dues expectatives actuals de la nostra societat que depenen d'un lideratge polític ferm. En canvi, el lideratge del Govern en temes de recerca científica es troba massa subjecte a les vicissituds del procés polític. Per a estimular el desenvolupament científic i la innovació, cal que s'emplaci la gestió pública de la recerca en un pilar que resisteixi els canvis en

l'Administració. La consolidació d'aquest lideratge i dels recursos de recerca que l'acompanyen continuen sent necessitats nacionals importants heretades del segle passat.

En resum, amb el tombant de mil·lenni, la recerca sobre el càncer ha entrat en el futur. S'ha endinsat en oportunitats que semblaven només un somni durant la dècada dels anys setanta, una promesa en els vuitanta i una vaga realitat en els noranta. Aquesta nova era ens porta beneficis clínics tangibles i una onada de nova activitat en la indústria farmacèutica. Ja és possible una convergència òptima entre la recerca acadèmica, el desenvolupament industrial i els centres de tractament del càncer. Materialitzar aquesta possibilitat és una de les aspiracions a què té dret la nostra societat.

Discurs

Llegit el 16 d'octubre de 2006 en la cerimònia d'inauguració del Centenari al Palau de la Música Catalana de Barcelona

ANTONI RIERA I MELIS

Vicepresident de l'IEC

President de la Comissió Executiva del I Centenari de l'IEC

Amb aquest acte iniciem la celebració del Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans, que no es clourà fins al desembre del 2007.

Complir cent anys, per a una institució, és una fita important i, en conseqüència, sempre suscita respecte entre els seus membres. Pot significar, en alguns casos, senectut, encarcament, pèrdua de facultats. En altres casos, pot constituir, en canvi, una prova tant d'adaptació a les innovacions i de capacitat de creixement de les pròpies estructures, com de pervivència de la seva funció específica i d'experiència en la gestió de comeses i de conjuntures.

Un segle d'existència, doncs, pot esdevenir, si més no per a les entitats eficients i innovadores, una nova embranzida, un refluoriment. La celebració, en aquestes circumstàncies, constitueix un motiu de reflexió, d'esperança i de joia.

L'Institut d'Estudis Catalans —com ens recordava fa un moment el seu president— va ser creat el 18 de juny de 1907, per un acord de la Diputació de Barcelona, impulsat per Enric Prat de la Riba. Durant la tardor de l'any anterior, s'havia reunit a la capital catalana el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, una iniciativa important per al

redreçament cultural del país i, alhora, indissociable de la creació de l'Institut. Conscient d'aquest vincle, la institució ha decidit avançar a l'octubre del 2006 l'obertura del Centenari, per tal de poder incloure-hi la commemoració de l'esmentat congrés.

Les celebracions —com ja he dit abans— es prolongaran fins al desembre del 2007. Durant aquests setze mesos —com podreu comprovar en el programa general—, els cicles de conferències, els congressos i les presentacions de publicacions específiques s'alternaran amb les exposicions, els concerts i altres iniciatives d'interès general. En aquest desplegament participaran no sols les cinc seccions, les vint-i-sis societats filials i les cinc seus territorials de l'Institut, sinó també altres entitats, com ara la Unió Acadèmica Internacional, la Institució de les Lletres Catalanes, la Universitat Politècnica de Catalunya i la Universitat Oberta de Catalunya.

Atès que no dispo de temps per a enumerar totes les activitats, només voldria fer-ne sengles breus anàlisis quantitatives. En aquest moment tenim programats quaranta-sis conjunts d'actes, que, d'acord amb el format, es distribueixen així: catorze cicles de conferències, cinc jornades científiques, quatre congressos, quatre exposicions, dos col·loquis, dos simposis, dues presentacions de llibres, dos concerts, dues reunions sectorials de la Unió Acadèmica Internacional, un curs d'alts estudis, un seminari, una taula rodona i sis actes de format indefinit. Aquest agregat d'activitats significa unes tres-centes cinquanta convocatòries puntuals, gairebé una per cada dia feiner. Si del format passem a la distribució temàtica, el resultat és el següent: història, vuit; filologia, vuit; ciències socials, vuit; ciències i tecnologia, set; ciències biològiques, sis, i temàtiques transversals, nou. Aquest equilibri per àrees de coneixement palesa tant que l'Institut d'Estudis Catalans és una autèntica acadèmia d'acadèmies, com que les seves seccions i societats filials s'han involucrat en els actes del Centenari amb un interès i una dedicació semblants.

L'Institut, tot i la política de portes obertes que duu a terme des de fa dècades, continua sent un desconegut per a un ampli sector de la nostra societat. Conscient d'aquesta mancança, la institució, per tal d'intensificar l'arrelament social, ha decidit incloure en els actes del Centenari algunes iniciatives d'un fort impacte comunicatiu, que contribueixin a difondre'n l'estructura interna, les competències i les activitats.

Hem signat un acord amb la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió per a produir conjuntament amb Televisió de Catalunya un documental de cinquanta minuts de durada, titulat *L'Institut d'Estudis Catalans: cent anys de ciència i de cultura catalanes*. Catalunya Ràdio, durant el 2007, emetrà dotze reportatges especials sobre grans temes d'interès cultural relacionats amb les activitats de l'Institut i deu microprogrames relatius a la seva història. Ambdós mitjans de difusió també s'han compromès a fer, en els seus respectius serveis informatius, un seguiment atent dels actes del Centenari.

Una altra iniciativa important en aquest mateix sentit serà l'exposició que, amb el títol de «L'Institut d'Estudis Catalans, 1907-2007. Un segle de cultura i ciència als Països

Catalans», mostrarà, de manera clara i entenedora, la tasca científica, editorial, d'assessorament i de difusió del coneixement realitzada per la institució en tots els camps del saber, començant pel de la llengua. L'exposició ha estat concebuda en dos formats paral·lels: un d'extens i un altre de reduït. L'extens —que tindrà com a marc el claustre i les sales annexes de la Casa de Convalescència— inclourà manuscrits, llibres, imatges i obres d'art de gran valor informatiu i estètic. El reduït recorrerà, durant el 2007, tant els Països Catalans com les principals ciutats espanyoles i algunes capitals europees.

Les arts plàstiques i la música no podien quedar fora del Centenari. L'Institut ha decidit, en conseqüència, no sols encarregar un cartell a Manuel Boix i una escultura commemorativa a Andreu Alfaro, sinó celebrar, a més, la jornada del Centenari amb un concert antològic de la música catalana del segle XX, al claustre de la Casa de Convalescència. La vetllada musical —que serà transmesa en directe per Catalunya Música i en diferit per Televisió de Catalunya— es clourà amb l'estrena d'una peça commemorativa composta per Joan Albert Amargós.

Les activitats del Centenari no poden consistir, tanmateix, en un conjunt d'esdeveniments efímers; n'ha de quedar un testimoni durador, en paper o en suport informàtic. Entre l'ampli conjunt de publicacions específiques, cal recordar les actes de tots els cicles de conferències, cursos i col·loquis, la *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, del senyor Albert Balcells; el *Directorí dels membres*; el *Directorí de societats filials*, i el *Catàleg general de publicacions de l'Institut*.

I tot això per què? Quin és el rerefons del Centenari? L'Institut ha considerat adient esmerçar esforços i recursos per a assolir un conjunt d'objectius, entre els quals sobresurten els següents:

1. Analitzar el procés de modernització científica i cultural experimentat per la societat dels Països Catalans durant el segle XX i, especialment, el paper que hi ha tingut l'Institut.
2. Refermar el seu compromís amb la defensa, el desenvolupament i la difusió de la llengua i de la cultura catalanes.
3. Prospectar el futur immediat de les ciències experimentals i humanes al nostre país, en funció de les infraestructures existents.
4. Reflexionar sobre les tasques que corresponen a les acadèmies al segle XXI, en un context caracteritzat per la globalització cultural i l'acceleració de la producció i difusió del coneixement.
5. Obrir les portes de l'Institut al conjunt de la societat catalana, per tal que en pugui conèixer l'estructura interna, la història i l'oferta de serveis.

El Centenari ha exigint quatre anys de dedicació intensa i qualificada, tant dels membres de les seccions i de les societats filials com del personal de l'Institut. Un conjunt d'actes d'aquesta magnitud tampoc no hauria estat possible sense el suport financer d'un ampli con-

junt d'institucions públiques i privades. És d'estricta justícia agrair, doncs, a l'inici de les commemoracions, el treball de les persones i la generositat de les entitats.

Els actes del Centenari han estat concebuts sense nostàlgia ni autocomplaença, amb la ferma convicció que l'Institut d'Estudis Catalans té futur, ja que les acadèmies continuen realitzant unes tasques específiques i insubstituïbles. Obeeixen a un afany d'equilibri entre la història i la prospectiva.

Voldríem que el Centenari servís tant per a consolidar definitivament la imatge de l'Institut entre la societat catalana, com per a obrir un període de reflexió sobre els canvis que haurà de fer i els instruments que haurà d'emprar per a continuar promovent, defensant i difonent la cultura catalana al segle XXI, que ja no podran ser, evidentment, els de la centúria passada. Només així els esforços i els recursos esmerçats no hauran estat debades, i hauran servit per a donar una nova embranzida a una institució ja centenària però innovadora, capaç d'acceptar nous reptes.

Discurs

Llegit el 16 d'octubre de 2006 en la cerimònia d'inauguració del Centenari al Palau de la Música Catalana de Barcelona

CARMEN CALVO
Ministra de Cultura

Me siento esta noche especialmente honrada, como ministra de Cultura, de acompañarles aquí. Honrada de compartir la historia extraordinaria, imprescindible y necesaria para entender Cataluña, que se encierra en esta institución, en el Instituto de Estudios Catalanes. Y agradecida por haber podido, desde el Ministerio de Cultura, participar en todas las celebraciones que van a suponer el festejo y el recordatorio de los primeros cien años, cargados de compromiso y de prestigio de este Institut.

Tenía un discurso, y evidentemente he renunciado a él. Un discurso en el que yo no podía pretender esta noche aquí recordarles a ustedes su propia historia. La historia que representa el impulso y el coraje de muchos personajes insignes de la cultura catalana, del conocimiento, de la investigación y de la ciencia catalana, para que desde este instituto y durante cien años desde ahora, hayan aportado aspectos absolutamente imprescindibles, necesarios, para entender lo que representa Catalunya, para entender también lo que representa España. He renunciado a ese discurso que de manera extraordinaria ha hecho el presidente de esta institución, mi querido, viejo amigo en la amistad, Salvador Giner.

Parte importante de la cooperación y del sentido de la responsabilidad que hemos tenido para compartir este Centenario se lo debo a él. En muchas conversaciones en las que hemos considerado oportuno que estos primeros cien años representen también el recordatorio del compromiso y de la sinergia tan importante que todos y cada uno de los personajes que dieron origen a esta institución tuvieron con otros personajes que, desde Madrid y para el conjunto de España, representaban, permitían y avanzaban la modernidad. La modernidad con el compromiso establecido en el progreso, en las luces, en la ciencia, por tanto en la libertad. En la libertad profunda de quienes miran la vida desde el único horizonte en el que la vida se puede mirar, es decir, desde el universalismo. Desde las puertas abiertas y la mirada hacia todo lo que circunda, los problemas, las expectativas, las soluciones y los anhelos de la vida. De la vida vista siempre desde la posición individual, concreta y humana, de quien desde la ciencia o desde el arte, desde su cultura y desde su lengua, se entrega al compromiso del resto de la humanidad. Esta es la historia ejemplar de esta institución. Esa ha sido también la historia ejemplar de todas las amistades y de todos los compromisos que en paralelo iban también en la misma dirección del desarrollo y de la luminosidad de un país en el que Cataluña en muchas ocasiones ha brillado con valentía. Ese era el descubrimiento que para muchos españoles significaban muchas de las demostraciones, posiciones y avance que desde este lugar se hacían para Cataluña pero también para el resto de España.

Ha supuesto para mí una noche memorable, porque he compartido el espacio orgulloso de una institución que tiene una parte importante de la memoria de Cataluña enterrada en cien años. Hemos querido estar, para sentirnos satisfechos y agradecidos, desde el conjunto, desde el resto, desde lo que representa el gobierno de España y desde lo que ha supuesto esta institución también para el resto de España.

Tienen por delante unas celebraciones, acontecimientos que van a seguir recordando estos cien años, pero no podemos olvidar que son solo los primeros cien años. Decía el secretario del Instituto que eran una academia de academias, es decir, un lugar desde el que nunca se ha perdido la perspectiva íntegra de los problemas y de las soluciones, de los horizontes y de la curiosidad inmensa, donde las artes, la ciencia, la investigación, no se han estancado y no se han separado en compartimentos sin que se produjera la ósmosis necesaria para entender tantas cosas que al final son las que significan y las que propician la vida, además de la felicidad. Me siento parte evidente y responsable de todo lo que ocurra en esta celebración, en este primer centenario, pero sobre todo me siento —y quiero que estas sean mis palabras finales— honrada por haberlo compartido esta noche aquí con todos ustedes.

Discurs

Llegit el 16 d'octubre de 2006 en la cerimònia d'inauguració del Centenari al Palau de la Música Catalana de Barcelona

PASQUAL MARAGALL

President de la Generalitat de Catalunya

És un plaer estar avui aquí, poder fer una pensada sobre el que han representat els cent anys que van de l'any 1906 al 2006. Un any 1906, per cert, en què Catalunya iniciava un projecte regenerador que després va marcar la vida política i la vida cultural d'aquest país durant molts anys, durant tot un segle. Els anys 1905, 1906 i 1907 foren decisius en l'evolució del catalanisme, com hem pogut comprovar en el discurs del president de l'Institut. I la creació de l'Institut és per mi un exemple únic del que ha representat la voluntat de Catalunya de ser, la voluntat de Catalunya d'esdevenir un país, una nació. És molt fàcil dir-se nació, és molt difícil ser-ne. És fàcil posar en un himne o fins i tot en un estatut —no tan fàcil, però ha estat possible— que ho som. Una altra cosa és ser-ne amb totes les conseqüències pel que representa d'exigència de cara enfora, però també pel que representa d'exigència de cara endins, de cara al propi país i a la població, als ciutadans de Catalunya, que en definitiva són els protagonistes de la realització d'aquest somni, d'aquest projecte.

Aquí en el Palau hem viscut durant molts anys moltes hores molt singulars. Algunes d'elles, per descomptat, difícils o que van provocar situacions difícils, com alguns de vosaltres recordareu i com la gent més jove

hauria de saber, si no ho sap. Aquí es va desencadenar fa una colla d'anys ja, al voltant del 1960, un dels moments que van marcar la vida política d'aquest país. Un país que ha tingut una colla de presidents: un que va ser empresonat, un altre que va ser afusellat, un altre que va viure exiliat pràcticament tota la seva vida fins que va poder retornar i un altre que va ser torturat després d'uns esdeveniments que es van produir en aquesta mateixa sala. Ara és molt fàcil de recordar-ho, però no és sovint que ho fem i, per tant, ho esmento com una obligació, però una obligació plaent, perquè si no ho féssim no estaríem recordant, tenint-ho al pap cada dia, el que convé que les generacions següents sàpiguen.

Aquest és un país que segurament després s'ha acostumat a viure dels seus patiments anteriors i a fer-ne, en un altar, una religió, per dir-ho d'alguna forma. Quan en realitat el que ara podem fer, hem de fer, i crec que estem fent, és mirar endavant i construir una Catalunya de futur que sigui alguna cosa important a Europa i que ajudi els pobles d'Espanya a ser-ho també. Però en tot cas, a ser dins de l'Europa que s'està construint un factor important, un terreny sense fronteres capaç d'aliar-se amb els terrenys amics del voltant, el País Valencià —València—, les Illes, el Midi francès, el Llenguadoc-Rosselló, perquè jo sempre he pensat que constituïm una euroregió. Crec que l'Institut d'Estudis Catalans és alguna de les coses que podem mostrar en aquests territoris amics com a demostratiu de l'existència, darrere de la nostra voluntat, d'una realitat permanent. I espero que l'Institut segueixi la seva línia actual, conscient que Catalunya té estesos pel món científics de la qualitat del que ens ha parlat avui, el doctor Massagué, que ha explicat de manera planera coses enormement difícils, qualitat a la qual deu haver ajudat el seu pas per Amèrica, on és realment una eminència pedagògica. Doncs bé, Catalunya té en aquest moment l'obligació d'obrir-se al món, de sentir totes les veus, les seves pròpies veus, de construir amb altres al seu voltant un territori més gran dintre d'una Europa que és ja la nostra nova pàtria i sense la qual res no seríem en un món en què les grans potències, amb la seva mida, estan marcant el camí que hem de seguir els altres.

Agraïxo a l'Institut, al seu president i al seu director i als dirigents, i als que ho han estat abans —dels quals hem tingut avui una presència gràfica que ens ha emocionat a molts—, que hagin sabut durant tot aquest temps no solament mantenir la flama, com diem tradicionalment, sinó mirar el futur amb esperança, amb interès i amb passió. Perquè és aquí on ens la juguem i és en aquest futur on farem bo —o no el farem, jo espero que sí— el sacrifici dels d'abans, dels primers.

Cent anys d'història de l'Institut d'Estudis Catalans

Conferència commemorativa de la data de signatura de l'acord de creació de l'IEC, pronunciada a la Casa de Convalescència el 18 de juny de 2007

ALBERT BALCELLS I GONZÁLEZ

Membre de l'IEC

1. Uns inicis fecunds, 1907-1911

El 18 de juny de 1907, fa cent anys, es fundava l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). El catalanisme acabava de convertir-se en un moviment de masses. La Solidaritat Catalana havia guanyat les eleccions provincials i generals i Enric Prat de la Riba havia estat elegit per primer cop president de la Diputació de Barcelona el 24 d'abril d'aquell any. Una de les seves primeres decisions, amb l'aprovació de la corporació provincial, va ser la creació de l'IEC, destinat a «l'alta investigació científica de tots els aspectes de la cultura catalana». En els seus primers anys l'IEC va ser un centre d'estudis històrics que abraçava la història política, literària, artística i jurídica.

No havia de ser una entitat primordialment honorífica com les antigues acadèmies sinó un nucli organitzador de la recerca que hauria de transformar la tasca individual en una empresa col·lectiva. Es tractava de la primera institucionalització amb suport públic del moviment que havien iniciat els literats de la Renaixença en convertir la llengua popular en llen-

gua moderna de cultura i que havien complementat els centres excursionistes amb el coneixement dels monuments, del folklore, de la geografia i del patrimoni natural de Catalunya. Es tractava d'assolir un primer estadi de professionalització i de projectar internacionalment la comunitat científica catalana com a tal, de convertir la cultura catalana en una cultura nacional normal equiparable a les altres europees.

Tres figures cal destacar entre els vuit membres fundadors. En primer lloc el primer president, Antoni Rubió i Lluch, catedràtic de Literatura de la Universitat de Barcelona i primer professor dels Estudis Universitaris Catalans (EUC), fundats arran del Primer Congrés Universitari Català de 1903, i que eren una mena d'estudis de tercer cicle per a formar futurs investigadors. Dels EUC, allotjats els primers anys a l'Ateneu Barcelonès, sortirien després alguns dels futurs membres de l'Institut, la segona generació, la de 1917, la del Noucentisme. En segon lloc, va ser important el primer secretari de l'Institut, Josep Pijoan, arquitecte i historiador de l'art, descobridor de la pintura mural romànica catalana, i en tercer lloc, Josep Puig i Cadafalch, també arquitecte i arqueòleg, mà dreta de Prat de la Riba en política cultural. Al seu costat trobem Jaume Massó i Torrents, estudiós de la historiografia, catalanista republicà i antic editor de *L'Avenç*, el nucli iniciador del Modernisme; Joaquim Miret i Sans, erudit medievalista i descobridor de les *Homilies d'Organyà*, el primer text en llengua catalana; Guillem M. de Brocà, jurista i estudiós del dret civil català; Miquel dels Sants Oliver, historiador de la literatura mallorquina, director del *Diario de Barcelona* i després del diari *La Vanguardia*, cap de la secretaria de l'Ateneu Barcelonès i futur president de l'entitat, i, finalment, Pere Coromines, cap de la Secció de Finances de l'Ajuntament de Barcelona, escriptor i polític catalanista republicà. La mitjana d'edat d'aquests primers membres era de 43,8 anys i el més jove era Pijoan, que en tenia 28.

L'Institut s'instal·là al segon pis del Palau de la Generalitat, en unes dependències que acabava d'abandonar l'Audiència en traslladar-se al Palau de Justícia, al passeig de Sant Joan. L'Institut tenia entrada pròpia pel carrer del Bisbe. De seguida establí relació d'intercanvi de publicacions amb cent quinze institucions acadèmiques i universitàries d'arreu del món. Immediatament es començà a formar una biblioteca amb adquisicions i donacions de fons importants: les biblioteques de Marià Aguiló, Jacint Verdaguer, Pròsper de Bofarull, Raimon Casellas, Isidre Bonsoms, el *Cançoner Gil* i d'altres conjunts.

A partir de 1908 l'IEC començà a publicar una seguit d'obres que encara avui conserven gran part de la seva validesa d'aleshores: *Les pintures murals catalanes*, de Pijoan; el primer volum de *Les monedes catalanes*, de Botet i Sisó; el primer volum de *L'arquitectura romànica a Catalunya*, de J. Puig i Cadafalch, d'A. de Falguera i de J. Goday; el primer volum de *Documents per l'història de la cultura catalana mig-èval*, de Rubió i Lluch, i el primer volum de l'*Anuari* de l'Institut d'Estudis Catalans, en format gran. Va ser aquesta una publicació on es difongueren totes les novetats dels coneixements històrics que s'anaven fent, des del descobriment de l'estàtua d'Esculapi a Empúries fins a les pintures rupestres

del Cogul. S'arribarien a publicar set volums de l'*Anuari* fins a 1937, tots consagrats als temes històrics.

Cal tenir present que la fundació de l'IEC havia tingut lloc en un context favorable. El 1906 s'havia celebrat el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, convocat per Antoni M. Alcover, canonge de Mallorca i iniciador del diccionari de la llengua catalana, el futur *Diccionari català-valencià-balear*. El gener de 1907 el Govern espanyol havia creat la Junta de Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas (JAE), presidida per Santiago Ramón y Cajal i composta de quinze membres. Tres anys després de la fundació de l'IEC, tindria lloc la creació a Madrid del Centro de Estudios Históricos, dependent de la JAE i amb unes finalitats, per al conjunt del regne, similars a les que l'IEC tenia per a les terres de parla catalana. La Junta de Ampliación de Estudios va ser l'antecessora del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), creat després de la Guerra Civil espanyola arran del desmantellament de la Junta, en prendre possessió de les seves instal·lacions la nova entitat.

2. L'ampliació i organització en tres seccions i les grans realitzacions dels temps de la Mancomunitat de Catalunya, 1911-1923

Prat de la Riba decidí ampliar l'Institut el 1911. Al costat del nucli primitiu, que constituïa la Secció Històrico-Arqueològica (SHA), aparegueren la Secció de Ciències (SC) i la Secció Filològica (SF). Seguia el model de l'Institut de France, com a federació de les acadèmies franceses fins al punt que, inicialment, les seccions es denominaven «instituts». Els presidents de cada Secció ho serien per rotació quadrimestral de tot l'Institut amb un secretari general permanent, que va ser Eugeni d'Ors, el pensador definidor del Noucentisme. D'Ors ocupà aquest lloc fins a l'any 1920, moment que va ser destituït i substituït per decisió del plenari per l'historiador Ramon d'Alòs-Moner, que ocuparia el càrrec fins a la seva mort, el 1939. Cada Secció comptava amb els seus respectius secretaris redactors, uns joves col·laboradors indispensables, alguns dels quals arribarien a membres numeraris de l'Institut.

Així, doncs, l'IEC esdevenia un cos de vint-i-un especialistes residents —set per Secció— amb altres tants membres corresponents, dels quals set residien a les terres de parla catalana i catorze, a l'exterior.

El primer president de la SF va ser Antoni Maria Alcover, substituït el 1918 per Pompeu Fabra, amb el poeta Josep Carner de secretari. Absent a partir de 1920 a causa de la seva carrera com a cònsol, Carner no perdria mai el contacte amb l'Institut.

El primer president de la SC va ser el metge ginecòleg, catedràtic de la Facultat de Medicina i polític regionalista Miquel A. Fargas, que, en morir el 1916, va ser succeït pel

també metge i entomòleg Josep M. Bofill i Pichot. Pere Coromines passà a la SC perquè aquesta també s'ocupava de les ciències socials i de la filosofia. Tres figures més cal destacar d'aquesta Secció, a més d'Eugeni d'Ors i els ja esmentats. Són el metge August Pi i Sunyer, fundador de l'Institut de Fisiologia el 1920 i catedràtic de la Facultat de Medicina de Barcelona; el biòleg i filòsof Ramon Turró, director del Laboratori Municipal de Barcelona, i el fisicomatemàtic Esteve Terradas.

Uns altres dels primers membres de la SF foren el poeta Joan Maragall, que morí el 1911; el dramaturg Àngel Guimerà; el traductor de textos bíblics al català Frederic Clascar, i el catedràtic de grec Lluís Segalà. Cal remarcar que al costat dels filòlegs i lingüistes sempre hi ha hagut a la SF literats com Joaquim Ruyra, Jaume Bofill i Mates (*Guerau de Liost*), Josep Carner —ja esmentat—, Josep M. López i Picó, Carles Riba, Josep Maria de Sagarra, Josep Vicenç Foix, Josep Maria Llompart, Maria Àngels Anglada i Jordi Sarsanedas, per esmentar únicament els ja desapareguts.

Sota la batuta de Pompeu Fabra, que havia deixat la seva Càtedra de Química a l'Escola d'Enginyers de Bilbao per ocupar la de Llengua Catalana, creada per la Diputació de Barcelona, començà el procés de normativització del català, tasca indispensable perquè, a més de llengua literària, pogués ser també llengua de l'escola i de l'administració. Només així, amb ortografia unificada i depuració de barbarismes, podia sobreviure la llengua catalana al costat de les llengües d'estat com el castellà i el francès.

Primer es publicaren les *Normes ortogràfiques* de l'Institut el 1912 i, com a complement, aparegueren, el 1917, el *Diccionari ortogràfic* i, el 1918, la *Gramàtica catalana*, també de Fabra. La Diputació primer i la Mancomunitat de Catalunya a continuació adoptaren les normes de l'Institut i Prat de la Riba demanà que tothom les seguís per patriotisme, però no s'evitaren les resistències i oposicions.

El 1914, abans de l'esclat de la Primera Guerra Mundial, i poc després de la constitució de la Mancomunitat de Catalunya com a federació de les quatre diputacions catalanes i organisme preautonòmic, l'Institut va obrir al públic la seva biblioteca convertida en Biblioteca de Catalunya, veritable biblioteca nacional, ubicada al Palau de la Generalitat, al costat de les tres sales i dels despatxos de l'Institut. El primer director de la Biblioteca de Catalunya, fins a 1939, va ser Jordi Rubió i Balaguer, fill d'Antoni Rubió i Lluch. Aquest darrer, el 1915, deixava la presidència de la SHA per cedir-la a Puig i Cadafalch, que ocuparia aquest lloc fins a la seva mort, el 1956.

Quan morí Prat de la Riba, l'agost de 1917, el succeí com a president de la Mancomunitat de Catalunya Puig i Cadafalch, president de la SHA i com a tal president de l'Institut el primer quadrimestre de cada any. Aquest fet refermà la vinculació de l'Institut envers la corporació supraprovincial, que aspirava a l'autonomia política de Catalunya, tot i que no l'aconseguí quan presentà un projecte immediatament després de la fi de la Primera Guerra Mundial el 1918.

Aquella dependència de la Mancomunitat tenia avantatges i inconvenients, com es va veure en l'afer que portà a la destitució d'Eugeni d'Ors, el qual acabà traslladant-se a Madrid i trencant de fet amb el catalanisme i la cultura catalana.

Al costat de l'*Anuari* de l'Institut d'Estudis Catalans, la revista de la SHA, aparegueren el 1911 els *Arxius de l'Institut de Ciències* (després «Arxius de la Secció de Ciències»), amb trenta-tres números fins a 1924, i el 1913 sortí el *Butlletí de Dialectologia Catalana* com a publicació periòdica de la SF, amb vint-i-quatre volums publicats fins a 1937.

Sota la tutela de les diferents seccions de l'Institut van aparèixer un seguit de serveis i laboratoris, que li confià la corporació provincial i després la regional. Cal destacar les Oficines Lexicogràfiques, creades el 1912 i dirigides per Pompeu Fabra; el Servei de Conservació i Catalogació de Monuments (1914), dirigit per Jeroni Martorell; el d'Excavacions (1914), dirigit per l'arqueòleg Bosch i Gimpera; el Servei Meteorològic de Catalunya (1921), dirigit per Eduard Fontserè, a partir de l'Estació Aerològica de 1914; el Laboratori, després Institut de Fisiologia, dirigit per August Pi i Sunyer, i el Laboratori de Psicologia Experimental —el primer d'Espanya—, dirigit a partir de 1922 pel belga Georges Dwelshauvers. L'exclusió d'Eugeni d'Ors i la clausura dels seminaris que havia creat representaren una pertorbació per a la SC. El buit no arribà a ser cobert del tot per Ramon Turró com a dinamitzador.

De la mateixa manera la ruptura amb Antoni M. Alcover, que s'endugué, el 1918, a Mallorca la calaixera amb els milers de fitxes que havia aplegat, representà una ensopogada per al programa del diccionari de l'Institut.

El radi d'influència i d'acció de l'IEC es veié eixamplat amb la creació de les tres primeres societats filials: la Societat Catalana de Biologia (SCB), creada el 1912; la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN), incorporada el 1915 però fundada el 1899, i la Societat Catalana de Filosofia (SCF), fundada el 1923 i que, a curt termini, seria menys activa que les altres dues.

La implicació de l'Institut en els Cursos Monogràfics d'Alts Estudis i Intercanvi va ser gran. Foren convidats a la seu de l'Institut per a impartir cursos investigadors estrangers de la categoria del matemàtic Jacques Hadamard (1921) i d'Albert Einstein (1923), entre d'altres.

Amb l'ingrés a la Unió Acadèmica Internacional (UAI), creada pocs anys abans a Brussel·les, culminava el 1923 la projecció exterior de l'Institut. La implicació i el reconeixement de l'IEC dins aquesta entitat arribaren al punt que Lluís Nicolau d'Olwer, membre de l'Institut, presidiria la UAI entre 1935 i 1937.

3. El retrocés imposat per la dictadura de Primo de Rivera, 1923-1930

Atès que l'Institut era una peça de la normalització nacional catalana, havia de patir les mateixes vicissituds que el procés i la lluita per l'autonomia política de Catalunya i la nor-

malització lingüística. La primera dictadura prohibí la llengua catalana a les corporacions i suprimí la Mancomunitat catalana el 1925, de manera que l'Institut es veié privat de la subvenció pública i del reconeixement oficial, després de la supressió, el 1924, d'un servei com el Laboratori de Psicologia Experimental. La Diputació primoriverista s'aproprià directament de la Biblioteca de Catalunya, denominada per primer cop «Biblioteca Central», i dels serveis que fins aleshores l'Institut tenia confiats, si bé continuaren funcionant amb el mateix personal encara que amb notables dificultats.

L'Institut hagué de suspendre les festes anuals i els premis que concedia des de 1914, però continuà treballant i sobretot publicant gràcies al suport econòmic de trenta-nou mecenes, entre els quals destacaren Francesc Cambó i Rafael Patxot. L'Institut no sols mantingué la presència a la UAI, sinó que també fou un dels fundadors del Comitè Internacional de Ciències Històriques el 1926, a Ginebra.

Un nou tipus de publicacions aparegueren aleshores, foren les «Memòries»; la SHA n'edità quatre; la SC, dues, i la SF, tres. Aquesta darrera va aconseguir treure sis números del *Butlletí de Dialectologia Catalana* durant el sexenni dictatorial. L'ambiciós programa d'edició de les cròniques catalanes, dissenyat ja per Massó i Torrents el 1910, tingué sota la dictadura el seu primer fruit: la publicació de *Gesta comitum Barcinonensium*, el 1925, a càrrec de Massó i Torrents i de Louis Barrau-Dihigo. Al mateix temps Ramon d'Abadal i d'altres anaven aplegant els materials per a l'edició dels documents de Catalunya anteriors a l'any mil, la futura *Catalunya carolíngia*, el primer volum de la qual apareixeria l'any 1950.

Les circumstàncies excepcionals de la dictadura, amb la seva política descatalanitzadora de les institucions, féu més urgent comptar amb un diccionari normatiu. Per iniciativa de l'editor Antoni López Llausàs i amb el suport econòmic de Cambó, el *Diccionari general de la llengua catalana* va ser redactat durant aquells anys difícils per Pompeu Fabra, que havia perdut la seva Càtedra de Llengua Catalana i rebutjà la nominació com a membre de la Real Academia Española. El *Diccionari general de la llengua catalana* seria publicat en volum únic el 1932 i adoptat com a propi per l'IEC. Al pròleg Fabra advertia que aquell era el «cane-màs del futur Diccionari de l'Institut».

A Mallorca apareixia, el 1926, el primer volum del *Diccionari català-valencià-balear*, d'Antoni M. Alcover i de Francesc de B. Moll. El desè i darrer volum d'aquesta magna obra apareixeria l'any 1964.

Cal advertir que també continuaren funcionant els EUC, foragitats del Palau de la Generalitat, amb Jordi Rubió, successor del seu pare, Antoni Rubió i Lluch, com a professor de literatura catalana; Pompeu Fabra com a professor de llengua catalana, i Francesc Martorell i Trbal, que era secretari de la SHA, com a professor d'història de Catalunya. En aquests anys foren deixebles dels EUC, entre d'altres, dues futures figures de l'Institut, encara molt joves aleshores: Ramon Aramon i Miquel Coll i Alentorn.

4. El nou desplegament en una Catalunya autònoma i republicana, 1930-1939

Després de la caiguda de Primo de Rivera, el gener de 1930 la Diputació de Barcelona, que estava de nou en mans regionalistes, tornà a concedir a l'Institut el seu suport econòmic i el seu reconeixement oficial. L'Institut recuperà la major part dels serveis que havia perdut, ahora que es reincorporava al Patronat que regia la Biblioteca de Catalunya, que recuperava el seu nom originari. L'Ajuntament de Barcelona cedí a l'Institut la Casa de Convalescència i la Diputació es responsabilitzà de la restauració i rehabilitació de l'edifici. Després del canvi de règim del 14 d'abril de 1931, la Generalitat republicana mantingué tots els compromisos anteriors amb l'Institut, que deixà el Palau de la Generalitat la primavera de 1936 per anar a la nova seu, al costat del nou establiment de la Biblioteca de Catalunya, a l'antic Hospital de la Santa Creu.

Tornaren a celebrar-se entre els anys 1931 i 1936 les festes anuals amb concessió de premis. L'IEC celebrà els seus primers vint-i-cinc anys el 1932 amb una publicació commemorativa. En aquest període Puig i Cadafalch continuava presidint la Secció Històrico-Arqueològica, Pompeu Fabra, la Filològica, i Pere Coromines presidia la de Ciències.

Al començament dels anys trenta cessaren al Principat les darreres resistències a la normativa lingüística de l'Institut, ahora que els escriptors i les institucions valencianes adoptaven les *Normes* de Castelló, conformes amb les de l'IEC. Francesc de B. Moll aprofità el pas de la *B* a la *C* del *Diccionari català-valencià-balear* per a publicar-lo a partir d'aleshores d'acord amb els regles fabrianes. Una sola llengua estàndard escrita regia totes les terres de parla catalana.

En el transcurs dels primers anys trenta van fundar-se dues noves societats filials: la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (SCCFQM), el 1932, i la Societat Catalana de Geografia (SCG), el 1935.

La mitjana de volums publicats per l'Institut, entre monografies, corpus, revistes i miscel·lànies, va ser de dotze entre 1930 i 1938.

Pràcticament, un cop incloses a la Universitat Autònoma de Barcelona la llengua, la literatura, la història, la geografia catalanes i altres matèries relacionades amb Catalunya a partir de 1933, els EUC perdien la seva raó de ser, i van ser integrats per la Universitat. Pompeu Fabra va ser nomenat president del Patronat de la Universitat Autònoma.

L'esclat de la Guerra Civil espanyola el juliol de 1936 representà una alteració de la vida de l'Institut, però aquest conservà la protecció de la Generalitat i mantingué la seva presència en les institucions científiques internacionals. Tampoc s'interromperen les seves publicacions. Així el 1936 apareixia el volum vuitè de l'*Anuari* de l'Institut d'Estudis Catalans, com a publicació d'història; el 1937 sortia la quarta edició corregida i augmentada del *Diccionari ortogràfic*; el mateix any apareixia el volum 24 del *Butlletí de Dialectologia Catalana*, i

culminava, a càrrec de Pius Font i Quer, la publicació de la *Flora de Catalunya*, el primer volum de la qual havia aparegut el 1913, obra de Joan Cadevall. El 1938 l'IEC publicava el *Cartulari de Poblet*.

5. Eclipsi, reconstrucció i supervivència sota el règim franquista, 1939-1968

Després de la Guerra Civil, els vencedors foragitaren l'Institut del seu estatge el 1940 i confiscaren els seus materials, en destruïren una part i donaren la institució per desapareguda, tot i que no la inclogueren explícitament en la llista de les prohibides. Com havia passat a la dictadura anterior, la Diputació de Barcelona absorbí els serveis encomanats a l'Institut, després de la depuració del seu personal, en aquest cas. Ferran Valls i Taberner, obligat a exiliar-se el 1936 i retornat amb els vencedors, donava per extingit l'IEC i col·laborà en la creació, el 1940, de l'Instituto Español de Estudios Mediterráneos, que ocupà la Casa de Convalescència fins que va ser substituït per la delegació del CSIC en espera de l'acabament de les obres de la seva seu al veí edifici del carrer de les Egipcíaques. Valls morí el 1942. Anys més tard el seu germà fou un dels mecenes de l'IEC. Esteve Terradas estava també al servei dels vencedors, igual que Eugeni d'Ors.

Durant la Guerra o immediatament després moriren Lluís Segalà, Ramon d'Alòs-Moner, Ferran de Sagarra, Pere Coromines i Joaquim Ruyra. Romandrien a l'exili des de 1939 Pompeu Fabra (mort a Prada de Conflent l'any 1948), Lluís Nicolau d'Olwer, Jaume Serra i Hünter, Pere Bosch i Gimpera, August Pi i Sunyer, Josep Carner i Carles Riba, l'únic de tots ells que tornà el 1943 a Barcelona i que succeiria Fabra com a president de la SF.

Puig i Cadafalch, que havia hagut d'exiliar-se el 1936, tornà de França definitivament el 1942 i s'instal·là a Barcelona. El 17 d'abril d'aquest any, a casa seva, al carrer de Provença, número 231, es reuniren amb ell, López i Picó, Eduard Fontserè i el secretari de les extingides Oficines Lexicogràfiques Ramon Aramon, de trenta-cinc anys, convertit de seguida en membre numerari i secretari general. Es comptava amb l'adhesió per escrit de Massó i Torrents, que es trobava impossibilitat. Hitler encara dominava el continent europeu i estava prohibida qualsevol publicació en llengua catalana. Cal tenir en compte aquest context per a valorar allò que fou una veritable refundació de l'IEC. Acordaren reunir-se periòdicament en aquella mateixa casa, cobrir les vacants, restablir les relacions amb Mallorca i València, considerar els absents per exili forçat com a presents i reprendre l'activitat tan aviat com fos possible.

També el 1942, a més d'Aramon, filòleg i exprofessor de la Universitat de Barcelona, van ser elegits membres numeraris Jordi Rubió i Balaguer, historiador de la literatura i director destituït de la Biblioteca de Catalunya; Joaquim Folch i Torres, historiador de l'art i crític,

director destituït del Museu d'Art de Catalunya; Agustí Duran i Sanpere, director de l'Institut d'Història de Barcelona; Pius Font i Quer, director destituït de l'Institut Botànic de Barcelona; Ramon d'Abadal, historiador i polític de la Lliga Catalana; Josep Ramon Bataller, geòleg i sacerdot, director del Museu Geològic del Seminari de Barcelona; Josep M. de Sagarra, poeta i dramaturg; Higiní Anglès, musicòleg i sacerdot, director de l'Institut de Musicologia del CSIC, i Pere Bohigas, filòleg, paleògraf i conservador de manuscrits de la Biblioteca de Catalunya.

Puig i Cadafalch ocupà la presidència en solitari fins a 1950, any en què es tornà a la rotació quadrimestral entre els tres presidents de les seccions, que eren Eduard Fontserè a la SC, que cedí el lloc l'any 1958 a Pius Font i Quer, i Carles Riba a la SF. Quan Riba va morir el 1959, el succeí Josep Maria de Sagarra i, després de la mort d'aquest el 1961, fou elegit president de la SF Pere Bohigas.

El 1943 es constituí l'Agrupació Cultural Minerva, amb Fèlix Millet de president i Pere Puig Quintana de secretari d'acció cultural. L'objectiu principal, però no l'únic, d'aquesta entitat de mecenatge va ser el manteniment del reduït personal fix de l'Institut. El despatx de l'Institut, on treballava el poc personal retribuït, era en un pis de la Gran Via de les Corts Catalanes, número 600, molt proper a la Universitat de Barcelona. Molts anys després, el 1990, aquest pis, ja propietat de l'IEC, seria cedit a l'oficina de la Universitat Catalana d'Estiu, iniciada a partir de 1968 a Prada de Conflent.

També el 1943 es reprengueren a domicilis privats els EUC, a càrrec, especialment, de Ramon Aramon, Jordi Rubió i Ferran Soldevila, autor de la *Història de Catalunya*, apareguda el 1934. Soldevila havia tornat de l'exili el 1943 i va ser elegit membre de l'IEC el 1947.

Un cop finalitzada la Segona Guerra Mundial el 1945, l'Institut anà restablint les seves relacions internacionals. El curs 1950-1951 l'IEC ja mantenia intercanvi amb cent seixanta-vuit entitats acadèmiques i rebia com a donatiu o canvi 1.381 llibres i revistes. Les publicacions foranes s'anaren acumulant, classificades, al pis de la Gran Via, i el 1989, l'Institut, en tornar a formar part del Patronat de la Biblioteca de Catalunya, que havia fundat feia setanta-cinc anys, li entregaria més de vint mil volums, que des de 1946 li havien enviat dues-centes vint-i-quatre entitats, establertes en quaranta països. L'any 1950, després de reiterats obstacles posats per les autoritats franquistes, Ramon Aramon aconseguí assistir a l'assemblea anual de la UAI, del buró de la qual formà part a partir de 1959. Aramon seria vicepresident de la UAI entre 1963 i 1968. Per a l'Institut la pertinença a la UAI va ser un escut protector a l'interior.

Es tornaren a celebrar a partir de 1945 les festes anuals de Sant Jordi, primer a casa de Puig i Cadafalch i després a la de Joan Bortey i a la de Lluís Bonet i Garí. També es restabliren els premis el 1947, un cop recuperats els llegats amb les seves dotacions per als guardonats, i el 1949 ja eren sis les obres premiades.

Es reprengueren les publicacions l'any 1947 amb l'edició del *Diplomatari de l'Orient català (1301-1409): Col·lecció de documents per a la història de l'expedició catalana a Orient i dels ducats d'Atenes i Neopàtria*, obra pòstuma de Rubió i Lluch, mort el 1937, i l'*Histopatologia*, de Duran i Jordà, metge exiliat a la Gran Bretanya. Tots dos llibres van ser publicats sense passar la censura prèvia obligatòria.

A partir de 1947 reaparegueren els «Arxius de la Secció de Ciències», en forma de col·lecció de monografies, i dos anys més tard naixia una nova revista destinada a tenir un gran prestigi internacional, *Estudis Romànics*. Aconseguí començar a aparèixer el 1949 i comptar amb col·laboracions de romanistes estrangers de renom. Fins a l'any 1986 n'aparegueren vint volums.

Entre 1946 i 1968 les publicacions de l'IEC van ser vuitanta-cinc, sense comptar les antigues memòries dels secretaris generals i els discursos dels membres de les festes del període comprès entre 1914 i 1936, editats el 1946 amb peu d'impresora fals de 1938. La mitjana d'unitats publicades, entre opuscles, revistes, miscel·lànies i monografies, va ser, doncs, de gairebé quatre per any. Era inevitable una reducció notòria en comparació amb la mitjana anual de dotze del període anterior, però encara sorprèn que en aquelles circumstàncies, sota el franquisme, s'assolís aquella mitjana, que experimentà al llarg d'aquells anys una clara tendència ascendent.

Dues noves societats filials van néixer i tingueren un paper important de nexa entre les generacions anteriors i posteriors a la Guerra Civil i alhora foren un àmbit d'intercanvi científic en una època de cultura catalana proscriu. Van ser la Societat Catalana d'Estudis Històrics (SCHE), el 1946, i la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials (SCEJES), el 1948.

Quan aparegué la segona edició del *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, el 1954, amb modificacions aportades per la SF i proposades en alguns casos pel propi Fabra abans de la seva mort, el pròleg de la nova edició el va escriure Carles Riba, llavors president de la SF. El diccionari Fabra continuava sent considerat per l'Institut com a diccionari normatiu, tot i no ser una publicació seva.

Com va escriure Miquel Coll i Alentorn, aquella va ser una època de «pública clandestinitat. L'Institut no s'amagava del que feia, però tampoc en feia ostentació. Es considerava una corporació acadèmica i, per tant, al marge de les moltes limitacions que una associació havia de tenir llavors, i per part de les autoritats hi havia l'actitud de no reconèixer-la com a tal corporació acadèmica, però de no negar-li tampoc explícitament la condició de tal».

El 1957 l'Institut celebrà els seus primers cinquanta anys a casa de Bonet i Garí amb un discurs memorable de Carles Riba. El valor de símbol de referència de l'Institut va créixer durant el franquisme. Com escrivia Nicolau d'Olwer el 1960, des del seu exili mexicà, a Joan Coromines, membre de la SF des de 1950: «L'Institut passa males estones i encara en passarà. Esforceu-vos a que marxi el millor possible, però sobretot, salveu-lo. No sé què pas-

sarà a l'interior; entre l'emigració té un prestigi corprenedor. Gent que quan eren a Catalunya potser ni l'havien sentit nomenar, avui en parlen amb respecte gairebé mític».

Les amenaces no desaparegueren alhora que no cessaven les gestions dels dirigents de l'Institut per a aconseguir el reconeixement legal. El 1948 va ser multat l'impressor del *Cartell de premis* de l'Institut, malgrat la discreció amb què es difonia, i l'Institut hagué de pagar la multa. Foren prohibits dos actes de la SCEH. El 1955 la Diputació de Barcelona dissenyà el projecte de dissoldre l'IEC dins un Instituto San Jorge. No va ser necessari que l'Institut declarés la seva negativa a deixar-se desnaturalitzar perquè a Madrid la fórmula no prosperà.

La festa anual de 1959, el 15 de maig, va ser impedita per la policia per ordre del governador. Ramon Aramon i Lluís Bonet i Garí, a casa del qual s'havia de celebrar la festa, foren interrogats a la prefectura de la Via Laietana i les personalitats que s'adreçaven a la casa, entre elles el cònsol general de França, el president de la Reial Acadèmia de Bones Lletres i diversos professors universitaris, van haver de tornar als seus domicilis després que la policia prengué nota dels seus noms. Això va fer pesar una amenaça molt greu damunt les activitats de l'Institut, amenaça que es va poder conjurar, però les festes anuals, quan es reprengueren, ja no tingueren una assistència tan nombrosa i variada, i foren reunions amb un nombre molt limitat de persones fins a 1968.

Al mateix temps, la subvenció de l'Agrupació Cultural Minerva no aconseguia seguir el ritme de la inflació i la base material de l'Institut s'estava deteriorant. Aquesta situació es va superar quan Òmnium Cultural, fundat el 1961, oferí a l'Institut un nou suport econòmic i com a estatge la seva seu al Palau Dalmases, del carrer de Montcada de Barcelona. Però encara es produí una ensopegada, ja que Òmnium Cultural va ser clausurat per ordre governativa el 1963, situació que es perllongà fins a 1967. L'Institut havia millorat la seva base econòmica però durant cinc anys més continuà patint greus problemes d'espai.

Malgrat la clausura de la seu del Palau Dalmases, continuà funcionant en un pis d'una casa del passeig de Gràcia, que feia cantonada amb el carrer de Consell de Cent, la Junta Assessora d'Estudis de Català (JAEC), fundada el 1961 per a fomentar la formació de professors de llengua catalana, protegida per Òmnium Cultural i amb intervenció de la SF de l'IEC. Allí se celebraren fins a 1967 algunes festes anuals de l'IEC amb repartiment de premis.

Mentre a l'exili anaven desapareixent membres il·lustres i estimats, al tombant dels anys cinquanta a seixanta s'anava produint una segona renovació de membres amb l'entrada de Joan Ainaud, historiador i director dels museus d'art de Barcelona; el també historiador Jaume Vicens i Vives, catedràtic de la Universitat de Barcelona, iniciador de la història contemporània acadèmica de Catalunya i prematurament mort el 1960; el filòleg i editor Josep Maria de Casacuberta; els lingüistes Francesc de B. Moll i Manuel Sanchis i Guarner, amb els quals s'estrenyien els lligams amb Mallorca i València; l'historiador Miquel Coll i Alentorn, que succeí Soldevila als EUC; el metge nefròleg Josep Alsina i Bofill, i el botànic Oriol de Bolòs.

L'Institut va duplicar en els anys seixanta la mitjana anual de les seves publicacions del decenni anterior, però, mentrestant, es quadruplicava el nombre de nous títols en llengua catalana de tots els gèneres, de manera que el pes relatiu de l'Institut semblava menor ara que la cultura catalana estava començant a superar la fase de marginació extrema que se li havia imposat, tot i que fins a 1977 no es recuperaria el nombre de nous títols en català apareguts el 1936.

Amb excepció de la SCB, les altres societats filials, fins i tot les creades al tombant dels anys quaranta a cinquanta, van esllanguir-se o bé perllongaren la seva hibernació i tingueren una activitat mínima.

En la redacció de la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC) treballaren alguns membres de l'IEC, per exemple Ramon Aramon, així com un bon nombre dels col·laboradors més fidels de la institució, com Jordi Carbonell, primer director de la GEC. El primer volum aparegué el 1968 i el darrer i quinzè, el 1980. Va ser una obra externa a l'Institut però feta d'acord amb aquest i generadora d'una ampliació notable del lèxic català.

A mesura que es creaven càtedres de llengua i literatura catalanes a la Universitat de Barcelona (1965) i a la nova Autònoma, fundada el 1968, i la història de Catalunya apareixia inclosa com a matèria optativa, els EUC anaven perdent la seva raó de ser, però comptaven amb una derivació de gran interès: els cursos d'estiu de cultura catalana per a estudiants estrangers, que s'oferiren, any darrere any, entre 1961 i 1985. Foren un instrument notable de difusió exterior, per on passaren futurs catalanòfils europeus.

6. De la primera reforma interna al reconeixement oficial i a la recuperació de la seu, 1968-1977

Al mateix temps que l'IEC tornava a comptar amb el Palau Dalmaes per a les seves activitats i festes anuals, començaven les negociacions amb el nou president de la Diputació de Barcelona, Josep M. Muller d'Abadal. Va arribar el moment aleshores de la primera reforma interna a la vegada que es desglossava la SC per a formar-ne la nova Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCS), amb set membres més. Els primers foren, el 1968, el jurista Ramon Faus, president; el geògraf Pau Vila; el pedagog Alexandre Galí; l'historiador de la filosofia Eusebi Colomer; l'economista Joan Sardà i Dexeus, i el també economista Ramon Trias i Fargas, secretari.

La reforma de 1968 consistí en la creació, per sobre dels presidents de Secció, d'un Consell Permanent, elegit cada tres anys pel Ple i només reelegible per a un altre mandat consecutiu, amb Ramon Aramon com a secretari general perpetu. El primer president permanent de l'IEC va ser Jordi Rubió, president alhora de la SHA. El succeí, el 1970, el metge i biòleg Pere Domingo fins a 1974, i aleshores va ser elegit el també metge Josep Alsina i Bofill, reelegit el 1976, i president fins a 1978.

La SHA estigué presidida per Jordi Rubió des de 1959 fins a la seva renúncia, el 1976, quan tenia vuitanta-nou anys. El succeí Joan Ainaud, que deixà el càrrec quan va ser elegit president de l'IEC el 1978. La SF continuà presidida per Pere Bohigas. La presidència de la SC passà, el 1964, a l'historiador de la filosofia Joaquim Carreras i Artau quan morí Pius Font i Quer. Carreras i Artau morí el 1968 i el succeí com a president de la SC el doctor en farmàcia Antoni Esteve, desaparegut el 1979. Ramon Faus va presidir la nova SFCS fins que morí, el 1987.

Les negociacions amb la Diputació, quan ja no es pretenia alterar la significació i l'autonomia de l'Institut com abans, es frustraren el 1971 i caldria esperar a la mort del general Franco perquè donessin fruit. Abans, però, en el pressupost de la Diputació de 1975, quan ja era president de la Diputació Joan Antoni Samaranch, constà per primer cop una subvenció de dos milions de pessetes a l'IEC, que continuava alhora tenint el suport d'Òmnium Cultural, tot i que aquest tendia a trobar-se desbordat per la demanda social d'ensenyament del català. Així i tot Òmnium, dins les seves possibilitats en descens, continuà subvencionant l'IEC fins a 1981. El 1976 l'ajut provincial a l'IEC es duplicà alhora que es prometia la devolució de la Casa de Convalescència, però la Diputació havia de trobar prèviament nova ubicació per a les entitats que s'hi allotjaven.

Finalment, el Reial decret de 26 de novembre de 1976 reconeixia oficialment l'Institut «com a corporació acadèmica, científica i cultural [...], l'àmbit d'actuació de la qual s'estendrà a les terres de llengua i cultura catalanes». En el mateix decret el Govern espanyol aprovava els Estatuts que l'Institut s'havia donat el 1968. No és casual que per aquelles mateixes dates les darreres Corts franquistes es fessin l'harakiri en aprovar la reforma política del Govern d'Adolfo Suárez.

Restava el punt de la devolució del local. El juliol de 1977, un mes després de les primeres eleccions democràtiques, la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona retornaven la Casa de Convalescència a l'Institut i la primera es feia càrrec de les obres de restauració i condicionament del palau. Les obres durarien molt més del previst, de manera que l'Institut no es traslladà a la seu recuperada fins a 1982, i deixà finalment el Palau Dalmases, que l'havia allotjat durant els quinze anys anteriors.

A mitjan anys setanta la majoria de les antigues societats filials de l'Institut es reactivaren amb l'ingrés de noves generacions i en nasqueren de noves, com la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics (SCEL), el 1970; la Societat Catalana de Musicologia (SCM), el 1973; els Amics de l'Art Romànic (AAR), el 1977, o la Societat Catalana d'Economia (SCE), partint de la refundació, el 1977, d'una de les seccions de la SCEJES. Especial rellevància tingué l'obra publicada, el 1976, per la ICHN *Natura, ús o abús?: Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*.

El Congrés de Cultura Catalana, finalitzat el 1977, tingué en compte l'IEC a les seves conclusions sobre la recerca, però demanava a la institució «l'adequació del seu funciona-

ment a les necessitats dels temps que vivim». La pressió d'algunes societats filials de l'Institut tingué un paper important en l'ampliació i la reforma interna de l'IEC.

7. La primera fase de normalització en un marc autonòmic i democràtic, 1978-1989

Sota la presidència de Josep Alsina i Bofill i en temps de la Generalitat provisional de Josep Tarradellas, s'inicià un procés de reforma que començà amb la creació de la figura del membre agregat, que permetia superar el màxim de set membres numeraris per Secció. Durant només un any, el 1978, es produí la major ampliació de la història de l'IEC: van ser elegits vint-i-tres agregats de cop: disset de la SC i sis de la SHA. La SF continuà cobrint les seves vacants sense fer ús de la figura de l'agregat fins a 1985 i el mateix féu la SFCS fins a 1987. El 1988 l'Institut havia passat de vint-i-vuit membres a seixanta-cinc, dels quals trenta-sis eren agregats enfront de vint-i-cinc de numeraris i tres d'adjunts, que suplien un numerari invàlid o absent del tot i tenien dret de vot a diferència dels agregats. L'edat mitjana baixà de 67,4 anys a 62. El 1978 era elegida la primera dona com a membre de l'IEC: la botànica Creu Casas. La segona i la tercera no serien elegides fins a 1989. Foren la biòloga Mercè Durfort i la lexicògrafa M. Teresa Cabré.

Durant els onze anys d'aquest període foren també onze les societats filials reconegudes de bell nou per l'Institut. El 1979, ho foren l'Associació Catalana de Sociologia (ACS), la Societat Catalana d'Estudis Clàssics (SCEC), la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (SCEN) i la Societat Catalana d'Ordenació del Territori (SCOT). El 1984 van ser incorporades la Institució Catalana d'Estudis Agraris (ICEA) i la Societat Catalana de Pedagogia (SCP), i l'any següent, la Societat Catalana de Comunicació (SCC). El 1986 les tres antigues seccions de la SCCFQM es desglossaren en la Societat Catalana de Física (SCF), la de Química (SCQ), la de Matemàtiques (SCM) i la de Tecnologia (SCT). El mateix any aparegué la Societat Catalana de Llengua i Literatura (SCLL). L'obertura de l'Institut a la comunitat científica catalana ha passat i passa per les societats filials, però, al mateix temps, sense l'Institut, les societats filials no haurien conegut ni el seu creixement ni la seva multiplicació. Cada societat filial començà a publicar una revista i també llibres amb el suport econòmic de l'Institut, més enllà del que permetia el producte de les quotes dels seus socis.

L'Estatut de 1979 reservava a la Generalitat de Catalunya la recerca científica. Els recursos personals i materials del CSIC a Catalunya estaven a punt de ser transferits quan es produí el cop fracassat del 23 F de 1981, i el traspàs previst restà suspès sense realització posterior.

De tota manera, la publicació, el 1982, de les propostes per a la política tecnològica i energètica presentades a la Generalitat va ser un dels signes de la voluntat de l'Institut de participar en la política científica de la Catalunya autònoma i un primer fruit d'aquesta dis-

posició va ser l'encàrrec de la Generalitat d'elaborar el *Llibre blanc de la recerca a Catalunya*, publicat el 1984. La Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT), creada el 1980, començà a subvencionar les jornades, els cursos i els simposis organitzats per l'Institut i les seves societats filials.

Diversos projectes i centres d'investigació van néixer aquells anys, fruit d'un consorci de l'Institut amb unes altres institucions i amb la Generalitat, com el Centre de Recerca Matemàtica (CRM), el 1984; el Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT), el 1985, i el Diccionari del Català Contemporani (DCC) i el Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), el 1987, al mateix temps que l'Institut signava convenis de cooperació amb universitats i entitats diverses, entre les quals el CSIC. L'IEC tornà a ser present al Patronat de la Biblioteca de Catalunya.

La mitjana anual del nombre de publicacions es quintuplicà en comparació amb el període immediatament anterior. Progressaren de manera notable i visible programes ambiciosos com el del corpus dels vitralls medievals, que forma part d'un programa internacional de la UAI, o la *Catalunya Carolíngia*. Es treballà en el *Diccionari de geologia*, publicat finalment el 1997.

Com a acadèmia, l'Institut assumí la responsabilitat dels dictàmens preceptius sobre monuments i béns d'interès cultural per a l'Administració autonòmica. Després d'haver prestat els seus serveis per a regularitzar els noms dels municipis, l'IEC passà a dictaminar les banderes i els escuts locals, per disposició de la Generalitat.

Van presidir l'Institut, després de Josep Alsina i Bofill, l'historiador Joan Ainaud (1978-1982), el químic Enric Casassas (1982-1986) i l'historiador Emili Giralt (1986-1995). Jordi Carbonell actuà com a secretari general adjunt al costat d'Aramon fins a 1989, any de la jubilació d'aquest darrer.

Pel que fa a les presidències de les diferents seccions, la SHA, en renunciar-hi Joan Ainaud quan va ser elegit president de l'IEC, estigué ocupada des de 1978 per Miquel Coll i Alentorn, que hi renuncià el 1988 en quedar impossibilitat. Enric Casassas ocupà la presidència de la SC entre 1983 i 1989, i Pere Bohigas continuà presidint la SF fins a 1989, any en què deixà el càrrec a l'edat de vuitanta-vuit anys.

Entre les novetats favorables estigué el llegat testamentari de Mercè Rodoreda en benefici de l'Institut. Però la subvenció pública no va ser suficient per a cobrir l'increment de l'activitat i dels programes de recerca de l'IEC, que volia demostrar així la seva validesa i actualització, però li era difícil assolir prou visibilitat pública. De manera que el 1987 la situació econòmica de l'Institut era greu. Calgué recórrer a un préstec, renunciar temporalment a publicacions i no renovar contractes de col·laboradors.

Però un nou conveni amb la Generalitat, signat a finals de 1988, permeté superar aquella situació i afrontar amb més optimisme l'inici del decenni següent amb una ampliació important de subvenció pública.

Poc abans del conveni, el 1988, l'IEC havia aprovat la reforma dels seus Estatuts, que consolidava i ordenava el procés iniciat el 1977 i que tenia el seu origen llunyà en la reforma de l'any 1968. La Generalitat aprovà els nous Estatuts el 1989. Tots els càrrecs passaren a ser temporals a més d'electius i només eren renovables per un mandat consecutiu. Al costat del president, el vicepresident, el tresorer i el secretari general, elegits tots quatre pel plenari de la corporació, a partir d'aleshores els presidents de les seccions formaren també part del Consell Permanent, òrgan màxim de govern. Ja no es podia tenir alhora un càrrec al Consell Permanent i un altre càrrec a una Secció, com fins aleshores s'havia fet. Per posar un exemple, no es podia ser com abans president de l'Institut i d'una Secció, ni secretari general i secretari d'una Secció. Els presidents de les societats filials passaren a formar part de les seccions i del plenari de l'Institut amb igualtat de drets, llevat de l'elecció de nous membres numeraris i corresponents. Els agregats passaren a numeraris. En arribar als setanta anys un numerari passaria a emèrit sense perdre cap dret i generaria una vacant a cobrir. El nombre de numeraris per Secció passà de set a vint-i-un, però el total encara s'incrementà amb el desglossament, el 1989, de la SC en dues: la Secció de Ciències Biològiques (SECCB) i la Secció de Ciències i Tecnologia (SECCT). Les seccions ja eren cinc en lloc de les tres de 1911.

8. La nova empenta dels darrers temps, 1989-2007

A partir de 1989 s'activà extraordinàriament la redacció del diccionari de l'Institut, publicat com a diccionari normatiu el 1995. Se'n vengueren fins a 2004 aproximadament 123.000 exemplars. La Llei de la Generalitat de Catalunya, de 3 de maig de 1991, refermà l'autoritat lingüística de l'IEC.

El nombre de premis concedits anualment, pels volts de Sant Jordi i en els més diversos àmbits del coneixement, ha estat de trenta-quatre i d'aquests, dotze estan destinats a estudiants. Als premis, cal afegir-hi quinze borses d'estudi.

Entre 1989 i 2000 l'IEC va editar 541 monografies i opuscles i 341 números de publicacions periòdiques. La mitjana anual de 80 publicacions ha anat en ascens i en els quatre primers anys del segle XXI ha arribat als 102 volums. Entre les moltes novetats destacables, esmentem només l'edició de les obres completes d'Enric Prat de la Riba i de Pompeu Fabra, l'*Atlas lingüístic del domini català*, el primer volum de *La ciència en la història dels Països Catalans* —coeditat amb la Universitat de València—, la reaparició dels *Estudis Romànics* i la creació de la nova revista *Contributions to Science*, editada en anglès per les dues seccions de ciències com a projecció exterior de la recerca catalana, amb nou entregues publicades des que va aparèixer el 1999.

L'Institut va incorporar durant aquests anys cinc societats científiques més: la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica (SCHCT), el 1991; l'Associació Catalana

de Ciències de l'Alimentació (ACCA), el 1993; la Societat Catalana d'Estudis Hebraics (SCEHB), el 1995; la Societat Catalana d'Estudis Jurídics (SCEJ), el 1995, i la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana (SHE), el 2001. Les vint-i-sis societats filials de l'IEC, en conjunt, sumen 8.758 socis, amb una mitjana de 325, encara que hi ha diferències numèriques importants: la menys nombrosa té 22 socis i la que en té més arriba als 1.475.

La Generalitat va confiar a l'Institut l'elaboració i la publicació dels *Reports de la recerca a Catalunya* en cada un dels àmbits del coneixement. Els primers reports, referits al període de 1990 a 1995, aparegueren el 1998, i els segons, relatius al període de 1996 a 2002, es publicaren el 2005.

Entre 1996 i 2003 l'Institut va organitzar una vintena de jornades científiques o simposis, que han tractat els temes més diversos, per exemple el clonatge humà, l'aigua com a recurs fonamental i escàs, l'estandardització lingüística i la història de la historiografia catalana.

Fins a 1995 presidí l'Institut l'historiador Emili Giral. A continuació va ser elegit el matemàtic Manuel Castellet, que repetí mandat fins a 2002. El va substituir el farmacòleg i exconseller de la Generalitat Josep Laporte. Quan aquest morí sobtadament el 2005, va ser elegit el sociòleg Salvador Giner, fins aleshores vicepresident primer. Les eleccions de 1995 van ser les primeres en què es presentaren dues candidatures a la presidència, el 2002 les candidatures foren tres i el 2005, dues.

Des de 1989 s'han succeït com a presidents de la SHA l'arqueòleg Pere de Palol, fins a 1995; el medievalista i paleògraf Manuel Mundó, fins a 1998, i el contemporanista Albert Balcells, fins a 2006. La presidència de la SECCB ha estat ocupada, successivament, pel botànic Oriol de Bolòs, fins a 1992; pel bioquímic Josep Carreras, fins a 1994; per la biòloga Mercè Durfort, fins a 2000, i pel metge endocrinòleg Màrius Foz, a partir d'aleshores. La SECCT ha tingut com a presidents, des de 1989, el químic Heribert Barrera, fins a 1991; el també químic Enric Casassas, fins a 1995; l'arquitecte Manuel Ribas i Piera, fins a 2001, i l'enginyer Joaquim Agulló, fins a 2006. S'han succeït a la presidència de la SF durant el mateix període Antoni M. Badia i Margarit, fins a 1995; Joan A. Argenter, fins a 2002, i Joan Martí i Castell, des d'aleshores. La SFCS ha tingut com a presidents el crític literari i educador Joan Triadú, de 1988 a 1992; el jurista Josep M. Puig i Salellas, fins a 1994; l'economista Josep M. Muntaner, fins a 2000, i el geògraf Joan Vilà-Valentí, des d'aquell any.

La imatge i l'operativitat de l'Institut millorà amb les terceres obres de rehabilitació i condicionament de la Casa de Convalescència que es realitzaren durant els dos darrers anys del segle XX. Al mateix temps s'adquiriren els nous locals del proper carrer de Maria Aurèlia Capmany, destinats a les societats filials.

El 2007, any del Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans, ha aparegut la segona edició, revisada, esmenada i ampliada, del seu *Diccionari de la llengua catalana*.

Molts més fets, obres i persones haurien hagut de figurar en aquest text, però les limitacions d'un breu resum no ho permeten. Qui en vulgui saber més, pot consultar la *Història de l'Institut d'Estudis Catalans* en dos volums, apareguts els anys 2002 i 2007, i també les memòries d'activitats publicades anualment per l'IEC des de 1984.

Com a recapitulació val la pena recordar els trets generals de la tasca de l'Institut durant aquests cent primers anys de la seva existència.

La llengua catalana, com totes les llengües vives, evoluciona, però ho ha de fer segons unes normes pròpies per a no degenerar i ha de comptar amb una llengua estàndard escrita. La tasca de l'IEC en aquest aspecte ha estat bàsica per a la llengua d'una nacionalitat sense estat propi com la catalana. Sense la fixació d'una normativa, hauria resultat quimèrica la normalització lingüística amb l'ús de la llengua pròpia en els àmbits públics, si bé és obvi que aquest objectiu demana, a més, voluntat política i cooperació ciutadana.

Si la cultura catalana ha pogut superar dues dictadures, l'IEC hi ha contribuït com a institució de referència al costat d'altres entitats i de la fidelitat d'escriptors i de lectors a la llengua pròpia.

L'Institut ha assegurat la representació directa de l'alta cultura catalana a les associacions científiques internacionals.

L'IEC ha prestat sempre atenció al conjunt de les terres de parla catalana, des de l'Alguer —a l'illa de Sardenya— fins a la Franja de Ponent, en territori administrativament aragonès, i des de la casa de l'Institut a Perpinyà (1999) fins a la d'Alacant (2005), passant per la de Castelló (2001). A l'Institut sempre s'han elegit membres residents a tot el domini lingüístic i en els darrers anys s'ha posat especial atenció a perseverar en aquest punt. La consciència de dedicació a l'àmbit sencer supera la insuficient connexió entre territoris per raons polítiques partidistes i s'oposa a les tendències a la secessió lingüística que, allí on prosperen, perjudiquen la supervivència de la mateixa llengua que diuen voler servir.

En l'àmbit de les ciències biològiques, exactes i tecnològiques no existirien gairebé publicacions en llengua catalana si no fos per les editades per l'Institut. Es tracta d'un aspecte d'importància cabdal per a la normalització lingüística i cultural.

Moltes obres que són instruments bàsics per a la recerca en els diversos camps del coneixement no haurien estat escrites i editades si no hagués estat per l'Institut. Com que van adreçades a especialistes, la majoria no poden tenir la tirada que resulta rendible per a una empresa editorial corrent. De 1907 a 2005 l'IEC va publicar en total 2.920 unitats, entre monografies, miscel·lànies, informes, semblances, discursos, actes de congressos i simposis i números de revistes científiques. Resulta remarcable aquesta mitjana anual de trenta al llarg d'una existència que ha travessat tantes vicissituds. En els darrers anys les unitats editades superen el centenar anual.

Per mitjà dels seus simposis i congressos l'IEC actua com un àmbit d'intercanvi i de debat entre investigadors d'institucions diverses, que no sempre estan prou comunicades entre si.

L'Institut ha ocupat i ocupa un lloc destacat en la preservació del patrimoni artístic, monumental, documental i natural de les terres catalanes i assessora de manera permanent en aquests àmbits els poders públics a petició d'aquests i per iniciativa pròpia.

Després de les darreres ampliacions acordades, l'Institut, amb els seus cent vint-i-dos membres numeraris, cinquanta-dos d'emèrits, cinquanta-sis de corresponents, un centenar de tècnics i d'administratius i el conjunt dels socis de les seves societats filials, assumeix amb autoexigència els reptes del segle XXI amb la confiança que pot donar el fet de portar darre-re seu cent anys al servei de la cultura catalana.

Discurs inaugural

Llegit el 12 de setembre de 2007 en l'acte inaugural de l'exposició «L'Institut d'Estudis Catalans, 1907-2007. Un segle de cultura i ciència als Països Catalans», a la seu de l'IEC de la Casa de Convalescència de Barcelona

SALVADOR GINER

President de l'Institut d'Estudis Catalans

És un privilegi i un honor adreçar-me a tots vostès en l'acte inaugural de la gran exposició que celebra els cent anys d'existència de l'Institut d'Estudis Catalans. Aquesta exposició és una de les fites principals del llarg any de celebracions que s'inaugurà al Palau de la Música l'octubre de 2006.

En nom de l'Institut, de tots els seus membres, dels socis de les seves nombroses societats filials i dels treballadors de la casa, vull agrair a totes les autoritats, patrocinadors i entitats de la societat civil l'ajut que ens han donat per a la creació d'aquesta exposició i per a molts altres actes del Centenari. La nostra gratitud és molt pregona. Més endavant, el vicepresident Antoni Riera, que presideix la Comissió Executiva del Centenari, farà esment específic dels noms dels nostres patrocinadors.

L'Institut d'Estudis Catalans, acadèmia de les ciències i les humanitats, fou fundat fa cent anys, el juny de 1907. Fou creat per al conreu científic, al més alt nivell, de la cultura i el coneixement dins la comunitat nacional catalana. L'inspirava una voluntat de participació cívica de la classe intel·lectual del nostre país en el progrés de tothom. Els catalans hem estat de sort

amb la instauració d'aquesta institució. En la major part dels països, la lògica nacionalista imposà la creació d'acadèmies, biblioteques, universitats, museus, laboratoris i tantes altres institucions. En el nostre cas, on la dimensió estatal pròpia ens mancava, el necessari procés d'institucionalització fou endegat, amb excepcional encert, per Enric Prat de la Riba, amb el suport d'un estol tan migrat com potent alhora de savis patriotes modernitzadors.

L'exposició que avui obrim vol posar a l'abast de la ciutadania el passat i el present de l'Institut, però també la seva projecció vers l'esdevenidor, com a institució cabdal de la civilització catalana, en l'època moderna i contemporània d'aquesta.

Confluïen en la fundació de l'Institut diversos corrents. D'antuvi, una voluntat ferma de crear amb eficàcia i racionalitat les institucions absents de l'esfera pública nacional. En condicions d'alta precarietat administrativa —Prat de la Riba arribava tot just a la Presidència de la Diputació Provincial barcelonina—, hom passava del catalanisme nostàlgic a la reivindicació d'eines institucionals que estiguessin a l'altura del fort desenvolupament industrial del nostre país. A l'altura també de la seva recuperada fe en ell mateix, des d'una forta societat civil, com a país capaç d'incorporar-se al capdavant de la revolució econòmica i urbana que era pròpia d'unes poques altres societats europees.

L'empenta modernitzadora catalana d'aquell temps volia transformar el país perquè Catalunya fos, encara més, ella mateixa. Els catalans responien així a la seva característica *tradició de modernitat*. En efecte, a casa nostra no hi ha una disjuntiva entre tradició i modernitat, sinó més aviat un anhel tradicional de modernització. La modernitat constitueix la tradició més característica del poble català. Aquesta exposició n'és la prova eloqüent.

L'Institut fou l'invent i la solució per a una nació endèmicament precària pel que fa a l'educació superior i a la producció regular de coneixement científic, amb escassíssims recursos. La migradesa de les institucions universitàries i de recerca científica a Catalunya era tan extrema aleshores que el modest Institut inicial pogué, de bell antuvi, acomplir amb esclat les tasques encomanades amb recursos limitadíssims. L'Institut naixia, doncs, enfortit per la ideologia racionalista, europeïsta i «mediterrània» del Noucentisme.

L'Institut d'Estudis Catalans s'encomanà d'un impacient desig d'enriquir el país amb les institucions imprescindibles, que no hi eren, com ara una biblioteca nacional, un servei de preservació i protecció del nostre massiu patrimoni arqueològic i històric, i diversos serveis i laboratoris escandalosament inexistents. Els seus fundadors sentiren també, amb urgència, la necessitat de la tasca punyent de codificar, normativitzar i preservar la llengua catalana. Tots aquests objectius foren entesos com un sol feix de feines a acomplir. L'exposició dona fe de tots ells, fil per randa.

També dona fe de moltes de les aportacions d'alta cultura i ciència que ha fet l'Institut durant el seu segle d'existència. El servei meteorològic, els estudis de fauna i flora, la recerca arqueològica, els estudis de patologies com ara el paludisme, la recerca geològica, la lin-

güística, entre d'altres. Comprovareu que l'Institut entenia i entén avui la seva missió com a servei al país al més alt nivell del coneixement, la ciència i la cultura.

El traspass a la nació de les seves creacions institucionals, una rere l'altra, ha estat part essencial de la tasca de l'Institut. Heus ací una missió històrica que no s'ha clos mai, sobretot si recordem que algunes creacions molt recents encaixen prou dins d'aquesta tradició. Nogensmenys, la notable expansió universitària i científica que han experimentat Catalunya i tots els Països Catalans durant els darrers decennis han canviat radicalment la situació. Si fem abstracció dels molts anys de persecució anticatalana —sota les dues dictadures, la del general Primo de Rivera i la més dura i llarga del general Franco—, on la mera supervivència de l'acadèmia com a tal era, tota sola, el servei més gran que hom podia retre a la nació, hem d'entendre que la política original d'omplir buits esgarrafosos ja no és la mateixa.

El fort desenvolupament actual del món universitari català i l'expansió de la recerca científica en tots els camps podria haver significat una pèrdua greu de la seva tasca tradicional supletòria i compensatòria. Llevat, naturalment, de la seva funció oficial com a acadèmia de la llengua, que deté l'Institut en conjunt, tot i que les tasques més professionalitzades recaiguin en la Secció Filològica. L'aparició, enguany, de la nova edició revisada i ampliada del diccionari normatiu de l'Institut és l'exemple més conegut per la ciutadania.

L'acadèmia catalana ha estat sempre força conscient del pas enrere que representaria per a l'alta cultura i ciència del país que l'Institut d'Estudis Catalans esdevingués una corporació dedicada només als aspectes més convencionals d'una *société savante*, amable lloc de trobada dels savis del país. Les seves tasques i obligacions no li ho permeten, però. La seva visió pròpia, avui, en el moment del seu primer centenari, és la de ser, ans que res, una acadèmia activa, que no accepta que la seva funció consisteixi únicament a ser un àmbit de trobada i d'aixopluc moral dels seus membres.

L'Institut d'Estudis Catalans avui es legitima per l'arrelament cultural, científic i social als països de cultura, llengua i civilització catalanes. Les seves molt nombroses societats filials apleguen avui la xifra prou eloqüent de més de 8.600 membres, que conreen les més diverses disciplines —des de la matemàtica fins als estudis hebraics, des de la literatura fins a la filosofia, des de la biologia i la història natural fins a l'economia política i la sociologia— amb un conjunt molt ampli de publicacions en llengua catalana i, en alguns casos prou significatius, en la *lingua franca* del nostre temps, l'anglès. L'Institut forma, en conjunt, una «acadèmia d'acadèmies», on cadascuna de les cinc seccions, unides en una sola casa del coneixement, responen a l'ordre compartit de l'arbre de la ciència a casa nostra.

Els debats públics sobre les qüestions pròpies de les ciències i les humanitats contemporànies, l'execució de molt diversos programes de recerca —sovint internacionals—, la incorporació activa de l'Institut a la transmissió i l'emmagatzematge de continguts científics digitalitzats i a l'abast de la comunitat científica, amb un accés de la ciutadania a la seva feina a través de la Xarxa, garanteixen l'entrada de la nostra acadèmia nacional al segle XXI amb la

dignitat que cal esperar d'una acadèmia capdavantera i moderna. La seva vocació de responsabilitat pública és ben palesa en els llibres blancs que publica l'Institut sobre temes crucials per al país, de vegades a petició governamental, d'altres a iniciativa pròpia.

La contínua producció de treballs i revistes científiques en tots els camps, sovint en estreta col·laboració amb universitats i centres de recerca, continua creixent. L'aparició dels volums de la *Història de la ciència als Països Catalans*, en col·laboració amb la Universitat de València, o de la recent obra pluridisciplinària sobre sismologia i terratrèmols a Catalunya, el mateix *Diccionari de la llengua catalana* tot just esmentat, palesen aquesta activitat actual. Apareixen així obres de referència rigoroses i originals que són sovint d'una utilitat immediata evident.

Els resultats d'esforços com aquests constitueixen materials de referència molt considerables. Són expressions indiscutibles de la vitalitat i l'empenta de la nostra acadèmia nacional. És per això que, com veureu, l'esdevenidor de l'Institut i la seva futura funció en el terreny de la ciència i les humanitats són ben presents a l'exposició que inaugurem.

La producció científica de l'Institut, així com la funció viva com a lloc de trobada de tots els camps del coneixement i del saber, com a fòrum permanent d'anàlisis i de debats humanístics i científics, són la prova fefaent que l'acadèmia representa molt avui per a la nació i la cultura a la qual serveix.

Tot això permet a l'Institut guaitar un passat, del qual aquesta exposició n'és la crònica, sense cap excés de nostàlgia. Els temps fundacionals i passats de glòria —que inclouen períodes de supervivència gairebé heroica— són un esperó constant perquè avui continuem emulant la feina feta amb un esforç digne de la nació catalana i del seu anhel tradicional d'universalisme i fraternitat. El nostre capteniment com a catalans del segle XXI, amb una tasca engrescadora però prou difícil al davant, obliga i esperona l'Institut d'Estudis Catalans a continuar la feina del passat amb les exigències morals del present.

Discurs

Llegit el 23 de gener de 2008 en l'acte de cloenda del Centenari a la seu de l'IEC de la Casa de Convalescència de Barcelona

SALVADOR GINER
President de l'Institut d'Estudis Catalans

Ha arribat el moment solemne i feliç en què l'Institut d'Estudis Catalans vol cloure formalment els actes de celebració del seu primer segle d'existència. Ens va semblar que el millor lloc per a fer aquest acte seria la seu principal de l'Institut. Conscients de la significació cabdal de la nostra acadèmia per a la nostra cultura, la nostra llengua i la nostra nació, hem projectat les activitats del Centenari al llarg dels darrers setze mesos arreu dels Països Catalans, mitjançant exposicions, concerts, congressos, seminaris i col·laboracions amb els mitjans de comunicació. La inauguració del Centenari al Palau de la Música Catalana —un altre edifici emblemàtic— al setembre del 2006 ja anuncià l'abast del que volíem fer. Sembla que podem dir amb convicció que ha estat fet.

Esqueia que la cloenda fos en aquest extraordinari edifici, que ens fou cedit *sine die* per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1932, i arrabassat violentament, com bé sabeu, uns anys després per una dictadura feixista i aliena, amb indubtables desitjos de genocidi cultural. Esperem que això no es repeteixi mai més. Només la voluntat de sobreviure de la gent de l'Institut d'aleshores i el capteniment patriòtic i sacrificat de molts membres salva-

ren l'Institut. És gràcies a ells que l'Institut ha gaudit d'un segle sencer de vida. Mercès a ells el Centenari ho ha estat de debò: la flama de l'Institut d'Estudis Catalans no s'ha extingit mai. Avui espurneja amb la mateixa lluentor de quan fou fundat.

No escau que en aquesta al·locució m'aturi a fer un resum de la història de la nostra corporació acadèmica. En primer lloc, perquè la coneixeu tan bé com jo —molts de vosaltres, millor que jo. Segonament, perquè en l'acte inicial del Palau de la Música Catalana, així com en nombroses intervencions i comunicacions públiques, els membres de l'Institut han tingut l'oportunitat d'invocar i contar la nostra història. En tercer lloc, perquè han estat abundants les publicacions que han palesat el desenvolupament i la història de l'Institut. Només cal esmentar els dos volums recentment apareguts de la *Història* de la nostra institució, elaborada per Albert Balcells; l'aparició de la nova edició del *Diccionari* —un èxit sense paliatius de la Secció Filològica, i, globalment, també de l'Institut, com a acadèmia que és de la llengua catalana—; l'esplèndid catàleg del Centenari; els innombrables articles de premsa, i els programes de ràdio i televisió que han posat a l'abast de la ciutadania la història i la missió d'aquesta corporació sàvia. Cal recordar, entre moltes altres activitats destacables, el número monogràfic dedicat al Centenari que publicà la revista *Serra d'Or*, sota la direcció de Josep Massot.

Aquestes activitats de projecció pública i coneixement cívic de l'Institut m'exoneren d'esmentar les vicissituds de l'acadèmia catalana durant els darrers cent anys. En canvi, la celebració del Centenari no pot ésser cap pretext —ans al contrari— perquè m'estigui de pronunciar alguns mots sobre el present i el previsible esdevenidor de l'Institut. Heu-los ací.

El nostre país és mancat del marc institucional públic que és propi i connatural a moltes nacions europees. L'esquarterament polític del nostre àmbit cultural és endèmic i estructural. (Es remunta a la mort del rei En Jaume, a qui devem moltíssim del que som i també del que no som o no acabem d'ésser, i de qui, d'altra banda, celebrarem pròximament el vuit-centè aniversari del naixement, que tingué lloc a Montpeller; l'Institut en prepara la commemoració.) Aquesta fragmentació dels Països Catalans, però, no ha estat mai acceptada ni assumida per l'Institut: la nostra és l'acadèmia de tots els països i territoris que tenen la nostra cultura i la nostra llengua.

Avui, ja endinsats en el segle XXI, som una acadèmia homologable a les altres acadèmies d'Europa i del món, com ens ha estat reconegut, constantment i activa, des de l'any 1922, data en la qual l'Institut entrà a formar part de la Unió Acadèmica Internacional. Tanmateix, l'abast d'allò que Enric Prat de la Riba i el petit estol d'intel·lectuals i savis catalans creà amb modèstia, sobrietat i noble ambició el 1907, fou molt més considerable que no pas el que signifiquen avui, per a moltes comunitats nacionals, llurs acadèmies respectives. Aquesta comparació, que no vull gens odiosa, prové de les mancances institucionals i les dependències i subordinacions, certament indiscutibles, de la nació catalana. Per a nosaltres, com a comunitat, era i és essencial gaudir d'una corporació com la nostra. Avui seria inimaginable que no existís.

Tenir-la, però, no és suficient. Esperonats per les mancances endèmiques que caracteritzen la comunitat cultural, científica, lingüística i historicopatrimonial catalana, l'Institut està obligat a superar-se constantment, a tenir presència nacional i internacional, amb empena i coneixement d'allò que vol i d'on vol anar. En altres països, hi ha institucions igualment venerables que poden permetre's luxes que, a casa nostra, serien imperdonables. La nostra és una condició que hem d'acceptar amb menys resignació que entusiasme. Un cert *amor fati*, una certa acceptació joiosa de la nostra catalana condició, ens ha d'inspirar constantment vers allò que, en altres indrets del món, arriba com un present dels déus, sense gaire esforç per a ningú.

La tensió espiritual a què ens sotmet l'especificitat catalana ha estat aprofitada per les generacions d'acadèmics que han mantingut viu l'Institut per a fer possible la molt considerable i constant producció humanística i científica d'aquesta corporació al llarg del primer segle d'existència.

L'esdevenidor de l'Institut depèn del manteniment d'aquesta tensió creadora. Coneixem les dificultats d'una acadèmia que, malgrat que és reconeguda i respectada internacionalment, ha d'enfrontar-se —més enllà de la societat civil a la qual serveix— a certes precarietats —no solament econòmiques, sinó també d'estructuració administrativa de tots els territoris dins quatre estats europeus— que no tenen les acadèmies d'altres països. L'esforç de tenacitat, paciència i capteniment universalista i alhora arrelat a la nostra comunitat intel·lectual i científica serà una constant durant tot l'esdevenidor previsible. Sense gens de pessimisme, cal preveure la continuació de la peculiaritat catalana —territorial, administrativa, de dependència parcial d'altres autoritats— i, per tant, la continuació de l'empena addicional que hom ha d'exigir a l'acadèmia del país, en termes de qualitat, creativitat i afirmació dins el món de l'alta cultura, la recerca i el pensament al qual pertany.

En tots els terrenys hem de combatre esperonats per aquesta tensió, per aquestes limitacions. Que l'amor al propi destí, el nostre *amor fati*, al que suara em referia, ens continuï inspirant.

L'esclat de les celebracions que es clouen avui podria fer-nos pensar que exagero les dificultats quan faig una crida a capgirar-les i transformar-les en virtut i en un futur acadèmic i científic pròsper. Si bé és veritat que podem dir sense embuts que les celebracions del Centenari han estat un èxit, també hem de tenir el cap ben clar i entendre que la nostra tasca immediata és potenciar l'activitat de l'Institut en tots els camps. Sense cap autosatisfacció: cal intensificar la nostra felix vinculació al món universitari; col·laborar cada vegada més en la tasca civilitzadora d'ésser capdavanters en la disseminació cívica del coneixement científic; consolidar la nostra autoritat acadèmica unitària sobre la llengua catalana en tots els territoris que li són propis; consolidar també la nostra autoritat acadèmica pel que fa al vast patrimoni arqueològic i històric del país; ésser un referent per a les autoritats del país pel que fa a les ciències i les humanitats; potenciar i protegir les nombroses societats filials de

L'Institut, que aixopluguen milers de socis i ens vinculen estretament a la ciutadania culta de casa nostra; continuar eixamplant la nostra funció com a gran editorial acadèmica i científica catalana; continuar posant els recursos digitals a disposició de la comunitat universitària i científica; fomentar, finalment, cada vegada més la funció que des del principi ens ha caracteritzat: l'Institut d'Estudis Catalans és el gran fòrum permanent d'aquest país per a la conversa científica i l'anàlisi racional, serè i fructífer dels problemes amb què ens enfrontem en el món d'avui.

L'Institut ha participat i participa activament en projectes internacionals de recerca en diversos àmbits. Aquesta activitat no solament no minva, sinó que continua creixent. El que també cal que creixi encara més és la nostra funció com a fòrum d'alta discussió científica, en el qual la comunitat internacional trobi un lloc adient per a contrastar hipòtesis, comparar resultats, avaluar teories en tots els camps. A Europa, per no anar més enllà, hi ha diversos centres —no sempre acadèmies nacionals— on hom realitza aquesta funció: no hem assolit encara el nombre òptim de centres internacionals de trobada científica. Les recents atencions que ha tingut envers l'Institut la Fundació Europea de la Ciència, que agraiam vivament, ens fan pensar que hem de continuar obrint aquest solc en el nostre terreny de conreu. La nostra corporació està idealment qualificada per a la tasca.

Totes aquestes raons fan palesa la necessitat que l'Institut no enceti el seu segon segle de vida d'esma. Precisament perquè som una corporació feta de gent dedicada al pensament, a l'observació i a l'enteniment del món, cal que sotmetem aquesta corporació a l'escrutini d'aquestes facultats de l'esperit. El millor tribut que podem retre no solament als nostres fundadors i als savis catalans que ens han precedit, sinó també als principis que avui inspiren aquesta casa, és donar-li un nou impuls tot pensant-la, per dir-ho així, de bell nou. Hem de prendre el pols al present i analitzar què volem, decidir on anem i com ha d'ésser l'acadèmia catalana de l'esdevenidor. L'Equip de Govern fa temps que mostrarà aquest neguit. Ara, a més, el Consell Permanent de l'Institut ha decidit, en cloure les celebracions del Centenari, obrir un període d'intensa reflexió sobre la natura i les funcions de l'Institut, sobre el que pot fer i el que ha de fer i sobre el seu abast en el món contemporani dins la nostra comunitat cultural, lingüística i nacional.

No vull cloure aquestes paraules sense agrair vivament a tothom que ha treballat per l'èxit de les celebracions del Centenari amb tanta dedicació i professionalitat. Gràcies especialment als treballadors de la casa. I el nostre agraïment a tots els patrocinadors per l'ajut, la fe i la confiança en l'acadèmia catalana.

L'Institut d'Estudis Catalans, senyores i senyors, ha sabut bastir durant el primer segle de vida un noble edifici de pedra picada al servei del país. No és, ni de bon tros, una torre de vori. Ans és un far que enllumena els viaranyes de la ciència, el pensament i l'alta cultura de la nostra pàtria. Ens pertoca una tasca: continuar guaitant l'esdevenidor amb les eines a la mà, com a bons catalans. Les eines del coneixement objectiu, de la raó, del progrés científic i

humanístic. Hem de complir la tasca que fa cent anys ens encomanaren els nostres fundadors: amb humilitat, però amb la consciència que servim aquest vell i noble poble europeu, tal com cal fer-ho per la nostra vocació de gent lliurada al conreu de la ciència, les humanitats i el pensament racional.

* * *

Em permetreu que exposi les raons per les quals hem pensat cloure el Centenari amb una conferència a càrrec del nostre col·lega Antoni Serra i Ramoneda, membre de la Secció de Filosofia i Ciències Socials, sobre les repercussions de la ciència social en el món d'avui.

Encetàrem les celebracions amb una conferència del nostre eminent col·lega Joan Massagué sobre el càncer, en la qual es palesà tant la dimensió teòrica com la pràctica de la recerca en ciència natural, al voltant d'un tema que preocupa profundament la humanitat. Volíem cloure-les amb una visió del servei que avui en dia també presten les ciències socials i humanes a tots nosaltres. En un món angoixat per la pressió demogràfica i la destrucció ambiental que crea l'excés de població, per les crisis de l'economia, pels estralls del fanatisme i la superstició, i per tants altres mals, la ciència social té molt més a dir del que sovint els interessos creats ens volen fer ignorar. La nostra és, com sovint afirmem, una acadèmia d'acadèmies. Les tres grans cultures del present hi tenen cabuda: la científica natural, la científica social —incloent-hi la lingüística— i la filosòfica i moral. Sens dubte la intervenció del professor Serra i Ramoneda complementarà harmònicament l'aportació inicial del professor Massagué. El sentirem després de la intervenció del president de la Comissió del Centenari, que ha conduït amb notable encert tota la llarga i complexa operació des del moment en què, sota la inspiració del malaguanyat president Josep Laporte, s'engegà tot el procés. Ell us en farà un resum, tot seguit.

Discurs

Llegit el 23 de gener de 2008 en l'acte de cloenda del Centenari a la seu de l'IEC de la Casa de Convalescència de Barcelona

ANTONI RIERA I MELIS

Vicepresident de l'IEC

President de la Comissió Executiva del I Centenari de l'IEC

1. Introducció

Avui fa setze mesos i vuit dies que vàrem inaugurar els actes commemoratius del primer Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans al Palau de la Música Catalana, obra mestre del Modernisme, fruit també de l'explosió de creativitat que va viure la societat catalana entre el 1906 i el 1908. Ho vam fer amb una conferència del professor Joan Massagué sobre els darrers avenços de l'oncologia, sobre els esforços de les ciències biològiques per a desxifrar i vèncer el càncer, una de les malalties que més preocupa la nostra societat. Avui tancam el Centenari en un altre edifici històric, la Casa de Convalescència, una sòbria mostra del Barroc català, la seu de la nostra acadèmia, i ho feim amb una conferència del professor Antoni Serra i Ramoneda sobre el paper que poden tenir les ciències socials i humanes en l'anàlisi correcta dels principals problemes que amenacen les societats actuals en el recentment estrenat segle XXI: pressió demogràfica, migracions, destrucció del medi ambient, crisi econòmica, desprestigi del racionalisme,

fanatisme, etc. Unes ciències que, tot i el menyspreu que pateixen sovint per part de poderosos grups de pressió i d'influents creadors d'opinió, que les titllen d'anacròniques i poc rigoroses, han fet i fan un gran esforç per a posar al dia els seus mètodes de treball i per a aprofitar totes les potencialitats creades per les tecnologies de la informació i el coneixement. Les dues conferències han estat, doncs, acuradament escollides per a mostrar l'ample camp d'interès de la nostra acadèmia d'acadèmies.

Entre ambdues conferències s'han produït molts d'esdeveniments. La manca de perspectiva cronològica, el fet de no disposar encara de les actes de la majoria de les activitats de caire científic, el seu caràcter altament especialitzat i el temps de què dispo només em permeten fer-ne, emperò, un resum descriptiu, no analític, una aproximació més quantitativa que qualitativa. Amb motiu del Centenari, s'ha realitzat exactament vuitanta activitats, que han significat quatre-centes disset convocatòries puntuals, més d'una per cada dia laborable. Dintre d'aquest conjunt d'actes hom pot distingir entre els de caràcter científic i acadèmic, trenta-sis; els de caràcter artístic, tres, i els de caràcter divulgatiu i de comunicació, quaranta-un.

2. Activitats de caire científic i acadèmic

Un centenari d'una acadèmia d'acadèmies s'ha de traduir, en primer lloc, en un conjunt d'iniciatives científiques d'alt nivell, que girin entorn del passat, el present i el futur immediat del nostre país i de l'Institut, des de tots els camps del coneixement. Aquesta ha estat la tasca fonamental de les cinc seccions i de les vint-i-sis societats filials. Per a captar la diversitat interna d'aquestes trenta-sis activitats de caràcter científic, podem classificar-les d'acord amb dos criteris: formal i temàtic. Les activitats, pel seu format, es distribueixen així: presentacions de llibres, vuit; cicles de conferències, set; jornades científiques, quatre; taules rodones, tres; simposis, tres; reunions de societats científiques internacionals, col·loquis, congressos i conferències, dos, i debats, seminaris i sopars científics, un. Si del format passem a la temàtica o, millor, a les branques del saber, el resultat és el següent: història, nou; filologia, vuit; filosofia i ciències socials, set, i ciències i tecnologia i biologia i ciències de la salut, sis.

En aquests actes hi han intervengut cent vint-i-un especialistes, cent deu dels quals viuen i treballen als Països Catalans; tres a França, tres als Estats Units d'Amèrica, dos a Itàlia i dos a Alemanya. La presència estrangera ha estat, doncs, minsa. El protagonisme dels membres de l'Institut té, tanmateix, aspectes positius, ja que palesa tant l'àmplia gamma de coneixements que conreen i l'alt nivell amb què ho fan com que les seccions i les societats filials s'han involucrat en els actes del Centenari amb un interès i una dedicació semblants. No podem oblidar, tampoc, la qualificada col·laboració prestada, en aquest esforç científic, d'algunes institucions acadèmiques internacionals, com ara la Unió Acadèmica Internacional, la Federació Internacional d'Estudis Clàssics i el Simposi Internacional d'Acústica Musical.

També hem tingut la participació d'institucions acadèmiques i de docents del nostre país, com ara la Institució de les Lletres Catalanes, la Universitat Politècnica de Catalunya i la Universitat de Barcelona. I, fins i tot, d'alguna societat civil, com ara la Federació de Persones Sordes de Catalunya.

Quina ha estat la capacitat de convocatòria d'aquestes activitats de caire científic? Hi han assistit un total de 3.552 persones, xifra que dona una mitjana de 45 persones per activitat i de 8,53 persones per convocatòria puntual. L'assistència ha estat, doncs, baixa, tot i els esforços que han fet l'equip de comunicació, l'equip d'edicions i la web màster per a difondre les convocatòries. Quines poden ser-ne les causes? La concurrència d'altres activitats científiques a Barcelona? El desinterès de la comunicació oral, dels actes presencials davant altres llenguatges? L'escàs interès que les conferències i taules rodones susciten actualment a la societat, inclosos els professors i estudiants de les universitats de Barcelona? Un disseny deficient de la campanya de difusió? La qüestió queda plantejada i reclama, a curt termini, una reflexió profunda i transversal.

3. Iniciatives de natura artística

Les arts plàstiques i la música no podien quedar fora del Centenari, perquè les arts sempre han estat representades en les acadèmies europees, especialment la música, l'art més universal. L'Institut, a més, sempre ha tingut el suport d'experts en musicologia. En conseqüència, es va decidir incloure-hi tres concerts, un dels quals s'ha celebrat al Palau de la Música Catalana, i els altres dos, a l'atri de la Casa de Convalescència.

En l'acte inaugural ja es va incloure un concert de música coral, interpretat pel Cor de Cambra de l'Orfeó Català. L'objectiu era mostrar la música que es feia arreu dels Països Catalans el 1907, quan es va fundar l'IEC. El concert es va cloure amb la interpretació dels himnes de Catalunya i Mallorca, amb la muixeranga de València i amb una cançó popular d'Andorra. La selecció de les peces, curiosament negociada amb l'Orfeó, volia mostrar, des del començament, que els actes del Centenari abraçaven, com a àmbit d'actuació, el conjunt dels Països Catalans, no sols el Principat de Catalunya.

El segon concert, de música de cobla, es va celebrar el 23 d'abril, la Diada de Sant Jordi, durant la jornada de portes obertes. Aquest concert de la Cobla Sant Jordi, de música popular, va tenir un interès afegit: la presentació del prototip d'una nova tenora, resultat d'un projecte de recerca de la Secció de Ciències i Tecnologia, coordinat pel senyor Joaquim Agulló, membre de l'esmentada Secció i catedràtic de la Universitat Politècnica de Catalunya.

El tercer concert, celebrat l'1 de juny, coincidint gairebé amb la data exacta del Centenari, va ser de música de concert. Joan Albert Amargós va fer un repàs de la música culta catalana al llarg del segle XX —Morera, Garreta, Toldrà, Mompou, Montsalvatge— i

va estrenar una peça commemorativa, d'una gran originalitat, que va combinar la cobla amb instruments solistes de corda i de percussió i el virtuosisme dels solistes amb el so global de la cobla.

Pel que fa a les arts plàstiques, l'Institut va encarregar un cartell al pintor valencià Manuel Boix, una escultura a Andreu Alfaro i una medalla a Subirats, artistes altament qualificats.

4. Activitats de comunicació

L'Institut, tot i els esforços que havia anat fent per a difondre l'estructura interna, les competències i les realitzacions de la institució, era encara, a l'octubre del 2006, un ens desconegut per un ampli sector de la societat catalana. Conscient d'aquesta mancança, la institució va decidir aprofitar els actes del Centenari per a donar-se a conèixer. Una de les finalitats primordials del Centenari era, com ha dit el nostre president, «arrelar la institució al país i obrir portes i finestres per tal que la societat penetres a l'Institut». Per a assolir aquests objectius, es va decidir utilitzar els mitjans de comunicació socials i es va signar un acord amb la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió que va permetre realitzar un documental de cinquanta minuts titulat *L'IEC, cent anys de ciència i cultura catalanes*, coproduït per Òrbita Max i Televisió de Catalunya, amb l'assessorament científic de l'Institut. El documental va ser emès, pel canal 33, el 20 de setembre i el 29 de desembre. Durant l'estiu del 2007, Catalunya Ràdio i Catalunya Informació van emetre catorze reportatges sobre la història de l'Institut, amb el títol col·lectiu de *L'IEC, lletra per lletra*. Catalunya Ràdio va emetre, a més, en directe, i a mitjan octubre, en diferit, el concert del Centenari. Televisió de Catalunya també va emetre, en dues ocasions, l'esmentat concert, sempre en diferit. L'1 de juny, a més, es va emetre en directe, des de l'Institut, el programa *El matí de Catalunya Ràdio*, presentat i dirigit per Antoni Bassas.

Pel que fa a la premsa escrita, el Servei de Comunicació de l'Institut, abans de cada acte important del Centenari, va convocar la corresponent roda de premsa i va aconseguir que alguns periòdics i revistes en publicuessin suplementos informatius, com ara *Presència*, el 13 d'octubre de 2006; *El Periòdico*, el 16 d'octubre de 2006; *Serra d'Or*, el gener del 2007, i *El País*, el 6 de setembre de 2007.

Una altra iniciativa important, en aquest sentit, han estat les dues exposicions que s'han fet. La primera, organitzada per la Societat Catalana de Física, es va muntar, entre el 5 i el 10 de març, a l'atri de la Casa de Convalescència, amb una temàtica d'un gran interès pedagògic: «La física és la base de tot».

La segona, la iniciativa més costosa del Centenari, portava per títol «L'Institut d'Estudis Catalans, 1907-2007. Un segle de cultura i ciència als Països Catalans» i pretenia mostrar, de manera clara i amena, la tasca desenvolupada per la institució en els principals camps del

saber, començant per la llengua, així com els seus projectes de futur. L'exposició havia estat concebuda més per al gran públic que no pas per als experts en història de la cultura i de la ciència, que ja coneixien prou bé l'Institut. Constituïa, doncs, un important repte conceptual i estètic, que ha requerit importants recursos humans i econòmics, i en què han participat conjuntament membres de les seccions, de les societats filials i el personal de l'Institut, amb tècnics de les empreses Dani Freixes & Varis Arquitectes i Croquis.

Des del primer moment, es va considerar que l'exposició s'havia de celebrar a la Casa de Convalescència, malgrat les dificultats que l'edifici, pel seu caràcter monumental, plantejés als dissenyadors, i els entrebancs que provoqués en el funcionament quotidià de la institució. L'esdeveniment havia d'atreure cap a la seu de l'Institut un públic nombrós i heterogeni; havia de servir perquè entrés a la Casa de Convalescència molta gent que encara no hi havia entrat mai. La proposta havia de ser, doncs, conceptualment rigorosa però assequible, alhora, per a un visitant no especialitzat, estèticament atractiva, de disseny innovador, i havia d'integrar l'edifici en l'exposició. Una construcció barroca, de mitjan segle XVII, per la seva qualitat estètica no podia constituir sols el contenidor de l'exposició, sinó que n'havia d'esdevenir un dels elements principals.

Per a assolir aquests objectius, es va optar per estructurar els missatges en quatre àmbits temàtics i ordenar-los cronològicament. El conjunt de les peces era integrat bàsicament per manuscrits, llibres, fotografies, pintures, escultures i gravats. Conscients del caràcter poc espectacular d'una part dels materials en què es recolzava el discurs expositiu, es van combinar, en cada un dels quatre àmbits temàtics, amb audiovisuals i textos que els contextualitzaven i n'explicaven el significat. L'opció temàtica tenia alguns avantatges importants: permetia una lectura fàcil i amena, i garantia, alhora, una distribució espacial força equilibrada de les peces de gran valor informatiu, estètic o simbòlic.

En el primer àmbit temàtic, *Els protagonistes*, s'hi analitzava la trajectòria de l'Institut, a través dels seus membres i dels espais que ha anat ocupant. L'objectiu primordial d'aquesta unitat temàtica consistia a evidenciar les successives generacions d'intel·lectuals que, durant la darrera centúria, han treballat, en condicions molt diverses i des d'un pluralisme ideològic ben palès, en la producció i difusió del coneixement científic en català.

El segon mòdul, *Els fets*, estava destinat a mostrar la tasca que duu a terme l'Institut en una vasta gamma de camps, per a conservar i estudiar el patrimoni documental, arqueològic i natural català, fomentar la cohesió de la comunitat científica, establir lligams internacionals i assegurar la presència de la llengua catalana en tots els àmbits de les ciències i les humanitats. En aquest segon àmbit es mostraven els documents fundacionals de les cinc seccions i de les vint-i-sis societats filials.

L'exposició recull en el tercer àmbit, *El llegat*, l'herència aportada per l'Institut a la societat catalana. El visitant podia comprovar que molts aspectes de la seva vida quotidiana estan relacionats amb la institució, atès que l'Institut, a més de redactar les normes ortogràfiques,

la gramàtica i els diccionaris normatius, ha promogut la creació de moltes institucions i serveis actuals: la Biblioteca de Catalunya, el Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Servei Meteorològic de Catalunya o el Servei Cartogràfic de Catalunya, que avui depenen de la Generalitat, tenen l'origen en iniciatives de l'Institut. Dos dels elements clau d'aquest mòdul eren els més de tres mil llibres publicats per l'Institut, que l'han convertit en la primera editorial científica en llengua catalana del país, i el seu important fons d'art contemporani.

El coneixement del passat no era un fi en si mateix, havia de servir per a encarar amb més ambició, responsabilitat i experiència el futur. Aquesta opció, que ha recorregut transversalment tots els actes del Centenari, explica que l'exposició es tanqués amb un àmbit temàtic, *El futur*, consagrat a l'esdevenidor immediat. En aquest darrer àmbit, s'hi col·locaren tots els programes de recerca i de difusió del coneixement en curs, iniciats per pròpia iniciativa de l'Institut o com a conseqüència d'encàrrecs rebuts d'institucions públiques del país o d'organismes internacionals. Sempre és una tasca difícil albirar el futur immediat d'una institució; per això es va decidir demanar-ne el parer a un seguit de persones representatives de dins i fora de l'Institut, opinions que el visitant podia conèixer en el túnel que tancava l'exposició.

El resultat estètic de l'exposició, que ha estat visitada per 3.734 persones, xifra que també ens sembla baixa, ha suscitat divisió d'opinions: hem rebut moltes felicitacions i també algunes crítiques.

A fi de posar l'exposició a l'abast del màxim nombre de persones, es va decidir doblar-la amb una altra, de format reduït, que contingués la mateixa informació que l'extensa, però en la qual les peces originals fossin substituïdes per fotografies. L'exposició en format reduït, fàcil de transportar, està recurrent, des del juny, diversos territoris de parla catalana. Ja ha passat, amb un notable èxit de públic, per Girona i Andorra, com a coproducció de l'IEC i de la Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales. I com a producció exclusivament de l'Institut ha estat a València, Menorca i Mallorca i, actualment, està instal·lada a Eivissa. Fins avui l'han visitada 64.159 persones, xifra molt respectable i que la converteix en una de les iniciatives amb més repercussió social. Està programat que també passi per l'Alguer, Perpinyà, Alacant i Lleida. L'objectiu és superar els 100.000 visitants.

Els dos formats de l'exposició han exigit més de dos anys de dedicació intensa dels comisaris, els assessors i l'equip de disseny, el personal tècnic i els membres de l'Institut. Aprofito l'avinentsa per a agrair les contribucions de Francesc Fontbona, que va seleccionar els materials, i de Josep M. Camarasa, la contribució del qual en el muntatge de l'exposició i en la redacció del catàleg ha estat decisiva i ha superat amb escreix el que es pot exigir a un assessor científic. També és de justícia agrair l'acolliment que, en condicions ben difícils, va proporcionar a l'exposició itinerant la Universitat de València, així com la col·laboració entusiasta que hem rebut de la Caixa de Girona, la Societat Andorrana de Ciències, l'Institut Menorquí d'Estudis, la Universitat de les Illes Balears i l'Institut d'Estudis Eivissencs.

5. Publicacions

Les activitats del Centenari no poden constituir, tanmateix, un conjunt d'esdeveniments efímers, n'ha de quedar un testimoni durador, en paper o en suport digital. De les obres produïdes amb motiu del Centenari, ja han aparegut el catàleg de l'exposició i, en suport digital, el Portal de Publicacions de l'Institut. Durant el 2008 es publicaran les actes dels col·loquis, cursos i cicles de conferències.

El Centenari s'ha beneficiat indirectament també de la publicació d'algunes obres molt importants, fruits del treball ordinari d'alguna de les oficines o dels programes de recerca de l'IEC, ja endegats abans de l'octubre del 2005. En aquest apartat, cal destacar la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana*, presentada el 18 d'abril, que ha constituït un èxit sense precedents, fins al punt de figurar entre les obres més venudes la Diada de Sant Jordi; el segon volum de la *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, d'Albert Balcells, Santiago Izquierdo i Enric Pujol, monografia imprescindible per a conèixer amb detall la història de la nostra institució; el segon volum de *La ciència en la història del Paísos Catalans*, dirigida per Joan Vernet i Ramon Parés, que ha esdevingut una obra de referència, i el volum XXV dels *Arxius de Textos Catalans Antics*, una de les revistes més prestigioses de l'Institut, creada per Josep Perarnau, i molt apreciada arreu d'Europa, com va recordar Agostino Paravicini, president honorari de la Unió Acadèmica Internacional.

6. Cloenda

Els actes del Centenari han exigut quatre anys de dedicació intensa i qualificada, tant dels membres de les seccions i societats filials com del personal de l'Institut. A tots ells, els voldria agrair la col·laboració, especialment als coordinadors de les activitats, així com als membres del Gabinet de la Presidència, sempre atents a resoldre els nombrosos problemes que han anat sorgint al llarg de l'any, i a gestionar la difusió de les invitacions i la realització dels nombrosos actes; al Servei Editorial, per haver estat capaç de treure el catàleg de l'exposició, el Portal de Publicacions i els nombrosos díptics i tríptics, i al Servei de Comunicació, per l'esforç assumit de difondre puntualment les activitats, dissenyar campanyes de premsa i fer-ne un seguiment.

No podem deixar d'esmentar les aportacions de la Comissió Assessora, en el disseny inicial dels actes del Centenari, i de la Comissió Executiva, en la gestió de les nombroses i diversificades activitats.

Un conjunt d'actes d'aquesta magnitud no hauria estat possible sense el suport financer d'un ampli conjunt d'institucions públiques i privades. Hi han aportat recursos econòmics la Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, la Diputació de Barcelona, Caixa

Catalunya, la Fundació La Caixa, Esteve, la Fundació Caixa Sabadell, el Consorci de la Zona Franca, Caixa Girona, Novartis, la Fundació Banc Sabadell, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la Direcció General de Cooperació Cultural, la Diputació de Girona, la Diputació de Tarragona, la Institució de les Lletres Catalanes, Lavinia, Laudis Consultor, el Patronat Català Pro Europa i Víctor Igual. A tots ells, moltes gràcies.

Vam començar el Centenari sense nostàlgia i el tanquem sense triomfalisme i autocomplaença, amb el convenciment, emperò, que avui l'Institut és més conegut, està més ben integrat en la xarxa d'institucions acadèmiques i científiques nacionals i internacionals, ha refermat el compromís amb la defensa de la llengua i la cultura catalanes, i ha incrementat el nombre de publicacions, la seva contribució a la divulgació social i cívica del coneixement.

El Centenari hauria de servir, en darrer lloc, per a obrir un període de reflexió sobre els canvis que l'Institut haurà de fer i els instruments de què s'haurà de dotar per a continuar duent a terme les seves funcions específiques al segle XXI, que ja no podran ser, evidentment, les de la centúria passada. Només així els esforços i els recursos esmerçats no hauran estat debades, hauran servit per a donar una potent embranzida a una institució centenària però no encarcerada ni anacrònica, sinó flexible i innovadora, capaç d'acceptar nous reptes, portadora de la força, la qualitat científica i la voluntat de servei de les generacions inicials.

L'aportació de les ciències socials al coneixement

Conferència de cloenda del Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans,
pronunciada a la Casa de Convalescència el 23 de gener de 2008

ANTONI SERRA I RAMONEDA

Membre de l'IEC

Confesso haver-me sentit afalagat quan el president Giner va proposar-me que dissertés sobre un tema tan apassionant i alhora tan difícil com és l'aportació de les ciències socials al coneixement en la sessió de cloenda del Centenari de l'Institut d'Estudis Catalans. Aquesta és una institució cabdal dintre del panorama intel·lectual del país que ha sabut superar unes circumstàncies enormement adverses al llarg de la seva vida, fet que l'ha convertit en una prova fefaent de la voluntat d'un poble de mantenir les seves essències. Tothom té, més o menys dissimulats, uns grams de vanitat que una invitació com aquesta tendeix a excitar. Tanmateix, passat el primer moment, en tocar de peus a terra em vaig adonar de la nul·la idoneïtat de la meva persona per a acceptar l'encàrrec. La meva especialització se situa en una parcel·la molt concreta i precisa de l'economia dedicada a temes relacionats amb la unitat de producció i, a sobre, des d'una òptica aplicada, poc propícia, per tant, a una visió global dels problemes socials i de l'ampli ventall de disciplines que es dediquen a llur estudi. Conscient de les meves limitacions, les vaig comunicar al president i li vaig suggerir noms d'altres

membres de la meua Secció, al meu entendre, més adients per a parlar del tema previst. Per raons que en principi només poden ser degudes o bé al que irònicament anomenen *privilegi de l'edat* o bé al record dels anys —avui, ai las!, llunyans— en què vam compartir, encara que no de manera simultània, aules al Liceu Francès de Barcelona, el president rebutjà els meus sòlids arguments i insistí en la seva decisió. Disciplinat per natura, vaig entendre que es tractava d'una ordre que no podia rebutjar. Immediatament, posat el fil a l'agulla o la peça al teler —com veuen, les tradicions tèxtils de la nissaga a la qual pertanyo deixen petjada—, el tema es convertí en el meu quefer essencial. Seguidament els exposaré els resultats dels meus esforços. M'apresso a reconèixer que no he reeixit a esborrar el pecat original, ja que no he aconseguit eliminar el biaix que imposa la deformació professional. Sóc conscient que en les meves paraules dono un pes excessiu a l'economia, erigint-la en la disciplina central de les ciències socials, posició que pot ser perfectament qüestionada per altres persones, entre les quals el mateix president de l'Institut. Demano excuses per aquest fet, però espero que compregueu la dificultat de vèncer la inèrcia de tants anys d'especialització.

Per molts experts, fou l'italià Gianbattista Vico (1664-1744) el primer a fonamentar epistemològicament la separació entre les ciències humanes i les naturals. Curiosament, però, afirmà que pel fet que la natura és una creació divina, només Déu podia conèixer a fons les lleis subjacents al seu funcionament, que sempre restarien amagades a la percepció humana. La societat, en canvi, en ser una creació humana, podia ser sotmesa a una anàlisi completa i fonda per l'home sense deixar cap misteri per revelar. En definitiva, al seu parer, les ciències humanes, especialment les socials, encaraven un panorama de més volada que no pas les naturals o experimentals.

No sembla pas que el temps hagi donat la raó al filòsof napolità. El progrés de les ciències naturals en els prop de tres segles transcorreguts d'ençà de la *Scienza nuova*, la seva obra cabdal, ha estat gegantí i ha permès uns avenços tecnològics espectaculars de totes les seves branques. Així, tal com ens explicà el doctor Massagué, en el camp de la biologia cel·lular ja s'albira una autèntica revolució pel que fa al tractament de les malalties de l'ésser humà gràcies a la possibilitat de llegir-ne el codi genètic. La conquesta de l'espai progressa, ja que gràcies a les aportacions de la física i l'electrònica obre unes perspectives insospitades en les seves aplicacions en el tractament i la transmissió de la informació. Constantment, gràcies a la química, apareixen nous materials amb prestacions més eficaces que les tradicionals.

Les ciències humanes, i penso especialment en les socials, no presenten, ni de bon tros, un panorama tan brillant, malgrat l'opinió de Gianbattista Vico. O, en tot cas, els seus efectes no són ni tan evidents ni molt menys tan tangibles per al progrés de la humanitat. Quines són les conseqüències concretes de la progressió de l'economia o de la sociologia, per esmentar dues ciències socials, en aquests tres-cents anys que ens separen de l'aparició de *Scienza nuova*? La resposta més freqüent, o la que jo, per deformació professional, crec que ho podria ser, assenyalaria la teoria keynesiana que ens permet lluitar contra la crisi de

l'activitat econòmica de manera més eficaç que no pas abans que aparegués, als anys trenta del propassat segle. Contradient l'opinió dels clàssics, el model keynesià, en posar en relleu la dificultat de les forces naturals de l'economia d'assolir la plena ocupació, o la lentitud a assolir-la, obrí les portes a la intervenció del sector públic quan l'activitat del privat no té prou empenta. Aquests dies presenciem com, seguint les recomanacions de la doctrina keynesiana, els bancs centrals dels països amenaçats per l'esfondrament del mercat hipotecari nord-americà estan insuflant liquiditat a les institucions financeres per tal d'evitar els mals majors d'una recessió. Segurament, els especialistes en altres branques de les ciències socials podrien aportar algun exemple similar. Però no hi ha dubte que difícilment tindria l'espectacularitat dels que podria esmentar un conreador de les ciències experimentals. Com també és innegable que són molts els mals, com ara la fam, les guerres, les epidèmies o els terrorismes, que encara afligeixen de manera cruel bona part de la humanitat.

Hi ha, doncs, un complex d'inferioritat de les ciències socials, malgrat les profecies de Gianbattista Vico. No en va els anglosaxons les qualifiquen de *soft sciences*, 'ciències toves'. Els és molt sovint difícil enunciar lleis generals, és a dir, vàlides en tot temps i espai, com ara les de la física, i es troben amb la impossibilitat de dur a terme experiments en què la majoria de les variables estan sota control, cosa que permet detectar les causes o els efectes d'un fenomen. També la manca de dades impedeix l'anàlisi quantitativa del funcionament dels grups socials estudiats, fet que comporta que les recerques arribin a conclusions imprecises, mancades de rigor i de feble verificabilitat.

És més, com diu un especialista,¹ «també hom posa sovint en dubte llurs mètodes de recerca per la seva manca de rigor i els crítics es precipiten a assenyalar que els qui prenen les decisions importants presten poca atenció al que diuen els científics socials». Aquesta estesa insatisfacció amb l'estat actual de les ciències socials té, de tota manera, un contrapunt optimista. Hi ha indicis que algunes de les raons que la motivaren han començat a ser seriosament corregides, la qual cosa em porta a esperar un futur i no llunyà redreçament. Convé, doncs, examinar les bases d'aquest optimisme per a comprovar que és més que el que els anglosaxons anomenen *wishful thinking*.

En primer lloc, hom ha de reconèixer que tradicionalment hi ha hagut un distanciament, una ignorància mútua entre les diferents ciències socials que les ha perjudicades individualment, és a dir, hi ha hagut entre si molt poca osmosi enriquidora. Agafem-ne les tres branques més importants: l'economia, la sociologia i el dret, incloent en aquest tercer apartat la ciència política. Liah Greenfeld, una reconeguda sociòloga israelita crítica amb la deriva de la ciència econòmica, té un interessant assaig² en el qual recorda la tensió que alse-

1. Jean-Eric AUBERT (1999), *Into the Future with the Social Sciences*, OECD Observer.

2. Liah GREENFELD (2001), «How Economics became a Science: the Surprising Career of a Modern Discipline», a Amanda ANDERSON i Joseph VALENTE, *Disciplinary at the Fin de Siècle*, Princeton University Press.

gle XIX i part del XX es mantingué a Europa, especialment a Alemanya, entre els qui, enlluernats per la física i a l'empara de la doctrina del *laissez-faire* heretada d'Adam Smith, bastien uns models matemàtics teòrics a la cerca d'unes lleis universals i els qui, per contra, asseguren que els paràmetres històrics, locals i socials no poden obviar-se en intentar explicar els fenòmens econòmics. Tant és així que, segons l'autora esmentada, la bifurcació es féu tan evident que arribà a la semàntica en contraposar la *Staatwirtschaft*, que té en compte la variabilitat històrica, cultural i social de les lleis econòmiques, a la *Nationalökonomie*, obsesionada per la formulació de lleis universals que són subjacents a totes les manifestacions concretes d'un fenomen. Finalment, al segle XX, les discrepàncies minvaren amb el triomf als Estats Units d'Amèrica de la versió impersonal i ahistòrica de l'economia, triomf que s'estengué a Europa, relegant a un paper molt secundari una visió més sociològica i, podríem dir-ne, política del comportament econòmic. En altres paraules, una teoria econòmica abstracta, amb molt d'aparell matemàtic, emprengué una deriva cap a les ciències naturals, separant-se considerablement de les dues branques amb les quals havia mantingut estretes relacions. Els camins divergiren quan, en realitat, l'objecte d'estudi era comú.

Ara s'ha iniciat un canvi de rumb, tot i que encara és a les beceroles. Primer, perquè, finalment i després d'un termini més llarg de l'esperat, la nova matemàtica que inaugurarà l'obra pionera de John von Neumann i Oskar Morgenstern, *Theory of Games and Economic Behavior*, ha començat a produir efectes en permetre que els models bastits per la teoria econòmica, sense cap pèrdua d'elegància formal, guanyin en concreció i realisme. M'explicaré. Els primers economistes, fascinats pel rigor i el prestigi de la física, s'inclinaren per emprar una matemàtica, el càlcul diferencial, que havia estat pensada per a les necessitats d'aquesta darrera ciència. Eren, per tant, uns estris que només podien aplicar-se a l'economia si es forçava una deformació de la realitat econòmica. Calia operar amb funcions contínues i diferenciables, per exemple, quan moltes magnituds econòmiques no compleixen aquestes condicions. Se sacrificava realisme, però s'aconseguia elegància i, sobretot, una equiparació amb les ciències naturals. L'obra de Von Neumann i Morgenstern, esperada amb candeletes, capgirà el panorama. Significava una matemàtica nova, ajustada a les necessitats de l'economia. Després d'una espera més llarga del que hom podia preveure, avui els efectes ja són evidents. A les revistes científiques de teoria econòmica és difícil trobar un article que en un paràgraf o un altre no s'esmenti l'equilibri de Nash, nom del matemàtic especialista en teoria de jocs la vida del qual inspirà la pel·lícula *Una ment meravellosa*. Lentament, els models teòrics guanyaren en realisme, i la nova matemàtica els ha anat permetent incorporar-hi variables, diguem-ne, sociològiques. Per exemple, confiança (*trust*) i prestigi són condicions preses en consideració en l'anàlisi econòmica en la mesura que tenen una influència decisiva sobre les transaccions i la magnitud dels seus costos i, per tant, del bon funcionament del mercat. Al mateix temps, aquest gir matemàtic ha revifat el corrent institucionalista de Veblen i Commons, que havia quedat oblidat en un racó per la dificultat de representació matemà-

tica dels seus conceptes fonamentals; avui l'anomenat *neoinstitucionalisme* mereix una considerable atenció dels teòrics de l'economia. Tanta que alguns dels seus conreadors ja han estat guardonats amb el Premi Nobel, com és el cas de Douglas North. Aquest neoinstitucionalisme, fidel a les seves arrels, té com a objectiu conèixer el paper que tenen les institucions en la vida econòmica. Ara bé, les institucions són creacions socials, sovint amb una fonamentació jurídica, que evolucionen amb les exigències i els valors de la societat. Les fronteres entre dret i economia es difuminen, especialment als països on predomina la *common law*, i més lentament als que, com el nostre, segueixen la tradició molt més formalista del dret romà. Però no cal sinó fullejar alguna de les diverses revistes dedicades al tema, com ara el prestigiós *Journal of Law and Economics*, per a comprovar, d'una banda, que els juristes estudien els efectes econòmics de les normes legals, i, de l'altra, que els economistes tenen en compte, en llurs recerques, el marc legal en què és duta a terme l'activitat econòmica. Moltes universitats, entre les quals les més prestigioses, inclouen en els plans d'estudi una assignatura titulada *Law and economics*, o una apel·lació similar. Prova clara, doncs, de l'empena que ja ha agafat aquest corrent, híbrid d'economia, dret, sociologia i, fins i tot, història. L'efecte que això pot tenir per al benestar de la humanitat és considerable. Unes lleis més ajustades a les característiques dels problemes que pretenen resoldre, després de l'estudi a fons d'aquells, unes sentències judicials que tinguin més en compte els fets reals que no pas els formals i un seguiment continuat de les necessitats, no només econòmiques, de la societat serien un pas endavant de primera magnitud. La ignorància recíproca entre dret i economia ha fet molt de mal, i és urgent evitar la malversació de recursos que provoca.

Un altre senyal de canvi ha estat l'interès que ha despertat darrerament l'economia de les organitzacions. Cal explicar que la confiança en el mercat com a mecanisme de gran eficiència per a coordinar, mitjançant els preus, les activitats d'agents independents, reblada de l'individualisme consubstancial al liberalisme, féu que els economistes menystinguessin les organitzacions, grups humans en els quals són normes i rutines, i no pas els preus, les eines que cal emprar perquè assoleixin tots un comportament harmoniós. És a dir, es donava la paradoxa que una unitat de tanta presència i pes per al procés d'assignació de recursos i formació de preus era ignorada pels que es dedicaven a estudiar-la, com si tots els agents que intervenen en els mercats fossin unipersonals o, dit en altres paraules més comunes, treballadors independents. En termes jurídics, seria un panorama en què el contracte laboral no existiria. Per contra, la sociologia ben aviat s'havia adonat de la transcendència que per a la vida col·lectiva tenen les organitzacions i les regles amb les quals operen. Com comenta Kilcullen,³ ja a la darrerria del segle XIX, Max Weber s'havia interessat per la proliferació observada de les fórmules burocràtiques per a la gestió de les organitza-

3. John KILCULLEN (1996), *Max Weber: on Bureaucracy*, POL264 Modern Political Theory, Macquarie University.

cions privades i públiques, fet que assignava a la major eficiència que presentava envers fórmules alternatives. Una organització gestionada per una burocràcia, creia, funcionarà millor que les seves competidores i s'imposarà en la lluita per la supervivència. Observeu que aquest punt de vista de regust darwinian és precisament l'oposat al que, seguint la tradició smithiana, mantenien els economistes contemporanis a Weber, opinió que avui sembla tenir novament un gran predicament i que consisteix a afirmar que el mercat és sempre més eficient que la burocràcia. Nogensmenys, l'optimisme de Max Weber no quallà íntegrament entre els seguidors de la sociologia de les organitzacions que ell havia engegat. Aviat començaren a detectar-ne les limitacions i les falles i possibles perversions en determinades situacions, i s'adonaren que la burocràcia no és la màquina perfectament lubrificada i sense friccions que havia somiat Weber. Estudis de casos palesaren violacions de les normes i rutines, decisions no aplicades i activitats d'influència, o *lobbying*, si em permeten l'anglicisme, que impliquen un malbaratament dels recursos. Possiblement, si bé, com assenyalava Gibbons,⁴ fou Merton, amb l'assaig *Bureaucratic Structure and Personality*,⁵ el primer a impulsar la sociologia de les organitzacions postweberiana, el francès Crozier⁶ fou el més conegut, almenys entre els europeus, del reguitzell de sociòlegs dedicats a l'estudi de les organitzacions que, a més, influenciaren els pràctics de l'administració d'empreses. El fet és que els sociòlegs havien sabut interessar-se pel funcionament de grups en què la mà visible —per emprar la terminologia de Chandler—⁷ de regles i rutines és el mecanisme de coordinació, mentre els economistes seguien interessant-se només per l'actuació de les forces impersonals del mercat. Darrerament, però, entre els meus col·legues són molts els qui propugnen una correcció. En llur opinió, les organitzacions han de ser objecte d'anàlisi amb l'instrumental, el *toolkit*, típic de la microeconomia, i alhora cal incloure variables sociològiques als models amb què estudien el funcionament dels mercats. Potser un dels més estentoris en aquestes opinions és el professor de la famosa MIT Sloan School of Management Robert Gibbons,⁸ que assegura que ha arribat l'hora que siguin els economistes els qui incloguin als seus models de mercats i organitzacions conceptes i variables propis de l'anàlisi sociològica perquè, a més de guanyar en realisme, també siguin més útils per a la pràctica empresarial. I predica amb l'exemple, com es pot comprovar llegint-ne els articles.

4. Robert GIBBONS (2004), «What is Economic Sociology and Should any Economists Care?», *Journal of Economic Perspectives*, vol. 18, núm. 4.

5. Robert MERTON (1940), «Bureaucratic Structure and Personality», *Social Forces*, vol. 18.

6. Michel CROZIER (1963), *Le Phénomène bureaucratique*, París, Seuil.

7. Alfred D. CHANDLER (1986), «From the Visible Hand», a Louis PUTTERMAN (ed.), *The Economic Nature of the Firm*, Cambridge, Cambridge University Press.

8. Robert GIBBONS (2003), «Team theory, garbage cans and real organizations: some history and prospects of economic research on decision-making in organizations», *Industrial and Corporate Change*, vol. 12, núm. 4.

A més d'aquesta superació de les diferències metodològiques entre les diferents branques de les ciències socials, dues altres tendències han de permetre donar una embranzida al seu progrés. D'una banda, la millora de la quantitat i qualitat de les dades estadístiques de tota mena disponibles per als investigadors, fet que hauria de permetre no només un millor coneixement de la realitat estudiada, sinó també una més gran precisió de les seves conclusions. De l'altra, encara que ja sé que sona a tòpic, les noves tecnologies de la informació i la comunicació, conegudes per la sigla TIC, han de permetre acumular, processar i disseminar grans quantitats de dades, alhora que han d'enllaçar bases de dades disperses en molts països diferents i permetre estudis comparatius de gran abast. Hi ha qui, com Jean-Eric Aubert,⁹ creu que la transformació de les ciències socials, gràcies a aquestes noves tecnologies, pot ser més important que la de les ciències experimentals. És més, assegura que els efectes s'assemblaran als que han tingut sobre la climatologia. No fa gaire temps les previsions meteorològiques es basaven en dades obtingudes de manera poc sistemàtica i intermitent per observatoris dispersos. Avui, gràcies als satèl·lits, comprenem molt millor els fenòmens climàtics, i les previsions són molt acurades. Pot haver-hi un excés d'optimisme en aquesta profecia, però no deixa de tenir un cert fonament.

Si les ciències experimentals porten una empenta tan gran que permet creure en un futur lliure de moltes de les lacres que el món arrossega, on la tecnologia ha de permetre eixamplar els límits de les possibilitats humanes més enllà del que somnià Jules Verne, per quina raó hauríem d'esmerçar esforços a accelerar el progrés de les ciències socials? La resposta es troba en el nou escenari, que es resumeix en l'expressió *societat del coneixement*, que, impulsat per les noves tecnologies de la informació i la comunicació, serà el signe dels temps a venir. En l'àmbit econòmic aquest escenari significa que ja no és el capital físic, com ara la maquinària, el determinant del potencial productiu d'una economia, com ho havia estat a partir de la primera revolució industrial, sinó un d'intangible com és el coneixement. La capacitat de millorar la qualitat del capital humà i, per tant, de crear nou coneixement i noves idees i d'incorporar-los a nous béns i serveis, determinen la riquesa d'una societat. Impulsada per unes tecnologies molt potents, la humanitat s'endinsa en una nova i prometedora etapa, però encara resta molt camí per recórrer perquè els efectes dels avenços tecnològics eliminin els problemes que la humanitat arrossega encara a l'inici del segle XXI. Mirem enrere: sempre és bo aprendre de la història. Els invents inclosos dintre de la primera revolució industrial requerien modificacions institucionals per a ser plenament aprofitats, modificacions que tardaren molts anys a produir-se. L'exemple més conegut fou el de la societat anònima, figura legal imprescindible per a aprofitar les economies d'escala de les noves tecnologies, que només fou acceptada de manera generalitzada als països més avançats, començant pel Regne Unit, ben entrada la segona meitat del segle XIX, després de vèncer moltes

9. Jean-Eric AUBERT, *Into the Future...*, nota 1.k.

resistències. O l'aparició dels sindicats com a mecanisme de protecció del treball enfront dels interessos del capital, sobretot a les empreses de grans dimensions en què es produïa la separació entre propietat i control.

El coneixement és un factor de producció molt especial perquè les seves transmissibilitat i valoració s'enfronten a moltes dificultats, com bé saben els experts en comptabilitat, dedicats en cos i ànima a buscar noves normes que substituïxin les vigents durant l'època en què el capital físic, màquines i edificis, eren l'actiu principal de les unitats de producció. Els juristes busquen fórmules per a evitar l'expropiació del valor creat amb el coneixement, és a dir, la protecció de la propietat intel·lectual. I, tard o d'hora, caldrà construir noves figures jurídiques per a les empreses en què el coneixement dels seus empleats és una proporció important del cost dels béns i serveis que produeixen. La societat anònima tradicional és, en canvi, apropiada quan el component principal del cost és el valor aportat per l'immobilitzat tangible.

Però els canvis institucionals que la societat del coneixement requereix no es limiten a l'àrea econòmica. Tots els experts manifesten que l'aprofitament de les potencialitats de les noves tecnologies exigeix l'acumulació del que anomenen *capital social*, és a dir, un conjunt de relacions personals que permeti compartir riscos, informació i recompenses. Com més densa sigui aquesta xarxa, més fàcil serà la inversió en nous béns i serveis innovadors. Ho diu de manera gràfica Charles Leadbetter:¹⁰ «Les xarxes de relacions socials creen capital social, que és absolutament crític per la nova economia. Una ètica de confiança i col·laboració és tan important per a la nova economia com l'individualisme o l'interès propi» (p. 11). Per a crear, hem de col·laborar. Són els científics socials els responsables de descobrir les vies més eficaces per a acumular aquest actiu intangible però de tanta significació per a una autèntica societat del coneixement.

Els experts també indiquen que un risc que té aquest nou paradigma productiu és l'increment de les desigualtats tant en l'àmbit internacional com en el nacional. Si aquest risc es materialitza, gran part dels efectes beneficiosos que hom espera dels espectaculars avenços de la ciència i la tècnica seran anul·lats per les confrontacions entre rics i pobres, savis i ignorants, afortunats i desvalguts. El capital social no pot limitar-se a unes capes privilegiades de la població si volem no només no perpetuar la injustícia sinó també no posar en perill la sostenibilitat del progrés.

Les ciències socials, i els seus conreadors, tenen, doncs, un paper molt important en els temps propers. Juristes, economistes, sociòlegs i antropòlegs, entre altres especialistes, han d'estudiar la realitat, detectar-ne les tendències i, superant les diferències metodològiques que els han separat, proposar les reformes a les institucions que permetin una ràpida adaptació a les noves condicions que l'èxit de les ciències experimentals, i les tecnologies que se'n deriven, han assolit en aquests darrers temps. Les resistències al canvi són considerables, però

10. Charles LEADBETTER (2000), *Living on thin Air*, Londres, Penguin Books.

els canvis són imprescindibles. Un desequilibri entre ciències de la natura i ciències socials comportaria un endarreriment de greus conseqüències per al conjunt humà.

Val a dir que a casa nostra, a Catalunya, la recerca en ciències socials ha palesat molt bona salut en aquests darrers temps, com es pot comprovar llegint els *Reports de la recerca* publicats per l'Institut. Cal, però, no defallir i seguir la trajectòria que ara fa cent anys marcaren els seus fundadors. Són molts els problemes de tota mena —immigració, dèficit financer, impuls innovador— que pateix el país. Estem convençuts que els hereus dels noms il·lustres que figuren en la història de la nostra institució tornaran a mostrar el mateix tremp a l'hora de trobar-ne les solucions.

CRÒNICA DEL CENTENARI
DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Cronologia dels actes del Centenari

Dilluns 16 d'octubre de 2006, 19.30 h

Palau de la Música Catalana

CERIMÒNIA D'INAUGURACIÓ DEL CENTENARI

Parlament del president de l'Institut d'Estudis Catalans,

Il·lm. Sr. Salvador Giner:

Passat, present i futur de l'Institut d'Estudis Catalans

Conferència de l'Il·lm. Sr. Joan Massagué:

Oncologia a principis del segle XXI

Presentació del programa d'actes del I Centenari, a càrrec de l'Il·lm.

Sr. Antoni Riera, president de la Comissió Executiva del Centenari

Concert del Cor de Cambra del Palau de la Música Catalana, dirigit pel senyor Daniel Mestre

Cant de maig, cant d'alegria. Lletra de Joan Maragall

Cançó de l'enfadós. Lletra de Guerau de Liost

Madrigal. Lletra de Pere Serafi

Parlament de la ministra de Cultura, Sra. Carmen Calvo

Parlament del M. Hble. President de la Generalitat de Catalunya,

Sr. Pasqual Maragall

Interpretacions musicals:

A càrrec dels Dolçainers i Tabaleters del País Valencià:

La Muixeranga, dansa guerrera tradicional de València

A càrrec del Cor de Cambra del Palau de la Música Catalana

Pastors de la Vall d'Andorra, cançó popular

Anem, anem, anant, cançó popular de l'Alguer

La Balanguera, himne de Mallorca

Els Segadors, himne de Catalunya

Del 10 d'octubre de 2006 al 8 de gener de 2007

Espai Zero (vestíbul de la Biblioteca de Catalunya)

EXPOSICIÓ «EL CENTENARI DEL I CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA»

Organització: Biblioteca Nacional de Catalunya, amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Catalans

Comissària: M. Pilar Perea

Octubre-novembre de 2006

Seu de l'IEC

CICLE DE CONFERÈNCIES «LES CORTS CATALANES DEL SEGLE XVIII (1701-1706)»

Organització: Societat Catalana d'Estudis Jurídics

Dimarts 17 d'octubre, 18.30 h

Jon Arrieta: *Catalunya en els segles XVII i XVIII: reflexions sobre un canvi*

Dilluns 30 d'octubre, 18.30 h

Sixto Sánchez-Lauro: *Corts borbòniques de Barcelona (1702) versus Corts austriacistes de Barcelona (1706), anàlisi jurídica comparativa*

Dimecres 15 de novembre, 18.30 h

Joaquim Albareda: *La represa del constitucionalisme*

Dilluns 27 de novembre, 18.30 h

Eva Serra i Puig: *El debat de la vicerègia (1700-1701): baralla judicialista o conflicte polític?*

Octubre-desembre de 2006

Seu de l'IEC

I CICLE DE CONFERÈNCIES EN COMMEMORACIÓ DEL I CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA (1906)

Organització: Secció Filològica

Col·laboració: Institució de les Lletres Catalanes

Dimarts 17 d'octubre, 18.30 h

Aina Moll: *Antoni M. Alcover i el Congrés de 1906*

Dimarts 24 d'octubre, 18.30 h

Joan Solà: *Pompeu Fabra abans i després del Congrés*

Dimarts 7 de novembre, 18.30 h

Antoni M. Badia i Margarit: *Els romanistes abans i després del Congrés*

Dimarts 21 de novembre, 18.30 h

Carles Miralles: *Els escriptors i el Congrés de 1906*

Dimarts 28 de novembre, 18.30 h

Mila Segarra: *Envers la planificació del corpus*

Dimarts 12 de desembre, 18.30 h

Joan Martí i Castell: *Envers la planificació de l'estatus*

Dimarts 19 de desembre, 18.30 h

Vicent Pitarch: *Els valencians i el Congrés de 1906*

Dimecres 18 d'octubre de 2006, 9 h

Seu de l'IEC

JORNADA SOBRE LA RECERCA I LA GESTIÓ DELS ESPAIS COSTANERS I MARINS PROTEGITS ALS PAÏSOS CATALANS

Organització: Institució Catalana d'Història Natural

Josep Lloret: *Recerca i gestió a dos espais costaners i marins fronterers: Banyuls-Cerbere i Cap de Creus*

Carles Ibáñez: *La recerca i la gestió als espais costaners i marins del delta de l'Ebre*

Jordi Domingo: *Contribució dels projectes LIFE a la gestió del litoral del Parc Natural de l'Albufera*

Carles Santana: *La recerca i la gestió aplicada a la conservació en espais naturals protegits d'Eivissa i Menorca*

Guillem Xavier Pons: *Figures de protecció, recerca i estratègies de gestió als ecosistemes litorals de les Illes Balears*

Cristina Sánchez: *La recerca des de les ONG de conservació: de l'estudi i el seguiment d'ocells a la protecció d'espais costaners i marins*

Maria José Vinyals: *La recerca aplicada a la gestió de les zones humides litorals*

Luis Cardona: *Les reserves marines i els grans vertebrats: utilitat i criteris de disseny*

Xavier Martí: *El projecte DEDUCE (Interreg IIIC): indicadors de desenvolupament sostenible en els espais naturals marins i costaners*

Taula rodona: *La recerca i la gestió als espais costaners i marins protegits*, Ramon Luque, Joan Llorc, Joandomènec Ros, Josep Lloret, Andreu Salvat

Dilluns 30 d'octubre de 2006, 18 h

Seu de l'IEC

DEBAT «TECNOLOGIA I SOCIETAT AL SEGLE XXI»

Organització: Societat Catalana de Tecnologia

Ponents: Antoni Giró, rector de la Universitat Politècnica de Catalunya; Ramon Ollé, president de la Fundació EPSON i directiu d'EPSON Europa; Vladimir de Semir, delegat de l'alcalde de Barcelona en l'Any de la Ciència i periodista científic; Josep Amat, catedràtic de la Universitat Politècnica de Catalunya i membre de l'IEC, i Josep-M. Terricabras, filòsof i membre de l'IEC

Moderadora: Alícia Casals, catedràtica de la Universitat Politècnica de Catalunya i vicepresidenta de la Societat Catalana de Tecnologia

Novembre-desembre de 2006

Sala d'actes de Sa Riera, Palma de Mallorca

CICLE DE CONFERÈNCIES EN COMMEMORACIÓ DEL I CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA

Organització: Universitat de les Illes Balears, Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i Institut d'Estudis Baleàrics

Dijous 9 de novembre, 20 h

Joan Solà: *Pompeu Fabra abans i després del Congrés*

Dijous 16 de novembre, 20 h

Antoni M. Badia i Margarit: *Els romanistes abans i després del Congrés*

Dijous 23 de novembre, 20 h

Vicent Pitarch: *Els valencians i el Congrés de 1906*

Dijous 30 de novembre, 20 h

Carles Miralles: *Els escriptors i el Congrés de 1906*

Dimarts 12 de desembre, 20 h

Mila Segarra: *Envers la planificació del corpus*

Dijous 14 de desembre, 20 h

Joan Martí i Castell: *Envers la planificació de l'estatus*

Novembre de 2006 (de divendres 10 a dissabte 25 de novembre de 2006)

Seu de l'IEC a Castelló

JORNADES «JOSEP CLIMENT I EL SEU TEMPS»

Organització: seu de l'IEC a Castelló, Universitat Jaume I de Castelló, Associació Josep Climent

Novembre de 2006 (de dijous 16 a diumenge 19 de novembre de 2006)

Facultat de Lletres de la Universitat de Girona

IX TROBADA D'HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA I DE LA TÈCNICA

Organització: Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica

Marco Beretta: *La cultura material de la ciència: el vidre al món romà, entre art i ciència*

Stephen Johnston: *La preservació del patrimoni científic: col·leccions d'instruments i museus*

Tayra Lanuza: *Ciència i astrologia a l'Espanya dels Àustries*

Àlvar Martínez Vidal: *El catalanisme mèdic a principi del segle XX*

Novembre-desembre de 2006

Seu de l'IEC a Alacant

II CICLE DE CONFERÈNCIES EN COMMEMORACIÓ DEL I CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA

Organització: seu de l'IEC a Alacant

Dimarts 21 de novembre, 20.15 h

Vicent Pitarç: *Els valencians i el Congrés de 1906*

Dimarts 19 de desembre, 20.15 h

Mila Segarra: *Envers la planificació del corpus*

Dijous 21 de desembre, 20.15 h

Joan Solà: *Pompeu Fabra abans i després del Congrés*

Novembre-desembre de 2006

Seu de l'IEC a Castelló

III CICLE DE CONFERÈNCIES EN COMMEMORACIÓ DEL I CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA

Organització: seu de l'IEC a Castelló

Dimecres 22 de novembre, 19.30 h

Aina Moll: *Antoni M. Alcover i el Congrés de 1906*

Dimecres 29 de novembre, 19.30 h

Vicent Pitarç: *Els valencians i el Congrés de 1906*

Dimecres 13 de desembre, 19.30 h

Joan F. Mira: *M. Sanchis Guarner, la lleialtat al Congrés de 1906. Homenatge en el 25è aniversari de la seua mort*

Dijous 23 i divendres 24 de novembre 2006

Seu de l'IEC

JORNADA DE QUÍMICA DE CATALUNYA I DEL GRAN SUD-OEST FRANCÈS

Organització: Societat Catalana de Química i Societat Francesa de Química

Divendres 24 i dissabte 25 de novembre de 2006

Seu de l'IEC

SEMINARI: «NARRACIONS I PEDAGOGIA»

Organització: Societat Catalana de Pedagogia i Societat Catalana de Llengua i Literatura

Dijous 14 de desembre de 2006, 18.30 h

Seu de l'IEC

CONFERÈNCIA DE CÉLINE ROZEMBLAT: «BARCELONA Y LAS CIUDADES MEDITERRÁNEAS EUROPEAS»

Organització: Societat Catalana de Geografia

De dijous 1 a dissabte 3 de febrer de 2007

Seu de l'IEC

SIMPOSI SOBRE ELS PAÏSOS DE PARLA CATALANA I EUROPA DURANT LA DARRERA CENTÚRIA

Organització: Secció Històrico-Arqueològica

Col·laboració: Patronat Català Pro Europa

Dijous 1 de febrer, 9.30 h

Bloc A: Albert Balcells, moderador

LES INTERRELACIONS DEMOGRÀFIQUES I ECONÒMIQUES DES DEL 1900 FINS AL PRESENT

Josep Vicenç Boira: *El reflex de l'evolució industrial i agrícola en l'evolució del comerç amb Europa*

Francesc Cabana: *Del proteccionisme a la internacionalització*

Francesc Roca: *La transformació de la societat, del seu teixit i de la conflictivitat social al llarg del segle XX i a partir de l'entrada a la Unió Europea*

Manuel Costa-Pau: *La potència turística dels països de parla catalana*

Enric Pujol: *Migracions econòmiques i exilis polítics en les dues direccions*

Bloc B: Carme Gràcia, moderadora

LES INTERRELACIONS ARTÍSTIQUES I LITERÀRIES DES DEL 1900 FINS AL PRESENT

Francesc Fontbona: *Les influències europees en les arts plàstiques catalanes i la projecció dels artistes dels països de parla catalana a la resta d'Europa*

Jordi Castellanos: *Les influències europees en la literatura catalana i la seva projecció a la resta d'Europa*

Romà Escalas: *Les influències recíproques pel que fa a la música culta i la música popular moderna*

Francesc Foguet: *El teatre i el cinema: influències i projecció exterior*

Josep M. Montaner: *Les influències recíproques en el camp de l'arquitectura*

Taula rodona: *Balanç de la incorporació dels països de parla catalana a la Unió Europea*

Moderador: Joaquim Muns

Participants: Muriel Casals, Joan Becat, Jacint Ros i Hombravella, Sebastià Serra

Divendres 2 de febrer, 10 h

Bloc A: Santiago Riera, moderador

LES INTERRELACIONS IDEOLÒGIQUES DES DEL 1900 FINS AL PRESENT

Jordi Casassas: *Les relacions entre els intel·lectuals individualment i corporativament. El món universitari. La idea d'Europa entre la intel·lectualitat dels països de parla catalana*

M. del Mar Griera: *Religió, pluralisme i laïcitat als països de parla catalana i a Europa al segle XX. La influència europea*

Josep Monserrat: *Els corrents filosòfics europeus als països de parla catalana i la projecció dels seus pensadors a Europa*

Enric Pujol: *La història als països de parla catalana en contacte amb els corrents europeus*

Bloc B: Concepció Mir, moderadora

LES INTERRELACIONS POLÍTIQUES DES DEL 1900 FINS AL PRESENT

Josep M. Solé i Sabaté: *La participació de la gent dels països de parla catalana en els conflictes europeus i l'impacte d'aquests conflictes sobre el nostre àmbit al llarg del segle XX*

Pelai Pagès: *Ideals polítics europeus als països de parla catalana i imatges positives i negatives de les experiències històriques d'aquests països a l'Europa del segle XX*

Carles Santacana: *La dimensió europea de la política catalana, Europa com a refugi i Europa com a palanca de llibertat*

Montserrat Guibernau: *Els diversos corrents del catalanisme en relació amb l'europeisme al llarg del segle XX fins al referèndum del 2003*

Taula rodona: *L'acció política catalana a Europa: mitjans, aspectes i balanç*

Moderador: Tomàs de Montagut

Participants: Carles Gasòliba, Vicenç Partal, Enoch Albertí, Xavier Rubert de Ventós

Dissabte 3 de febrer, 10 h

RESUM I CONCLUSIONS

Taula rodona: *La nacionalitat i la cultura catalanes a l'Europa futura*

Moderador: Salvador Giner

Participants: Aureli Argemí, Mònica Guibernau, Joan Francesc Mira, Till Stegmann

Febrer de 2007

Auditori de Caixa Sabadell

PRIMER CICLE DE CONFERÈNCIES SOBRE LES CIÈNCIES EXPERIMENTALS I LA TECNOLOGIA A LES TERRES DE PARLA CATALANA AL SEGLE XX

Organització: Secció de Ciències i Tecnologia

Dimarts 6 de febrer, 17 h

FÍSICA, QUÍMICA I MATEMÀTIQUES

David Jou: *De l'Observatori Fabra al projecte Sincrotró: realitats i projectes de la física a Catalunya*

Josep Font: *L'impacte de la química en el desenvolupament industrial a Catalunya durant el segle XX*

Manuel Castellet: *Les matemàtiques, motor del món*

Taula rodona amb els presidents de les societats catalanes de física, química i matemàtiques

Coordinació: Joan Girbau i J. E. Llebot

Dimarts 13 de febrer, 17 h

LA MOBILITAT A CATALUNYA

Carme Miralles: *Una visió històrica: evolució de la mobilitat en els darrers anys*

Àngel López: *La mobilitat urbana*

Marc Garcia: *La mobilitat interurbana*

Coordinació: Xavier Rosselló

Dimarts 20 de febrer, 17 h

EL TERRITORI A CATALUNYA

Joan Busquets i Grau, arquitecte i catedràtic d'Urbanisme de Barcelona i Harvard:

Quin plantejament urbanístic pels nous sistemes urbans?

Jean Glavany, exministre i president de la Communauté d'Agglomération du Grand Tarbes i diputat dels Hautes-Pyrénées: *L'ordenació dels sistemes urbans a França: la communauté d'agglomération*

Joaquim Nadal i Farreras, conseller del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya: *Les polítiques d'ordenació dels grans sistemes urbans a Catalunya*

Taula rodona amb els tres ponents, el secretari per a la Planificació Territorial Oriol Nel·lo i Colom, els membres de l'IEC Manuel Ribas i Piera i Joan Antoni Solans Huguet i la presidenta de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori de l'Institut, Margarita Castanyer i Vivas

Coordinació: Manuel Ribas i Piera i Joan Antoni Solans i Huguet

Dimarts 27 de febrer, 17 h

LES TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LES COMUNICACIONS A CATALUNYA

Antoni Elías: *Les comunicacions en permanent evolució*

Llorenç Valverde: *Internet i societat: una visió crítica del moment*

Mateo Valero: *Recerca i supercomputació al segle XXI*

Ferran Laguarda: *Les tendències i oportunitats en innovació tecnològica*

Coordinació: Lluís Jofre i Francesc Serra

Del 8 de febrer a l'1 de març de 2007

Seu de l'IEC

SEGON CICLE DE CONFERÈNCIES SOBRE LES CIÈNCIES EXPERIMENTALS I LA TECNOLOGIA A LES TERRES DE PARLA CATALANA AL SEGLE XX

Organització: Secció de Ciències Biològiques

Dijous 8 de febrer, 17 h

TROBADES I RETROBADES DE LA PSICOLOGIA I L'INSTITUT

Lluís Garcia i Sevilla: *Panoràmica*

Josep Roca i Balasch: *L'inici de la psicologia científica i l'Institut: Ramon Turró*

Jordi Renom i Pinsach: *Allò que s'estroneja amb la clausura política de l'Institut d'Estudis Catalans*

Francesc Salvador Beltran: *La psicologia catalana avançada al marge d'un Institut clausurat: la psicologia cibernètica de Santiago Montserrat i Esteve*

Coordinació: Lluís Garcia i Sevilla

Dijous 15 de febrer, 17 h

AUGUST PI I SUNYER I EL PRIMER LABORATORI DE FISIOLOGIA

Josep Carreras: *L'obra del doctor August Pi i Sunyer*

Jacint Corbella: *L'obra de l'Institut de Fisiologia*

Xavier Pi i Sunyer: *L'obra de Jaume Pi-Sunyer i Bayo*

Coordinació: Jacint Corbella i Josep Carreras

Dijous 22 de febrer, 17 h

EXILI I EMIGRACIÓ CIENTÍFICA: DE FRANCESC DURAN REYNALS A JOAN ORÓ

Antoni Roca Rosell: *Francesc Duran Reynals i els seus col·laboradors als Estats Units*

Alfons Zarzoso: *Tot refent la professió: l'exili mèdic català*

Josep M. Montserrat: *Josep Cuatrecasas: la botànica tropical*

Jordi Isern: *Joan Oró, un precursor de l'astrobiologia*

Coordinació: Antoni Roca

Dijous 1 de març, 17 h

DE LEANDRE CERVERA A JOSEP ALSINA I BOFILL, L'EXILI INTERIOR

Oriol Casassas: *El truncament i els camins truncats*

Carles Santacana: *Els murs de l'exili interior*

Josep M. Camarasa: *Les institucions: el retrobament*

Mercè Piqueras: *El català —abans i ara—, llengua d'expressió científica*

Francesc Asensi: *La indispensable perseverança*

Oriol Casassas: *A tall d'epileg*

Coordinació: Oriol Casassas

Febrer-març de 2007

COMMEMORACIÓ DEL I CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA

Organització: seu de l'IEC a Lleida

Dimecres 21 de febrer, 19.30 h

Campus Cappont de la UdL

Francesc Vallverdú: *Els romanistes i el Congrés de 1906*

Dimecres 14 de març, 19.30 h

Campus Cappont de la UdL

Joan Solà: *Pompeu Fabra abans i després del Congrés*

Febrer-abril de 2007

COMMEMORACIÓ DEL I CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA

Organització: seu de l'IEC a Perpinyà

Dimecres 28 de febrer

Institut Font Nova de Perpinyà

16 h

Joan Solà: *Pompeu Fabra abans i després del Congrés*

18 h

Antoni M. Badia i Margarit: *Els romanistes i el Congrés de 1906*

Presentat per Francesc Vallverdú

Dimecres 28 de març

Casa de la Generalitat de Perpinyà

16 h

Cristina Badosa: *El noucentisme literari*

18 h

Vicent Pitarch: *El Congrés de 1906, un horitzó per al valencianisme*

Dijous 19 d'abril

Hall Guy Malé del Consell General de Perpinyà

16 h

Miquela Valls: *Contribucions nord-catalanes al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*

18 h

Carles Miralles: *Els escriptors i el Congrés Internacional de la Lengua Catalana (1906)*

Divendres 2 de març de 2007, 18.30 h

Seu de l'IEC

Organització: Societat Catalana d'Estudis Litúrgics

Alexandre Olivar: *La idiosincràsia de la litúrgia introduïda pels francs a la Catalunya Vella i la seva independència en l'adaptació*

Dilluns 5 de març de 2007, 18.30 h

Seu de l'IEC

PRESENTACIÓ DEL SEGON VOLUM DEL LLIBRE *HISTÒRIA DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS*, D'ALBERT BALCELLS

Del 5 al 10 de març de 2007

Seu de l'IEC

EXPOSICIÓ «LA FÍSICA ÉS A LA BASE DE TOT»

Organització: Societat Catalana de Física

Del 6 al 22 de març de 2007

Sala Abat Escarré de l'Espai CIEMEN (Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i Nacionals), Barcelona

EXPOSICIÓ «PUIG I CADAFALCH, ARQUITECTE I POLÍTIC, I EL MONUMENT DE LES QUATRE COLUMNES DE MONTJUÏC»

Organització: Xarxa d'Entitats Cíviques i Culturals dels Països Catalans

Col·laboració: Institut d'Estudis Catalans

Comissària: Blanca Serra

De dimecres 21 a divendres 23 de març de 2007

Seu de l'IEC

I CONGRÉS CATALÀ DE FILOSOFIA

Organització: Societat Catalana de Filosofia, Societat de Filosofia del País Valencià i Associació Filosòfica de les Illes Balears

Divendres 23 i dissabte 24 de març de 2007

Sala d'actes del Museu d'Història de Catalunya

JORNADA CIENTÍFICA «1907: EL PAPER DE L'IEC EN LA HISTÒRIA DE L'ART I EN LA RESTAURACIÓ DE MONUMENTS MEDIEVALS A CATALUNYA I EUROPA»

Organització: Amics de l'Art Romànic

Divendres 23 de març, 9.15 h

Salutació i presentació de les Jornades

Jaume Sobrequés: *1907: una data cruïlla a la història de Catalunya*

Olivier Poisson: *La carrera francesa de Josep Puig i Cadafalch*

Giovanna Valenzano: *L'importança dell'opera di Puig i Cadafalch per gli studi sull'architettura romanica lombarda*

Javier Rivera Blanco: *La irrupción de la labor del Institut d'Estudis Catalans en el panorama de la restauración de monumentos en España a principios del siglo XX*

Raquel Lacuesta: *La tasca de coneixement i restauració del patrimoni monumental català feta pel Servei de Catalogació i Conservació de Monuments sota l'empenta de l'Institut d'Estudis Catalans*

M. Teresa Matas i Blanxart: *El Centre d'Art Romànic Català (ARCAT): una investigació suggerida per la tasca feta, ara fa cent anys, per Josep Puig i Cadafalch*

J. Zozaya Stabel-Hausen: *El primer decenio del siglo XX. Los aires renovadores europeistas en la arqueología española*

Giovanna Bianchi: *Archeologia dell'elevato ed archeologia del sottosuolo. Modelli di lettura e di interpretazione dei dati: l'esperienza toscana*

Mario d'Onofrio: *Emili Bertaux et les monuments franco-normands de l'Italie meridionale*

Xavier Barral i Altet: *Un exemple d'historiografia europea al canvi de segle: «el tapís de Bayeux»*

Taula rodona: Conclusions

Moderador: Joan F. Cabestany i Fort

Participants: Antoni González Moreno-Navarro, Albert López Mullor

Dissabte 24 de març, 9 h

Visita guiada: monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà) i església de Sant Quirze de Pedret (Cercs)

Albert López Mullor: *Síntesi de la història del monestir de Sant Llorenç prop Bagà*

Antoni González Moreno-Navarro: *Els criteris de la restauració del conjunt monumental de Sant Llorenç prop Bagà*

Del 13 d'abril al 20 de maig de 2007

Centre Cultural de Caixa Girona Fontana d'Or

EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007. UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»

De dijous 12 a dissabte 14 d'abril de 2007

COL·LOQUI «SANTIAGO RUSIÑOL, DEL MODERNISME AL NOUCENTISME»

Organització: Societat Catalana de Llengua i Literatura

Dijous 12 d'abril, 19 h

Seu de l'IEC

SESSIÓ INAUGURAL

Parlament del president de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, August Bover

Parlament del president de l'IEC, Salvador Giner

Parlament de l'alcalde de Sitges, Jordi Baijet

Margarida Casacuberta: *El Rusiñol del Glosari*

Divendres 13 d'abril

Seu de l'IEC

A les 10 h, Sessió 1

Jordi Castellanos: *Santiago Rusiñol, l'artista modern*

A les 10.40 h, Lectura de comunicacions:

Irene Gras: *Figures i escenaris de la decadència en Rusiñol*

Carles Bastons: *El senyor Esteve, un personatge polisèmic de la literatura catalana*

Xuan Carlos Busto i Alberto Fenoll: *L'auca del Senyor Esteve: clarors i foscors*

Guillem-Jordi Graells: *Un manuscrit de l'Institut del Teatre amb una primera redacció, parcial, de L'auca del senyor Esteve*

A les 12 h, Sessió 2

Lourdes Sánchez Rodrigo: *Santiago Rusiñol, entre els Països Catalans i la cultura hispànica*

A les 12.40 h, Lectura de comunicacions:

Ignasi Domènech: *L'excursionisme i el jove Rusiñol*

Joan Alegret: *Ruïnes al clar de la lluna: Heredia, Rusiñol, Zanné*

Jordi Cirera: *Rusiñol i Manlleu, una relació poc coneguda*

Jordi Domènech: *Rusiñol a València, «un raig de llum fecund»*

Àngel Ribes: *Santiago Rusiñol, traductor d'Alphonse Daudet*

A les 16 h, Sessió 3

Francesc Fontbona: *L'obra artística de Rusiñol, del Modernisme a la pintura del segle XX*

A les 16.40 h, Lectura de comunicacions:

Juan C. Bejarano: *(Auto)retrat emmascarat de Santiago Rusiñol: Figura femenina (1894) (MNAC Barcelona) i el pintor emmirallat*

Montserrat Pérez: *Santiago Rusiñol i La Colla del Safrà*

Davide Lacagnina: *Fortuna italiana de Santiago Rusiñol: el papel de Vittorio Pica*

Teresa-M. Sala: *Rusiñol i els jardins del segle XX*

Lluïsa Amenós: *Aportacions de la col·lecció Rusiñol a l'art del ferro català*

A les 18 h, Sessió 4

Taula rodona: *L'artista total, vist pels artistes* (1)

Moderador: Magí Sunyer

Participants: Lluís Soler (actor), Artur Ramon (antiquari i escriptor), Ricard Salvat (dramaturg i professor)

Dissabte 14 d'abril

Palau de Maricel, Sitges

A les 10 h, Sessió 5

Damià Pons: *Santiago Rusiñol i la modernització cultural. L'etapa mallorquina*

A les 10.45 h, Lectura de comunicacions:

Nina Ferrer: *Eivissa, l'illa blanca de Rusiñol*

Teresa Costa-Gramunt: *Un simbolisme sobre els prenedors de lluna*

Carme Carreño i Anna Valls: *En Santiago Rusiñol a través dels fons de l'Institut del Teatre*

Maria Saborit: *El llegat de Rusiñol i els fons documentals de Sitges*

Anna Gudayol: *Documentació manuscrita de Santiago Rusiñol a la Biblioteca de Catalunya*

A les 12 h, Sessió 6

Anna Sawicka: *Rusiñol, escriptor del segle XX. Periodisme i novel·la des del context europeu*

A les 12.45 h, Lectura de comunicacions:

Dora Faix: *Santiago Rusiñol, prosista i dramaturg. Obres en dues versions*

Maria Candela Dasca: «*La cultura en el desert*». *Rusiñol i l'alternativa teratològica de La niña gorda (1917)*

Isabel Sánchez i Costa: *El català de la Mancha, la seva vinculació amb Cervantes amb la mirada des de la psicoanàlisi*

Assumpta Clopas: *Santiago Rusiñol i Francesc Pujols, una breu relació*

Francesc Ruiz: *Màximes i mals pensaments de Rusiñol: entre l'escepticisme moral i l'aforisme artístic*

A les 17 h, Sessió 7

Taula rodona: *L'artista total, vist pels artistes* (2)

Moderador: Oriol Izquierdo

Participants: Ramon Madaula (actor i dramaturg), Oriol Pi de Cabanyes (escriptor),

Fernando Krahn (dibuixant)

A les 18 h, Sessió 8

Roland Sierra: *La creació d'un univers íntim. Rusiñol i el Cau Ferrat*

Presentació de la *Guia del Cau Ferrat*

A les 19.30 h, Sessió de cloenda

Carme Riera: *Algunes raons per admirar Rusiñol*

Parlaments de cloenda

A les 21 h

Espectacle *Santiago Rusiñol i el seu temps*
Companyia La Maleta Portàtil

Dimecres 18 d'abril de 2007, 19 h

Casa de Convalescència - UAB, recinte de l'Hospital de Sant Pau, Barcelona
PRESENTACIÓ DE LA NOVA EDICIÓ DEL *DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA*

Dilluns 23 d'abril de 2007

Seu de l'IEC

DIADA DE SANT JORDI

A partir de les 10 h

Jornada de portes obertes

A les 19 h

Concert de cobla de sardana a càrrec de la Cobla Sant Jordi. Abans del concert, presentació, a càrrec de Joaquim Agulló, president de la Secció de Ciències i Tecnologia, de la nova versió de la tenora, resultat d'un projecte de recerca liderat per l'IEC

De dimecres 2 a dimarts 8 de maig de 2007

Seu de l'IEC

**CURS D'ALTS ESTUDIS SOBRE CULTURA CATALANA, POLÍTICA I SOCI-
ETAT (1907-2007)**

Organització: Secció de Filosofia i Ciències Socials

Dimecres 2 de maig, 16 h

Josep M. Puig Salellas i Antoni Serra i Ramoneda: *Enric Prat de la Riba, 1870-1917, «La nacionalitat catalana», 1906. El procés de recuperació institucional*
Pere Lluís Font i Josep M. Casasús: *Joan Maragall, 1860-1911, «La ciutat del perdó» i altres escrits, 1909. La consciència civil*

Dijous 3 de maig, 16 h

Octavi Fullat i Dídac Ramírez: *Eugeni d'Ors, 1881-1954, «Glosari», 1906-1920. La construcció d'una cultura*

Jordi Cots i Josep González-Agàpito: *Alexandre Galí, 1886-1969, «Per la llengua i per l'escola», 1931. Laposta per l'educació*

Divendres 4 de maig, 16 h

Joan Triadú i Ricard Torrents: *Carles Riba, 1893-1959, «Elegies de Bierville», 1943. Humanisme contra barbàrie*

Josep-M. Terricabras i Gabriel Amengual: *Josep Ferrater Móra, 1912-1991, «Les formes de la vida catalana», 1944-1960. Identitat*

Dilluns 7 de maig, 16 h

Joan Vilà-Valentí i Pere Puig: *Jaume Vicens Vives, 1910-1960, «Notícia de Catalunya, 1960». Una proposta de recobriment*

Encarna Roca i Carlota Solé: *M. Aurèlia Capmany, 1918-1991, «La dona a Catalunya, 1966». La lluita per la igualtat*

Dimarts 8 de maig, 16 h

Antoni J. Colom i Joan Becat: *Francesc de B. Moll, 1903-1991, «Els altres quaranta anys, 1975». La unitat de la llengua*

Joan Francesc Mira i Miquel de Moragas: *Joan Fuster, 1922-1992, «Un país sense política, 1976». La mirada crítica*

De dimecres 9 a dijous 17 de maig de 2007

Centre Cultural de Caixa Girona Fontana d'Or

CURS D'ALTS ESTUDIS SOBRE CULTURA CATALANA, POLÍTICA I SOCIETAT (1907-2007)

Organització: Secció de Filosofia i Ciències Socials

Dimecres 9 de maig, 19.30 h

Carlota Solé: *M. Aurèlia Capmany, 1918-1991, «La dona a Catalunya, 1966». La lluita per la igualtat*

Dijous 10 de maig, 19.30 h

Dídac Ramírez: *Eugeni d'Ors, 1881-1954, «Glosari», 1906-1920. La construcció d'una cultura*

Dimecres 16 de maig, 19.30 h

Josep-M. Terricabras: *Josep Ferrater Móra, 1912-1991, «Les formes de la vida catalana», 1944-1960. Identitat*

Dijous 17 de maig, 19.30 h

Josep M. Puig Salellas: *Enric Prat de la Riba, 1870-1917, «La nacionalitat catalana», 1906. El procés de recuperació institucional*

Dijous 10 i divendres 11 de maig de 2007

Seu de l'IEC

PRESENT I FUTUR DE LES RELACIONS ALIMENTACIÓ-SALUT: NOVES NECESSITATS I NOUS ALIMENTS

Organització: Centre Català de la Nutrició (CCNIEC)

Col·laboració: Associació Catalana de Ciències de l'Alimentació (ACCA)

Dijous 10 de maig, 10 h

Abel Mariné: *Alimentació i salut: la nutrició i la ciència dels aliments ahir i avui*

Màrius Foz: *Alimentació i salut: problemes mèdics actuals*

Pere Puigdomènech: *La genètica en la producció i el disseny d'aliments*

17 h

José M. Ordovás: *Nutrigenòmica i malalties cardiovasculars*

Manuel Serrano Ríos: *Nutrigenòmica i malalties cardiovasculars*

Pere Gascón: *Nutrigenòmica i càncer*

Divendres 11 de maig, 10 h

Daniel Ramón: *Impacte de la nutrigenòmica en la indústria alimentària*

Taula rodona: *La ciència i la tecnologia dels aliments al servei de la salut*

Moderadors: Abel Mariné i Josep Obiols

Francesc Puchal: *Nutrició animal i humana: recerca nutricional i pinsos industrials*

Teresa Aymerich: *Estat actual i interès futur de les tecnologies suaus en l'elaboració dels aliments. Exemples*

Alfons J. Canicio: *La producció primària d'aliments amb una alta productivitat i un alt rendiment energètic*

Lluís González Vaqué: *Tendències a la Unió Europea en la legislació alimentària. Casos d'actualitat*

Dimarts 22 de maig de 2007

LLIURAMENT DELS PREMIS DE LA XII PROVA CANGUR 2007

Organització: Societat Catalana de Matemàtiques

Dijous 24 de maig de 2007, 19 h

Sala d'actes del Centre Excursionista de Catalunya (CEC)

CONFERÈNCIA

Jordi Casassas: *El CEC i la institucionalització noucentista de la cultura*

Del 30 de maig al 17 de juny de 2007

Claustre dels Miralls, santuari de Meritxell, Andorra

**EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007.
UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»**

Divendres 1 de juny de 2007, 20 h

Seu de l'IEC

CONCERT DEL CENTENARI

Dimarts 5 de juny de 2007, 15.30 h

Seu de l'IEC

**JORNADA ACADÈMICA «APORTACIONS A LA RECERCA I EL DEBAT
EN ECONOMIA A CATALUNYA»**

Organització: Societat Catalana d'Economia

Del 5 al 15 de juny de 2007

Seu de l'IEC

EXPOSICIÓ «L'INSTITUT DE FISIOLOGIA»

Organització: Secció de Ciències Biològiques

Dilluns 18 de juny de 2007, 19.30 h

Seu de l'IEC

**CONFERÈNCIA COMMEMORATIVA DE LA DATA DE LA SIGNATURA
DE L'ACORD DE CREACIÓ DE L'IEC**

Albert Balcells: *Cent anys d'història de l'IEC*

Dimarts 19 de juny de 2007

Seu de l'IEC

SOPAR CIENTÍFIC

Organització: Societat Catalana de Biologia

A les 19.30 h

Federico Mayor Zaragoza: *Ciència i societat, grans reptes*

A les 20.30 h

Sopar al claustre de l'IEC

Dimarts 26 i dimecres 27 de juny de 2007

Acadèmia del Reialme de Marroc, Rabat

REUNIÓ DE TREBALL SOBRE «DIGNITAT HUMANA: ASPECTES SOCIOLÒGICS, ÈTICS I BIOÈTICS»

Projecte de recerca de la Unió Acadèmica Internacional la coordinació del qual va ser encarregada a l'IEC

De dilluns 2 a divendres 6 de juliol de 2007

Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, Barcelona

XIX SEMINARI INTERNACIONAL «EL BARROC MUSICAL HISPÀNIC»

Organització: Institut de Musicologia, Departament d'Art de la UAB, Societat Catalana de Musicologia

De dimecres 4 a divendres 6 de juliol de 2007

Escola d'Agricultura de Barcelona, Castelldefels

**V CONGRÉS DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'ESTUDIS AGRARIS:
«1907-2007: CENT ANYS D'AGRICULTURA CATALANA. CENT ANYS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS»**

Organització: Institució Catalana d'Estudis Agraris

Lliçó inaugural

Jesús Contreras: *Paradoxes de la modernitat alimentària*

ÀREES TEMÀTIQUES

I. Les claus històriques i socials en el darrer segle

Coordinació: Assumpta Serra i Jordi Peix

II. Els sistemes agraris i medi ambient

Coordinació: Jaume Boixadera, Jaume Lloveras i Xavier Such

III. Les revolucions tecnològiques

Coordinació: Carles Bernat

IV. Els *inputs* i les tècniques de suport de l'agricultura

Coordinació: Xavier Sorribes i Xavier Manteca

V. El mercat i les polítiques agroalimentàries

Coordinació: Òscar Alfranca i Francisco Juárez

VI. La formació i la transferència del coneixement

Coordinació: Simó Alegre, Josep Valls i Jaume Sió

Divendres 6 de juliol, 17 h

Seu de l'IEC

ACTE DE CLOENDA DEL CONGRÉS

Dilluns 16 i dimarts 17 de juliol de 2007

A la seu de l'IEC

REUNIÓ DE TREBALL SOBRE

«DIGNITAT HUMANA: ASPECTES FILOSÒFICS I JURÍDICS»

Presidència: professor Josep-Maria Terricabras, membre de l'Institut d'Estudis Catalans i coordinador del projecte

De dijous 23 a dissabte 25 d'agost de 2007

Seu de l'IEC

TROBADA DE REPRESENTANTS DE LA FEDERACIÓ INTERNACIONAL D'ESTUDIS CLÀSSICS

Organització: Societat Catalana d'Estudis Clàssics

Dijous 23 d'agost, 16 h

Sessió inaugural

Divendres 24 d'agost tot el dia

Sessions de treball

Dissabte 25 d'agost

Sortida a Montserrat

De diumenge 9 a dimecres 12 de setembre de 2007, 9 h

Seu de l'IEC

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON MUSICAL ACOUSTICS

Organització: Departament d'Enginyeria Mecànica, Universitat Politècnica de Catalunya, Sociedad Española de Acústica i Instituto de Acústica del Consell Superior d'Investigacions Científiques

Del 12 de setembre al 16 de desembre de 2007

Seu de l'IEC

EXPOSICIÓ «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007. UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»

De dijous 13 a dissabte 15 de setembre de 2007, 9 h

Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona

IX CONGRÉS ESPANYOL DE SOCIOLOGIA: «PODER, CULTURA Y CIVILIZACIONES»

Organització: Associació Catalana de Sociologia

Dissabte 22 de setembre de 2007, 10.30 h

Seu de l'IEC i del CSIC

REPTES DE LA HISTORIOGRAFIA DE LA CIÈNCIA AL SEGLE XXI

Organització: Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica

De l'1 al 26 d'octubre de 2007

Edifici del Rectorat, Universitat de València, València

**EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007.
UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»**

Octubre-novembre de 2007

Seu de l'IEC

**CICLE DE CONFERÈNCIES «L'ESCALA SUPRALOCAL: ELS REPTES, LES
PROPOSTES, ELS ENS I ELS INSTRUMENTS DE LA GESTIÓ TERRITORIAL»**

Organització: Societat Catalana d'Ordenació del Territori

Dimecres 3 d'octubre, 19 h

Presentació, a càrrec de Josep M. Llop, membre de la Junta Directiva de la SCOT
i coordinador del cicle

Oriol Nel·lo: *Els reptes de l'escala territorial a Catalunya*

Debat moderat per Margarita Castanyer

Dimecres 10 d'octubre, 19 h

Janine Bellante: *Exemple d'organització de França: Le Pays d'Aix*

Debat moderat per Josep M. Llop

Dimecres 31 d'octubre, 19 h

Ester Fanlo: *Espais oberts i naturals: gestió supralocal*

Debat moderat per Xavier Mayor

Dimecres 7 de novembre, 19 h

Miquel Àngel Dombritz: *Mobilitat i transport: autoritats i consorcis*

Debat moderat per Andreu Ulied

Dimecres 28 de novembre, 19 h

Joan Perdigó: *Les formes jurídiques de l'escala supralocal*

Debat moderat per Jaume Magre

Dijous 18 d'octubre de 2007, 19 h

Seu de l'IEC

**ACTE DE PRESENTACIÓ DELS VOLUMS I-XXV DE L'ARXIU DE TEXTOS
CATALANS ANTICS**

Dijous 18 d'octubre de 2007

Auditori, CSIC, Barcelona

JORNADA SOBRE LA TRADICIÓ DELS ESTUDIS CLÀSSICS ALS PAÏSOS CATALANS

Organització: Societat Catalana d'Estudis Clàssics

Carles Miralles: presentació de la Jornada

Pere Quetglas: *El període medieval*

Mariàngela Vilallonga: *L'humanisme renaixentista*

Jaume Pòrtulas: *Hel·lenistes a Barcelona entre els segles XVI i XIX*

Maria Carme Bosch: *Els estudis clàssics a les Illes*

Josep Lluís Martos: *Els estudis clàssics al País Valencià*

Ernest Marcos: *Els estudis de bizantí*

Alexandre Coroleu: *El llatí al segle XVIII*

Rubén Montañés: *Els estudis de neogrec*

Cloenda

De dimecres 24 a divendres 26 d'octubre de 2007

Seu de l'IEC

SIMPOSI INTERNACIONAL SOBRE EL CATALÀ AL SEGLE XX: BALANÇ DE LA SITUACIÓ I PERSPECTIVES

Organització: Secció Filològica

Dimecres 24 d'octubre

Recepció de participants i acte inaugural

Primera sessió (moderador: Joan J. Argenter)

Joaquim Torres: *La situació demolingüística als territoris de llengua catalana*

Isidor Marí: *Immigració, inclusió social i integració lingüística*

Jaume Vernet: *L'ús oficial: administració pública, justícia i món del dret*

Segona sessió (moderadora: Mariàngela Vilallonga)

Joan Perera: *L'educació infantil i primària*

Ernest Querol: *L'ús de la llengua catalana a l'educació secundària a Andorra, al País Valencià, a Catalunya i a les Illes Balears*

Josep M. Bricall: *L'ensenyament universitari i la recerca*

Dijous 25 d'octubre

Tercera sessió (moderadora: Maria Josep Cuenca)

Josep Gifreu: *Els mitjans de comunicació i les noves tecnologies: balanç de la penetració del català i perspectives*

Francesc Parcerisas: *Els llibres i les indústries culturals*

Joan Solé Camardons: *El món socioeconòmic i associatiu*

Quarta sessió (moderador: Isidor Mari)

Michel Leiberich: *Llengua, cultura, nació: els Països Catalans i l'Estat nació*

Joan Martí i Castell: *Normativització (I): l'Institut d'Estudis Catalans, unitat i variació, una qüestió ideològica i política*

M. Teresa Cabré: *Normativització (II): onomàstica, lexicografia, terminologia*

Divendres 26 d'octubre

Cinquena sessió (moderador: Modest Prats)

Georg Kremnitz: *El món de les llengües (1907-2007)*

Taula rodona: *L'ús interpersonal*.

Moderador: Francesc Vallverdú

Participants: Emili Boix, Joan Melià, Brauli Montoya, Joan Peytavi

Dimarts, 6 de novembre de 2007 19 h

Museu d'Història de Catalunya

TAULA RODONA «ELS CORRENTS HISTORIOGRÀFICS A LA CATALUNYA DEL SEGLE XX»

Organització: Societat Catalana d'Estudis Històrics i Museu d'Història de Catalunya

Coordinació: Jaume Sobrequés

Moderador: Josep M. Muñoz

Participants: Jaume Sobrequés, Eva Serra, Pau Viciano, Antoni Furió, Francesc Roca

Del 8 al 27 de novembre de 2007

Edifici Ramon Llull, Universitat de les Illes Balears, Palma de Mallorca

EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007. UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»

Del 5 de desembre de 2007 al 3 de gener de 2008

Institut Menorquí d'Estudis, Maó

EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007. UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»

Del 15 de gener al 3 de febrer de 2008

Ajuntament d'Eivissa

EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007. UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»

Dimecres 23 de gener de 2008, 19 h

Seu de l'IEC

ACTE DE CLOENDA DEL CENTENARI

Discurs del president de l'Institut d'Estudis Catalans, Salvador Giner

Discurs del vicepresident de l'Institut d'Estudis Catalans i president de la Comissió Executiva del I Centenari de l'IEC, Antoni Riera

Conferència a càrrec d'Antoni Serra i Ramoneda: *L'aportació de les ciències socials al coneixement*

Divendres 25 i dissabte 26 de gener de 2008

Seu de l'IEC

I SEMINARI DE LA LLENGUA DE SIGNES CATALANA

Organització: Federació de Persones Sordes de Catalunya

Del 9 de juny al 27 de juliol de 2008

Institut d'Estudis Ilerdencs, antic Hospital de Santa Maria, Lleida

**EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007.
UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»**

Del 6 de novembre al 9 de desembre de 2008

Ajuntament d'Elna (Rosselló)

**EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007.
UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»**

Del 18 de desembre de 2008 al 30 de gener de 2009

Espai Betúlia, Badalona

**EXPOSICIÓ ITINERANT «L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 1907-2007.
UN SEGLE DE CULTURA I CIÈNCIA ALS PAÏSOS CATALANS»**

Cerimònia d'inauguració del Centenari, Palau de la Música Catalana, Barcelona, 16 d'octubre de 2006

Personalitats assistents a l'acte d'inauguració, amb Salvador Giner, president de l'IEC: Carmen Calvo, ministra de Cultura; Pasqual Maragall, president de la Generalitat de Catalunya; Ferran Mascarell, conseller de Cultura; Joan Massagué; José García Velasco, director de la Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, i Antoni Riera, president de la Comissió Executiva del I Centenari de l'IEC.

El senyor Joan Massagué durant la seva conferència.

La ministra de Cultura dirigint-se a l'auditori.

El president de la Generalitat fent el seu parlament.

Escenari del Palau amb el cor al costat de l'escultura commemorativa del centenari, obra d'Andreu Alfaro.

Aspecte general del públic assistent a l'acte d'inauguració.

Exposició itinerant
«L'Institut d'Estudis Catalans, 1907-2007.
Un segle de cultura i ciència als Països Catalans»

Girona, Centre Cultural de Caixa Girona Fontana d'Or, 13 d'abril de 2007.

Andorra, Claustre dels Miralls del santuari de Meritxell, 7 de juny de 2007.

Acte d'inauguració de l'exposició a la seu de l'IEC, 12 de setembre de 2007. A dalt: Jordi Pujol, expresident de la Generalitat; Joan Manuel Tresserras, conseller de Cultura, i Salvador Giner, president de l'IEC. A baix: Antoni Riera, José García Velasco i Salvador Giner.

Barcelona, seu de l'IEC de la Casa de Convalescència, 12 de setembre de 2007.

Un aspecte de l'exposició de Barcelona, seu de l'IEC de la Casa de Convalescència, desembre de 2007.

Façana de l'IEC durant l'exposició.

Diversos aspectes de l'exposició de Barcelona, seu de l'IEC de la Casa de Convalescència, desembre de 2007.

Palma, edifici Ramon Llull de la Universitat de les Illes Balears, 8 de novembre de 2007.

Maó, Institut Menorquí d'Estudis, desembre de 2007.

Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, antic Hospital de Santa Maria, juliol de 2008.

Ajuntament d'Elna, 12 de novembre de 2008.

Badalona, Espai Betúlia, 18 de desembre de 2008.

Roda de premsa de presentació del segell commemoratiu del Centenari, seu de l'IEC de la Casa de Convalescència, Barcelona, 5 de febrer de 2007

Salvador Giner; Manel Rey, director de correus de Catalunya, i Antoni Riera.

**Cerimònia de cloenda del Centenari.
Seu de l'IEC de la Casa de Convalescència,
Barcelona, 23 de gener de 2008**

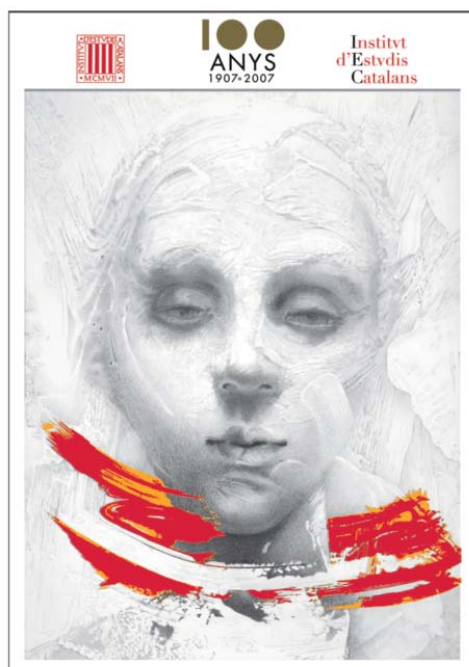

Taula presidencial de l'acte, amb el conseller de Cultura, Joan Manuel Tresserras; el president de l'IEC, Salvador Giner, i Antoni Serra i Ramoneda, entre d'altres.

Les obres d'art commemoratives

Escultura commemorativa del Centenari, obra d'Andreu Alfaro.

Cartell commemoratiu del Centenari, obra de Manuel Boix.

IEC

1 9 0 7 - 2 0 0 7

DISCURSOS
I CRÒNICA
DEL CENTENARI

IECentanys 19072007